

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kubová Lucie

**Předčasná sexuální zkušenost dívek do 15 let
a její vliv na socializaci a partnerské vztahy**

Olomouc 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací: Předčasná sexuální zkušenost dívek do 15 let a její vliv na socializaci a partnerské vztahy vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu práce panu doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D. za cenné rady, odborné znalosti, věcné připomínky a pomoc při zpracování diplomové práce. Poděkování patří také respondentkám za jejich ochotu poskytnout rozhovory pro realizaci výzkumného šetření a v neposlední řadě děkuji také své rodině, která mi po celou dobu studia byla oporou.

Abstrakt

V závěrečné diplomové práci je zpracováno téma předčasná sexuální zkušenost dívek do 15 let a její vliv na socializaci a partnerské vztahy. Práce je rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. Cílem teoretické části diplomové práce je definovat pojem socializace, její dělení, činitele, podrobný popis socializace v období dětství a dospívání a narušenou socializaci. Dále je teoretická část zaměřena na sexualitu a partnerské vztahy, zejména pak na vývoj sexuality v období dětství a dospívání, popis partnerských vztahů, faktorů pro výběr partnera a narušené partnerské vztahy. Teoretická část obsahuje také problematiku rizikového chování od jeho obecného pojetí ke specifickým formám. V poslední části jsou popsána zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy – diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Metodou použitou v teoretické části diplomové práce je studium aktuálních odborných publikací a internetových zdrojů, jejich analýza, srovnání, syntéza a následná tvorba výpisků. Cílem výzkumné části je zjistit, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítá do socializace a partnerských vztahů dívek umístěných v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Pro naplnění cíle byl použit kvalitativní výzkum, jako metoda sběru dat byl zvolen hloubkový – polostrukturovaný rozhovor s dívkami umístěnými v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, které mají předčasnou rizikovou sexuální zkušenost v období dětství a dospívání. Analýza dat byla prováděna otevřeným, axiálním a selektivním kódováním.

Klíčová slova

Předčasná sexuální zkušenost, socializace, partnerské vztahy, rizikové chování, zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Abstract

The final diploma thesis deals with the topic of early sexual experience of girls under 15 years of age and its influence on socialization and partner relationships. The thesis is divided into theoretical and research parts. The aim of the theoretical part of the thesis is to define the concept of socialization, its division, factors, a detailed description of socialization during childhood and adolescence and disrupted socialization. Furthermore, the theoretical part focuses on sexuality and partner relationships, especially the development of sexuality in childhood and adolescence, description of partner relationships, factors for choosing a partner and disrupted partner relationships. The theoretical part also includes the issue of risk behaviour from its general concept to specific forms. The last part describes the institutions for the performance of institutional and protective education – educational care centres, diagnostic institutions, children's homes, children's homes with school and educational institutions. The method used in the theoretical part of the thesis is the study of current professional publications and Internet sources, their analysis, comparison, synthesis and subsequent creation of statements. The aim of the research part is to find out how early risky sexual experience is reflected in socialization and partner relationships girls placed in institutions for the performance of institutional or protective education. In order to meet the objective, qualitative research was used, and the method of data collection was in-depth - semi-structured interview with girls placed in institutions for the performance of institutional or protective education and who have early risky sexual experience during childhood and adolescence. Data analysis was conducted by open, axial and selective coding.

Keywords

Early sexual experience, socialization, partner relationships, risky behavior, institutions for institutional and protective education

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Socializace.....	9
1.1. Dělení socializace.....	10
1.2. Činitelé socializace.....	11
1.3. Socializace v období dětství a dospívání.....	14
1.3.1. Socializace v novorozeneckém období	14
1.3.2. Socializace v kojeneckém období	15
1.3.3. Socializace v batolecím období.....	16
1.3.4. Socializace v předškolním období.....	20
1.3.5. Socializace ve školním věku	22
1.4. Narušená socializace	24
2. Sexualita a partnerské vztahy	30
2.1. Vývoj sexuality v období dětství a dospívání	30
2.1.1. Vývoj sexuality v předškolním věku.....	31
2.1.2. Vývoj sexuality ve školním věku	32
2.1.3. Narušený vývoj sexuality v období dětství a dospívání	35
2.2. Partnerské vztahy	37
2.2.1. Faktory ovlivňující volbu partnera	39
2.2.2. Narušené partnerské vztahy.....	41
3. Rizikové chování.....	43
3.1. Rizikové sexuální chování a nevhodné projevy sexuality.....	45
3.2. Závislostní chování	47
3.3. Delikvence a kriminalita	51
3.4. Záškoláctví	55
3.5. Útěky a toulky	56
3.6. Agrese	57
4. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.....	61
4.1. Diagnostický ústav	62
4.2. Dětský domov	62
4.3. Dětský domov se školou	63
4.4. Výchovný ústav.....	63
VÝZKUMNÁ ČÁST	65
5. Metodologie výzkumu.....	65
5.1. Výzkumný problém, cíl a výzkumné otázky.....	65

5.2.	Výzkumná strategie, metoda sběru dat a jejich analýza.....	65
5.3.	Výzkumný soubor	66
5.4.	Vstup do terénu	67
6.	Otevřené kódování	68
6.1.	První pohlavní styk jako dobrovolná zkušenost.....	68
6.2.	Předčasné sexuální zkušenosti = začátek rizikového sexuálního chování	70
6.3.	Rizikové chování jako životní styl	73
6.4.	Nepříznivé rodinné zázemí a jeho negativní vliv jako ponaučení.....	75
6.5.	Spokojenost v partnerských vztazích	83
6.6.	Mateřství jako cesta k zodpovědnosti	86
6.7.	Vize spořádané budoucnosti.....	88
7.	Axiální kódování	91
8.	Selektivní kódování.....	93
9.	Diskuse.....	96
	Závěr	101
	Seznam použité literatury.....	103
	Seznam tabulek	109
	Seznam obrázků	110
A	Příloha č. 1 – okruhy otázek v rozhovoru	111
B	Příloha č. 2 – ukázka rozhovoru.....	113
C	Příloha č. 3 – ukázka rozhovoru.....	121

Úvod

Motivem, pro napsání této diplomové práce je skutečnost, že pracuji jako učitelka v diagnostickém ústavu, kde se u dětí a dospívajících setkávám s různými formami rizikového chování, včetně rizikového sexuálního chování.

Cílem mé diplomové práce je tedy zjistit, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítla do socializace a partnerských vztahů dívek umístěných v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

K naplnění vytyčených cílů je práce rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. Teoretická část definuje pojem socializace, její dělení, činitele, podrobný popis socializace v období dětství a dospívání a narušenou socializaci. Dále je teoretická část zaměřena na sexualitu a partnerské vztahy, zejména pak na vývoj sexuality v období dětství a dospívání, popis partnerských vztahů, faktorů pro výběr partnera a narušené partnerské vztahy. Teoretická část obsahuje také problematiku rizikového chování od obecného pojetí ke specifickým formám jako jsou rizikové sexuální chování a nevhodné projevy sexuality, závislostní chování, delikvence a kriminalita, útěky a toulky, záškoláctví a agrese. V poslední části jsou popsána zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy – diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Výzkumná část pojednává o tom, jaký má vliv předčasná sexuální zkušenost na socializaci a partnerské vztahy dívek umístěných v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Otevřeným kódováním vzniklo sedm kategorií, které se zabývají prvním pohlavním stykem jako dobrovolnou zkušeností, předčasnou sexuální zkušeností jako začátkem rizikového sexuálního chování, rizikovým chováním jako životním stylem, nepříznivým rodinným zázemím a jeho negativním vlivem jako ponaučením, spokojeností v partnerských vztazích, mateřstvím jako cestou k zodpovědnosti a vizí spořádané budoucnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Socializace

Socializace je „celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 267). Šafránková (2019, s. 262-263) pokládá socializaci za rozvíjení dítěte jako společenské bytosti, jako jeho postupné a aktivní začleňování do společnosti. Socializační proces je dle autorky určitým přijetím a zvládnutím vzájemné interakce a komunikace jedince s druhými lidmi, ale také společností, jejími hodnotami a kulturou. V procesu socializace tedy dochází k rozvoji a osvojování si sociálních forem chování, sociálních rolí, pravidel soužití, životního stylu a životních situací, jazyka, poznatků a nových kulturně-společenských hodnot. Socializace je procesem celoživotním, který probíhá od dětství až po stáří, přičemž každé období života je něčím jedinečné a představuje určitou etapu, která pozitivně nebo negativně ovlivňuje proces socializace jedince. Sochůrek (2001, s. 17) hovoří o takzvané permanentní socializaci, jelikož zkušenosti nabyté v dětství nestačí danému jedinci na celý život, musí být rozvíjeny, usměrňovány nebo korigovány v průběhu celého života.

Součástí procesu socializace je také proces enkulturace. Enkulturační proces je vědomé nebo nevědomé vrůstání do vlastní kultury a uskutečňuje se v procesu sociálního učení jako předávání kultury z generace na generaci. Jedná se o specifické získávání osobních zkušeností, jejich prohlubování a uvědomování si vlastní i skupinové existence na pozadí kultury (Kocourková, Šafránková, 2014, s. 17).

Socializace se uskutečňuje určitými socializačními mechanismy, jimiž jsou procesy, vedoucí k vývoji osobnosti sociálními vlivy. Jsou to všechny druhy učení, které jsou obnovovány konkrétními okolnostmi začlenění daného jedince – do rodiny, školy, party, dění ulice, zaměstnání. Tento sociální rámec, který je povolává do svých služeb, ovlivňuje pochopitelně tak či onak jejich průběh. Hovoříme o sociálním učení. Patří sem například sociální činnosti (hra, učení, práce), imitace (nápodoba), identifikace (ztotožnění), sugesce (nekritické přebírání informací, názorů), sociální zpevnování a další (Helus, 2003, s. 93).

Socializace vede k osvojování si určitých sociálních rolí (způsobů chování, které sociální okolí od daného jedince očekává na základě jeho věku, pohlaví a společenského statusu. Důležitým aspektem socializace člověka je také sociální adaptace (přizpůsobení se požadavkům a normám) a současně sociální kreativita (tvořivost), která přispívá k utváření

vztahu k druhým lidem, ke společnosti, ale i k sobě samému a umožňuje tak aktivní řešení životních situací (Kraus, 2014, s. 60-61).

1.1. Dělení socializace

Socializace se v interakci svých aktérů modelově odehrává participačním nebo represivním způsobem. Participační socializace znamená, že socializovaný je aktivním účastníkem vlastní socializace, ke které dochází na základě konsenzu. Výsledkem takové socializace je rozvinutá osobnost, která oplývá komunikačními dovednostmi, je ctižádostivá, přizpůsobivá, kreativní, tolerantní, sebeukázněná, důvěřuje si, úspěchů dosahuje postupně a cílevědomě a je nekonzumně orientovaná. V opačném případě, kdy je socializovaný pasivním objektem vlastní socializace, ke které dochází na základě konfliktu, mluvíme o represivní socializaci. Výsledkem je pak nerozvinutá osobnost, která neoplývá komunikačními dovednostmi, je nerozhodná, netolerantní, netrpělivá, afektivní, nedůvěřuje si, úspěchu dosahuje rychle a náhodně a je konzumně orientovaná (Novotná, 2008, s. 117-119).

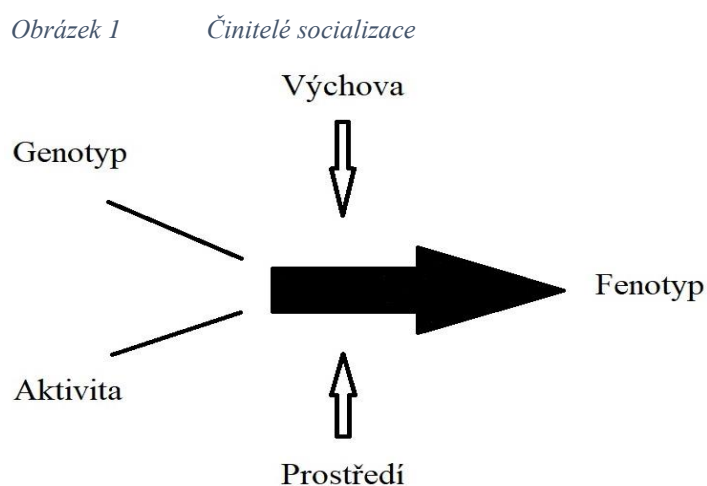
Socializace může dále probíhat nezáměrně a bezděčně, tedy nezáměrným napodobováním imponujících vzorů, mimoděčným učením podmiňováním nebo působením jiných mechanismů učení. Může ale také probíhat jako záměrně řízený proces okolím, dokonce i za účasti odborníků, jako je tomu například ve školním vyučování a ve výchovných zařízeních. Od určitého věku má také většina lidí zájem o svoji vlastní socializaci, což lze vyjádřit různým způsobem, typickou podobou takového zájmu bývá sebevýchova a sebevzdělávání (Helus, 2003, s. 93).

Socializační proces můžeme rozdělit na socializaci primární a sekundární. V primární socializaci je rozhodujícím činitelem rodina. Rodina seznamuje dítě s příslušným kulturním prostředím, učí ho orientovat se v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů. Sekundární socializace se vyznačuje vstupem institucí do socializačního procesu, patří sem například mateřská škola a základní škola, které navazují na působení rodiny a výsledky primární socializace (Kraus, 2014, s. 59-60). Některými autory je rozlišována také socializace terciární, která je chápána jako resocializace. V širším slova smyslu představuje resocializace proces, v jehož průběhu dochází u člověka k sociálním změnám s cílem přizpůsobit se životu ve společnosti nebo v komunitě. V užším smyslu jde pak o proces transformace identity, ve kterém se lidé učí nové role, zatímco se odučují některé stránky rolí starých. Když se požadavky na roli v novém statusu střetávají s předchozí socializací daného jedince může být nezbytný proces resocializace, ten často vyžaduje odučení přijatých norem, hodnot, názorů a zvyků, aby

mohly být nahrazeny novým souborem, který je považován za příhodný pro novou roli. Resocializace se nejčastěji objevuje v situacích, kdy má jedinec přijmout nový specializovaný status, často v dospělosti (nástup do armády, odsouzení k výkonu trestu). Z těchto důvodů je také nazývána socializací dospělých. Z hlediska pragmatismu je resocializace metodickým procesem převýchovy objektivní reality, nemusí tedy nutně probíhat pouze na půdě vězení nebo v nápravných zařízeních, ale také ve škole, v rodině, na pracovišti a podobně (Průcha, Veteška, 2014, s. 235-236). Škoviera (2018, s. 21) se domnívá, že je nutné hovořit také o čtvrté fázi socializace, tedy o socializaci kvartární, která se vztahuje k seniorskému věku, jelikož i ten je spojen s celou řadou nových socializačních výzev (odchod do důchodu, ztráta životního partnera, zhoršený zdravotní stav).

1.2. Činitelé socializace

Socializace se účastní různí činitelé. Dle Krause (2014, s. 64) „jde o **genotyp** (soubor vlastností, které člověk získává v okamžiku početí), případně o **vrozené dispozice** (zahrnují změny v prenatálním údobí vývoje) včetně jisté míry **přirozené aktivity**, dále o veškeré vlivy **prostředí** a samozřejmě o **výchovu**. Vyústěním je **fenotyp** (soubor znaků, jimiž se jedinec projevuje v daném stadiu svého vývoje)“.

Zdroj: Kraus, 2014, s. 64, upraveno.

Podstatné je zde vymezení vztahu socializace a výchovy. Člověk přijde na svět, přičemž místo ani čas si sám nevybírání. Výchovná činnost se tedy jeví jako proces zespolečňování člověka záměrným ovlivňováním ve shodě s danými kulturně-společenskými podmínkami a v dané době (Kraus, 1999 in Kraus, 2014, s. 65). Lze tedy říci, že výchova je regulátor, je to

řídící proces, kterým usměrňujeme průběh socializace tak, aby byl v souladu s výchovnými cíli. Tato dynamická, vědomá a řízená socializace zahrnuje všechny činnosti, které utvářejí člověka pro život v dané společnosti. Důležité je, aby byl jedinec schopen přenést nabyté poznatky a dovednosti do svého jednání a aby přiměřeně zvládal každodenní životní realitu. S dospělostí postupně přebírá ono řízení socializačního procesu sám – jistou seberegulaci pak představuje sebevýchova (Kraus, 2014, s. 65).

Vlivy prostředí v procesu socializace lze rozdělit na činitele mikroprostředí, mezoprostředí, exoprostředí a makroprostředí. Mikroprostředí představuje činitele, se kterými je socializovaný jedinec v bezprostředním kontaktu a jejichž působení je přímé (dítě-matka, dítě-otec, žák-učitel). Mezoprostředí představuje vztahy mezi činiteli mikroprostředí (vztahy mezi sourozenci, vztahy mezi otcem a matkou). Exoprostředí představuje to, s čím jedinec není v bezprostředním kontaktu, ale cítí se s tím spjat (profese rodičů, místo bydliště). Makroprostředí značí obecně a široce působící společenské vlivy (kultura národa, ideologie) (Koš, Trpišovská, Vacínová, 2013, s. 86).

Obecně lze říci, že čím je jedinec mladší, tím více je předmětem působení. Je ale nutné podotknout, že každý jedinec je zároveň subjektem své vlastní socializace. Jako příklad můžeme uvést fakt, že matka působí na dítě, avšak dítě zároveň působí na matku, ovlivňuje ji a tím do jisté míry socializuje – teprve tímto působením se stává matkou v plném slova smyslu. Stejně jako učitel působí na žáka, který mu poskytuje zpětnou vazbu, to znamená, že učitele také formuje (Koš, Trpišovská, Vacínová, 2013, s. 86).

Mezi základní socializační činitele řadí pak většina autorů rodinu, školu a vrstevníky.

Význam rodiny je pro socializaci dětí a dospívajících klíčový, ojedinělý a prakticky nezastupitelný. Je to dáno tím, že dítě v rodině nachází uspokojení potřeb, které je pro průběh dalšího sociálního začleňování rozhodující. Socializační působení rodiny provází celá řada dalších vlivů, vytvářejících rysy a vlastnosti osobnosti, které mohou socializační působení zesilovat nebo naopak oslabovat. V každém případě vtiskují socializující se osobnosti zvláštnosti její povahy a dotvářejí její svéráz. Rodina není do sebe obráceným prostředím, působícím toliko událostmi a mechanismy, vycházejícími z jejích intimních zvláštností. Promítá se do ní širší společenské okolí. Děje se tak zejména přes rodiče, kteří do tohoto širšího okolí odcházejí (zaměstnání, koníčky) a cosi z něho zase do rodiny vnášejí (Helus, 2003, s. 98-100).

Socializační působení školy se mění s ohledem na věk žáků (studentů). Helus (2003, s. 101-103) uvádí pět základních rovin tohoto působení. Patří sem rovina poznávacích aktivit, rovina zadávání úkolů, vytyčování požadavků a plnění povinností, rovina hodnocení, rovina

sebe prezentace a konečně rovina spolužákovské vzájemnosti. Tato rovina zahrnuje kultivaci chování v situacích soutěže i spolupráce, vzájemného porovnávání a pomoci. Život ve škole je také příležitostí k zaujetí pozice mezi druhými a k nalezení způsobů, jak si ji vytvořit či obhájit. Se spolužákovstvím se pojí také první silné zážitky přátelství, solidarity, věrnosti, a konečně i kultivace vztahů mezi chlapci a děvčaty.

Také v prostředí vrstevnických skupin probíhá základní proces socializace. Děje se tak vstěpováním různých životních cílů, zásad, norem, pravidel jednání či vzorů chování. Vrstevnické skupiny mohou také nabídnout společné zážitky, možnost sebeuplatnění a pocit nezávislosti na dospělých. Daleko víc, než jinde se ve vrstevnických skupinách uplatňují vztahy rovnoprávnosti. Je tedy zřejmé, že i tyto skupiny mají značný vliv na rozvoj osobnosti, a to jak ve smyslu pozitivním, tak i negativním (Kraus, 2014, s. 90).

Ráda bych zde jako socializační činitel zmínila také média, jelikož tak, jako v dnešní době stoupá jejich význam, stoupá také jejich socializační dosah. Masivní zahlcení dětí a dospívajících mediální a virtuální realitou, která povětšinou nepodléhá kontrole rodičů, působí na děti způsobem, který od nich vyžaduje schopnost odlišovat a rozlišovat, opírat se o již poznané skutečnosti, porovnávat a kriticky vyhodnocovat. Děti musí být schopny orientace v množství podnětů, které se k nim dostávají a jejichž dosah samy ještě nemohou rozeznat (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 18-19).

Z výše uvedeného vyplývá, že socializace je ovlivňována řadou faktorů, z nichž každý je jinak významný pro konkrétního jedince a jejich soubory. Především jsou to faktory biologické (přírodní prostředí, fyzická podoba, vrozená genetická informace), které jsou nám dané, dále pak faktory kulturní (životní hodnoty, sociální normy, interpersonální vztahy, sociální role, různé formy sociální integrace – společenství, sociální skupiny, společenské instituce a organizace), které můžeme více či méně ovlivňovat (Novotná, 2008, s. 116).

Od kvality vlivu jednotlivých determinant, tedy prostředí, výchovy a vrozených dispozic se odvíjí také kvalita socializačního procesu. Právě kvalita těchto vlivů rozhoduje o budoucím sociálním chování daného jedince, o tom, zda se jeho chování bude ubírat směrem:

1. **prosociálním** – jedinec se identifikuje s obecně platnými sociálními normami, má silně pozitivní sociální chování, které je charakteristické tendencí pomoci druhému člověku;
2. **disociálním** – jedinec se rozchází s normami následkem pokřivených hodnot a sociálních vztahů, jeho chování je nepřizpůsobivé, nepřiměřené, avšak bez výraznější agrese a hostility (neposlušnost, lhaní apod.);

3. **asociálním** – jedinec je v rozporu se společenskou morálkou, nedosahuje ještě intenzity ničení hodnot, vylučuje se ze společnosti (záškoláctví, alkohol, drogy), ubližuje zejména sobě;
4. **antisociálním** – jedinec je nepřátelsky zaměřen vůči okolí, má kriminální sklony v chování, identifikuje se s kriminální populací/partou (Makariusová, 1998 in Kocourková, Šafránková, 2014, s. 20).

1.3. Socializace v období dětství a dospívání

V této kapitole se pro účely diplomové práce podrobněji zaměřím na vývoj socializace v období dětství a dospívání.

1.3.1. Socializace v novorozeneckém období

Novorozenecké období trvá přibližně jeden měsíc, je to doba adaptace na nové prostředí. Novorozenec je schopen reagovat pomocí reflexů a vrozených způsobů chování. Reflexy, kterými je novorozeně vybaveno, mají různý význam, některé slouží k jeho přežití, další napomáhají primární orientaci a adaptaci na prostředí a jsou základem dalšího vývoje (například hledací a sací reflex). Vrozené způsoby chování (tendence vnímat své okolí, reagovat křikem či pláčem) nejsou na rozdíl od reflexů jednoznačně vázány na určité podněty. Tyto základní aktivity mají i sociální význam, jelikož iniciují a udržují zájem a pozornost pečujících osob, zpravidla tedy rodičů. Dítě tyto způsoby chování využívá k orientaci v prostředí a k účelnému ovládnutí tohoto prostředí ve prospěch uspokojení vlastních potřeb (Vágnerová, 2012, s. 65-66).

Jak bylo zmíněno, pro ranou komunikaci je důležitý křik, který signalizuje stav dítěte a jeho potřeby. Umožňuje mu upoutávat pozornost a je do určité míry diferencovaný na základě toho, co vyjadřuje, tedy toho, co novorozenec potřebuje (křik z hladu X křik z bolesti apod.). Pokud novorozenec slyší křik jiného dítěte, je to pro něj význam signálu, na který reaguje (Vágnerová, 2012, s. 66).

Nejvýznamnějším zdrojem podnětů je pro novorozence matka, která pro něj není zcela novou a neznámou bytostí. Pamatuje si její hlas a reaguje na něj. Také kožní kontakt jej aktivizuje a stimuluje. V kontaktu s matkou je tedy novorozenec aktivní. Jeho chování i pohyby končetin upoutávají pozornost a aktivizují specifické reakce směřující k uspokojení potřeb. Vazba, která se mezi matkou a novorozencem rozvíjí je pokračováním biologické symbiózy a zkušeností získaných v prenatálním období (Vágnerová, 2012, s. 68).

1.3.2. Socializace v kojeneckém období

Dítě již přichází na svět s vrozenou preferencí podnětů, které mají sociální charakter, to znamená, že již od počátku života je snáze upoutává lidský hlas nebo obličej než jiné sluchové či zrakové podněty. Na tyto podněty reaguje způsobem, který přispívá k udržení komunikace mezi ním a osobou, která o ně pečuje, zpravidla matkou. Má vrozenou schopnost upoutat zájem a pozornost jiných lidí například křikem nebo úsměvem. Dítě si postupně začne uvědomovat účinky svého jednání, nakonec se je naučí používat vědomě, jakožto prostředku k dosažení určitého cíle (Vágnerová, 2012, s. 104).

Významným prostředkem socializace je v tomto období učení nápodobou. Nápodoba je důležitou součástí interakce dítěte s dospělým a můžeme ji chápat jako jednu z forem rané komunikace. Je významným prostředkem udržení kontaktu mezi dospělými a dítětem a jejich vzájemného působení. Matka, která funguje v kontaktu s dítětem jako zrcadlo a napodobuje jeho projevy, mu poskytuje zpětnou vazbu na úrovni, která je pro ně srozumitelná. Taková interakce mezi dítětem a matkou může pak dosáhnout koordinovanosti a synchronizovanosti, kdy střídavě reagují jeden na druhého a každá reakce ovlivňuje odpověď partnera (Vágnerová, 2012, s. 106-107).

Ve třetím měsíci se dítě naučí docela dobře komunikovat pomocí úsměvu. Úsměv již není náhodnou reakcí, projevem vlastního uspokojení, ale má i jiný význam. Je signálem zájmu o kontakt s jiným člověkem. Z toho důvodu bývá označován jako „sociální úsměv“ (Papalia a Olds, 1992 in Vágnerová, 2012, s. 109). Počáteční úsměv je však nediferencovanou sociální reakcí, není zatím projevem individuální preference či citového vztahu (Vágnerová, 2012, s. 109).

V kontaktu s lidmi bývají kojenci aktivnější než za jiných okolností a využívají k tomu všech možných způsobů, které ovládají. Nekomunikují pouze mimikou a pantomimikou, ale i úchopem. Vnímají také všechny ostatní aspekty sociálního kontaktu, jako je například řečový projev nebo úsměv a reagují na ně podobným způsobem (Vágnerová, 2012, s. 109).

V době mezi třetím až šestým měsícem se v interakci mezi dítětem a dospělým začínají objevovat jednoduché sociální hry (Matějček, 1996 in Vágnerová, 2012, s. 110).

V období šestého až devátého měsíce začne dítě diferencovat známé a neznámé lidi, odlišovat matku a postupně i další blízké osoby (Vágnerová, 2012, s. 110).

Přibližně v sedmém až osmém měsíci se objevuje u dětí strach z cizích lidí a neznámých situací. Dítě ví, co obvykle dělají známí lidé a co se děje v běžných situacích, a toto vědomí mu

navozuje pocit jistoty. Neznáme okolnosti naopak vyvolávají nejistotu, na niž dítě reaguje přimknutím k blízké bytosti, zpravidla k matce (Vágnerová, 2012, s. 111).

Rozvoj poznávacích procesů se projeví postupným chápáním vztahu příčiny a následku i v sociální oblasti. Dítě iniciuje kontakt postupným opakováním různých aktivit, které má v seznamu dovedností, až vyprovokuje žádoucí reakci dospělého. Postupně se naučí rozlišovat, jaké chování vede k požadovanému efektu a bude je používat jako prostředku zaměřeného na dosažení svého cíle (Vágnerová, 2012, s. 111).

1.3.3. Socializace v batolecím období

Nejpodstatnější část socializačního rozvoje probíhá v batolecím období v rámci rodiny. Rozvíjejí se kontakty a vztahy s dalšími lidmi, především členy širší rodiny, kteří dítěti poskytují různorodější zkušenost. Socializační rozvoj dítěte však i v tomto období nejvíce ovlivňují rodiče, kteří jsou pro ně zdrojem opory, ale také na ně mají požadavky a poskytují mu příležitost sledovat, jak v různých situacích reagují oni sami (Vágnerová, 2012, s. 150).

V batolecím věku se také rozvíjí vědomí určité sociální příslušnosti jako součást sebepojetí, dítě získává vědomí rodinné identity (Matějček, 1999 in Vágnerová, 2012, s. 150).

Pro děti v tomto období je také důležité teritorium domova. Je to místo, kde to dobře znají a kde se mohou cítit bezpečně. V rámci domova se rozvíjejí vztahy s blízkými lidmi, které dosahují žádoucího stupně intimity a jsou proto odlišné od jiných. Okolo druhého roku se známé teritorium rozšiřuje o část vnějšího prostředí, v němž se dítě orientuje, jedná se například o ulici, ve které bydlí, dům babičky a podobně (Matějček, 2004 in Vágnerová, 2012, s. 150).

Batolata již dokáží rozlišit lidi dle stupně jejich blízkosti na blízké, známé a zcela cizí, podle pohlaví na muže a ženy a podle věku na dospělé a děti. Také se mění chování k cizím lidem, děti se jich většinou už nebojí (Vágnerová, 2012, s. 150-151).

Vztah k vrstevníkům bývá zpočátku málo diferencovaný. Batolata si obvykle hrají vedle sebe, jde o takzvanou paralelní hru, ještě nedovedou spolupracovat. Kontakt s vrstevníky je však důležitý, jelikož je zdrojem alternativní zkušenosti. Děti se při hře vzájemně napodobují a tímto způsobem se učí na své vlastní, snadno dostupné úrovni (Parke a Buriel, 1998 in Vágnerová, 2012, s. 151).

Dítě získává ve svém sociálním prostředí různé sociální role. V batolecím věku jsou důležité zejména tři role, které jsou vztaženy ke kategorii věku a pohlaví: věkem je dána

vertikální role dítěte a horizontální role sourozence, z pohlaví dítěte vyplývá genderová role (Vágnerová, 2012, s. 151).

Nezbytným předpokladem pro socializační rozvoj je postupné odpoutávání z těsné vázanosti na matku. Separační proces probíhá pozvolna a nesmí být spojen s větším diskomfortem, který by zvyšoval nejistotu a fixaci na mateřskou osobu jako výhodnější variantu (Vágnerová, 2012, s. 152).

Vztah s otcem se na počátku batolecího věku projevuje vzájemným emočním připoutáním a potřebou kontaktu. Otec také usnadňuje odpoutávání dítěte z těsné vazby na matku (Vágnerová, 2012, s. 154-155).

Nejen vrstevníci, ale také sourozenci slouží v tomto období jako alternativní zdroj sociální zkušenosti. Prvorozené děti, mohou chápat narození sourozence jako ohrožující událost a žárlit na něj. Často děti mohou reagovat regresí, tedy imitují chování mladšího sourozence, které považují za účinný způsob upoutání rodičovského zájmu. V opačném případě chtějí být děti aktivními partnery v jakékoli sociální interakci, tedy i ve vztahu k malému dítěti. Pokoušejí se matce pomáhat a napodobují její chování. Je to pro ně totiž jedna z prvních možností, jak si vyzkoušet nadřazenou roli, která je pro batole velmi vzácná (Vágnerová, 2012, s. 155-156). Staršího sourozence dítě napodobuje, přejímá jeho způsoby chování a zasahuje do jeho hry. Starší sourozenec je pro dítě velmi atraktivním modelem, protože je pro něj srozumitelnější, než jsou dospělí, jeho projevy chápe jednodušeji a je motivováno dosáhnout stejné úrovně. Sebepotvrzování a sebeprosazování je ve vztahu ke staršímu sourozenci snazší než ve vztahu k dospělým, jejich pozice je bližší a odmítavé reakce rodičů méně časté. Odpověď sourozence ale také slouží jako zpětná vazba, jako informace přispívající k vymezení limitů přijatelného chování (Vágnerová, 2012, s. 157).

V batolecím období také dochází k rozvoji komunikace. Děti již oplývají schopností přizpůsobovat svoje sdělení adresátovi a komunikačním situacím, bez ohledu na to, zda používají verbální či neverbální komunikaci (Vágnerová, 2012, s. 157).

Schopnost verbálně komunikovat je jedním z předpokladů batolecí emancipace. Dítě, které je schopné vyjádřit svá přání, potřeby a názory, se dovede lépe prosadit. Schopnost verbálně komunikovat je podmínkou vzniku diferencovanějších sociálních kontaktů (Vágnerová, 2012, s. 157-158).

Uvědomění sebe sama jako subjektu, který se může projevovat různými způsoby, ale i objektu, k němuž se určité jednání vztahuje, je předpokladem k pochopení smyslu sociálních norem jako předpisů pro vlastní jednání, které by bylo považováno za žádoucí. K takovému posunu dochází u dětí mezi patnáctým a dvacátým čtvrtým měsícem života. Starší batolata lépe chápou význam vlastního chování i chování druhých lidí. Občas mohou projevovat nechuť k omezování svých přání, ale zároveň mají potřebu znát limity svého chování, chtějí vědět, co je žádoucí a co zakázané. Pochopení základních morálních a společenských pravidel se neprojevuje jen v chování batolete, ale i v jeho tendenci hodnotit vlastní činy, případně činy druhých (obvykle také dítěte). Úroveň zvládnutí norem se projevuje také v reakci na jejich porušení, kdy se dítě cítí zahanbené za svůj čin (Vágnerová, 2012, s. 158-162).

V rámci batolecího osamostatňování se mění i způsob regulace vlastního chování. Potřeba bezprostředního uspokojení svých přání a potřeb, bez ohledu na další důsledky je stále dominantní. V rámci celkového rozvoje se ale postupně začínou projevovat náznaky snahy o autoregulaci. Osvojení základních norem a schopnost ovládat vlastní chování je spojeno s pokračující emancipací (Vágnerová, 2012, s. 162).

Před druhým rokem života se u dětí objevuje také prosociální chování, projevy altruismu, utěšení a sdílení. Mladší batolata reagují empatickým distresem, například pláčem, ale zatím nejsou schopná ničeho jiného než sdílení nepříjemných pocitů. Starší batolata už se pokoušejí druhému pomoci nebo ho utěšit (Vágnerová, 2012, s. 163).

Také v batolecím období dochází k sociálnímu učení. Zejména k učení napodobou a identifikací. Dítě v této vývojové fázi nejčastěji napodobuje a identifikuje se s rodiči, přesněji řečeno s rodičem stejného pohlaví (Vágnerová, 2012, s. 163).

Z hlediska rozvoje osobnosti jsou v batolecím období důležité dva mezníky. Prvním z nich je schopnost separovat se od matky, která je podmínkou dalšího osamostatňování a rozvoje identity. Druhým z nich je pak uvědomění vlastní osobnosti a jejích možností. Potvrzuje jej nově vzniklá potřeba sebeprosazení, která může mít až charakter negativismu. Projevy tohoto negativismu bývají individuálně variabilní a mívají různou podobu (Vágnerová, 2012, s. 167). Negativismus je možné vykládat i jako počáteční projev nezralé dětské vůle. Jde o cvičnou formální vůli, jejímž cílem je potvrzení možností vlastní osoby. Z hlediska smyslu batolecího vývoje jsou tyto projevy dětské vůle jedním z prostředků, které pomáhají vymezit novou pozici dítěte ve světě (Vágnerová, 2012, s. 168).

Důležitým motivem, který se ve vztahu dítěte ke světu projevuje, je potřeba ho nějak poznamenat, ovlivnit, vtisknout do něj stopy své aktivity. Dítě si tak potvrzuje hodnotu své osobnosti a nově získaných kompetencí. Tato tendence souvisí s počátky rozvoje potřeby seberealizace, kterou podobné projevy uspokojují, ale může mít také sociální význam (Vágnerová, 2012, s. 169).

Rozvoj sebepojetí směřuje k potvrzení vlastní jedinečnosti, individuality i ke spojení s ostatními, ke zdůraznění podobnosti jiným lidem a příslušnosti k nim. Sebepojetí v batolecím věku bývá ještě hodně implicitní, méně přístupné vědomé reflexi a verbálnímu popisu sebe sama. Pro sebepojetí batolat je charakteristické vědomí sebe sama jako samostatné bytosti, oddělené od okolního světa, vědomí trvalosti vlastní existence a vědomí její proměnlivosti v rámci zachování kontinuity různých časových dimenzí. Dítě se různě chová, prožívá, mění se jeho zevnějšek i dovednosti, ale už ví, že je stále tou stejnou bytostí. Sebepojetí však v tomto období není ještě zcela koherentní, dílčí charakteristiky netvoří ucelený obraz. Sebehodnocení je dichotomické, černobílé, veškeré vlastnosti děti tohoto věku posuzují pouze jako dobré nebo jako špatné (Vágnerová, 2012, s. 169-170).

„Vlastní bytost je, v rámci rozvoje symbolického uvažování, postupně reprezentována obrazem, představou, ale i slovním znakem či popisem jejích charakteristik. Symbolické myšlení umožňuje dítěti pochopit, že obraz v zrcadle, event. později na videozáznamu nebo na fotografii, je jeho, že je to ono samo“ (Vágnerová, 2012, s. 171).

Rozvoj sebepojetí souvisí také s rozvojem řeči. Batolata používají k označení sebe sama nejprve vlastní jméno a teprve později, obvykle na konci tohoto období, osobní zájmeno já. Ve druhé polovině batolecího věku začínají děti také používat přivlastňovací zájmena můj a tvůj. To znamená, že chápou takto vymezené věci jako součást svého osobního teritoria a v tomto smyslu i jako součást vlastní bytosti. Dítě tedy v tomto období chápe rozdíl mezi já a ne-já, mezi vlastním a cizím (Vágnerová, 2012, s. 172).

Součástí sebepojetí je vědomí sebe sama jako aktivního činitele, přesněji řečeno vědomí účinku svého jednání na okolní svět. Starší batole si začíná uvědomovat, že musí svoje chování regulovat. Motivací je mu pozitivní hodnocení a pochvala od dospělých, chce se vyhnout trestu či odmítání, jelikož sebepojetí dítěte je ovlivněno reálným rozvojem jeho kompetencí, ale i jejich hodnocením rodiči. Na konci batolecího věku se děti začnou samy hodnotit, stanou se objektem vlastního poznání. Dětské sebehodnocení má i svou emoční složku, která je velmi důležitá, projevuje se rozpaky, zahanbením nebo naopak hrdostí (Vágnerová, 2012, s. 172-173).

Sebepojetí zahrnuje také různé role, které dítě má. Obsah rolí je určován konkrétními postoji a očekáváními nejbližších lidí převážně z okruhu široké rodiny. Sociálně významná se stává v tomto období genderová role. Nejpozději do 18 měsíců je dítěti jasné, zda je chlapec nebo děvče. Jakmile dítě pochopí, že je příslušníkem určité skupiny (v tomto případě vymezené pohlavím), chce se o ni dozvědět co nejvíce, zajímá se jaké oblečení a činnosti jsou typické pro chlapce a dívky, jaké hračky jsou pro ně určeny a podobně. Do tří let dítě genderovou kategorii obohatí o další aspekty, to znamená, že už nerozlišuje pouze typické znaky zevnějšku a věci, ale i činnosti a některé vlastnosti. Genderový aspekt sebepojetí se v batolecím věku teprve začíná rozvíjet, ale základy budoucí genderové identity jsou vytvořeny (Vágnerová, 2012, s. 173-176).

1.3.4. Socializace v předškolním období

Socializace předškolního dítěte probíhá mimo rámec nejbližšího prostředí příbuzných a známých. Toto období lze označit jako fázi přesahu rodiny vertikálním i horizontálním směrem, přechodného období mezi rodinou a institucí čili dalšími sociálními skupinami. Předškolní věk můžeme chápat jako období přípravy na život ve společnosti. Vědomí rodinné identity je samozřejmou jistotou a jeho existence dítěti umožňuje zvládat nové role a adaptovat se na nové prostředí. Socializace a individuace, tedy rozvoj osobnosti jedince, probíhá v interakci s jinými lidmi, přičemž dítě tímto způsobem rozvíjí také svoji individualitu. Vztahy navázané s dalšími dospělými a dětmi mu umožňují získat nové zkušenosti potřebné pro další osobnostní vývoj (Vágnerová, 2012, s. 223).

Předškolní děti získávají nové role a učí se je zvládnout. Každá role jako soubor postojů a chování má své typické znaky, dítě tedy musí diferencovat své chování podle situace, v níž se nachází, a podle role, kterou zde zaujímá. Důležité role tohoto období patří role vrstevníka, role kamaráda a role žáka mateřské školy (Vágnerová, 2012, s. 224-225).

Rodiče jsou pro děti v tomto období emočně významnou autoritou, představují pro ně vzor, jemuž se chtějí podobat a s nímž se identifikují. Potřebu být jako rodiče předškolní děti uspokojují především ve hře (Vágnerová, 2012, s. 225).

V průběhu času se mění povaha interakcí mezi rodiči a dítětem. Rodiče mají obvykle na předškolní děti větší požadavky a očekávají od nich také zralejší jednání. V chování rodičů bývá zřejmá komplementarita, ve svém působení se vzájemně doplňují. Vztah s matkou stále slouží jako zdroj jistoty a bezpečí, otec častěji zaujímá roli vedlejšího rodiče (Vágnerová, 2012, s. 228-229).

Také v tomto období mají vztahy se sourozenci značný socializační význam, jsou pro dítě zdrojem zkušenosti, starší sourozenec pro ně může být vzorem, mladší ho zase učí přijatelným způsobem zvládat nadřazenou roli (Vágnerová, 2012, s. 229).

V předškolním věku se uvolňuje vázanost na rodinu a postupně i vázanost na dospělé. Děje se tak hlavně v prostředí mateřské školy, která má specifický socializační význam. Usnadní dítěti nástup do první třídy, naučí ho přijmout a respektovat cizí dospělou autoritu – učitelku, dítě se zde musí podřídít určitému řádu a podobně. Zároveň se dítě v mateřské škole potkává se svými vrstevníky, kteří významně přispívají k jeho socializaci. V kontaktu s nimi se rozvíjejí některé vlastnosti a sociální dovednosti, v interakci s nimi je možné uspokojit různé potřeby a získat nové zkušenosti (Vágnerová, 2012, s. 231-233). V tomto období se také vytvářejí základy přátelství, mezi dětmi vznikají kamarádské vztahy, které jsou prozatím situační, ale mají velký subjektivní i vývojový význam (Vágnerová, 2012, s. 235).

V předškolním období se dále rozvíjejí sociálně žádoucí vlastnosti i vzorce chování, které mají obecnou platnost, tedy nejsou pouze součástí některých rolí. Předškolní věk, kdy dítě vstupuje do širší společnosti je kritickým obdobím rozvoje většiny prosociálních vlastností a způsobů chování. I když jsou děti v tomto věku primárně zaměřeny na sebe, své zájmy a uspokojení potřeb, dovedou se chovat altruisticky, umějí projevit sympatii a empatii. Rozvoj prosociálního chování je spojen s nárůstem kontroly a ovládnutí agresivních tendencí (Vágnerová, 2012, s.237-238).

Zobecněný poznatek o tom, jak je třeba se za určitých situací chovat, představují normy chování, které dítěti předávají dospělí, zejména rodiče. Ať už jsou tyto normy a postoje k pravidlům správné nebo ne, děti k nim jsou konformní. V tomto období chápou děti normy stereotypně, rigidně a egocentricky. Ke konci předškolního věku dochází ke zvnitřnění základních norem chování a ke ztotožnění se s nimi. Děti už dokáží cítit vinu, což je významný vývojový mezník, lze ji chápat jako počátek rozvoje autoregulačních mechanismů. Vnější regulace je doplňována i vnitřní regulací a začíná se rozvíjet dětské svědomí (Vágnerová, 2012, s. 239-243).

Stejně jako batolecí věk, je i předškolní období významné pro rozvoj dětského sebepojetí. V předškolním věku je pro rozvoj sebepojetí důležitá možnost pronikat do širší společnosti a v ní se uplatnit. V uvažování o sobě sama přetrvává v tomto období egocentrismus, fenomenismus a magičnost v uvažování. V sebepojetí se u předškolních dětí objevuje důraz na vývoj, na vše, co potvrzuje, že dítě umí víc než dřív. Iniciativu předškoláků odráží jejich potřeba něco zvládnout, vykonat a potvrdit tak svoje kvality. Je zde také patrný mechanismus nereálného

optimismu, děti jsou přesvědčeny, že se jim vše povede. Důležitou složkou identity je v tomto období vlastnictví – moje je součástí já. Dětské sebepojetí je stále závislé na hodnocení jiných lidí, zejména rodičů. Ve starším předškolním věku je pak ovlivněno také zkušenostmi z kontaktu s vrstevníky. Předškolní děti si vytvářejí obecnější konstrukt sebe sama, který zahrnuje minulost, přítomnost i představu o své budoucí podobě (Vágnerová, 2012, s. 246-250).

Významnou součástí dětského sebepojetí je jeho genderová identita. Ve třech letech děti rozumí významu genderu jako diferenciacímu kritériu, ale ještě si neuvědomují, že pohlaví je trvalým znakem lidské osobnosti. K uvědomění si genderové stálosti dochází ve čtyřech letech. V pěti letech děti pochopí genderovou konstantnost, to znamená, že jejich identita zůstává stejná, i když se dostávají do různých situací. Starší předškoláci nejenže chápou význam genderové role, ale akceptují ji i emočně. Rodič téhož pohlaví představuje významný model genderové role, ale důležitou roli má i rodič opačného pohlaví – ukazuje dítěti, kým není a ke komu je třeba si utvořit komplementární vztah. Genderová specifika se rozvíjejí také ve vztazích s vrstevníky, v nichž si děti předškolního věku potvrzují rozdíly obou pohlaví (Vágnerová, 2012, s. 250-253).

1.3.5. Socializace ve školním věku

Ve školním období dítěte je ze socializačního hlediska důležitý vstup do školy, který představuje další odklon od výlučného vlivu rodiny a podřízení instituci, která prezentuje hodnoty a normy společnosti. Školní věk je tedy další fází přípravy na život ve společnosti, která může být ze sociálního hlediska rozhodující, jelikož úspěšnost ve škole předurčuje pozdější společenské zařazení (Vágnerová, 2012, s. 311).

Ve školním věku se dále rozvíjejí vztahy s lidmi mimo rodinu, s učiteli, kteří představují významnou a mocnou autoritu a s vrstevníky, především se spolužáky. V rámci různých sociálních skupin získává dítě různé sociální role a s nimi spojené postavení. Ve školním věku jsou pro rozvoj dětské osobnosti důležité tři oblasti – rodina, škola a vrstevnická skupina, přičemž každá z nich má své teritorium (Vágnerová, 2012, s. 312).

Rodina je důležitou součástí identity školáka, definuje se jí. Vztahy dítěte prepubertálního věku k rodičům jsou stále silné a postupně se dále diferencují (Vágnerová, 2012, s. 313). Rodiče mají ve své roli automaticky zakotvenou formální autoritu, kterou dítě ještě bez výhrad akceptuje (Vágnerová, 2012, s. 315). Role matky se v tomto období příliš nemění. Otec doplňuje působení matky, je alternativním modelem dospělé osoby, v kontaktu s ním může dítě

získávat jiné zkušenosti než s matkou, často také představuje větší autoritu (Vágnerová, 2012, s. 317-318). Ve školním věku se začínají stabilizovat vztahy mezi sourozenci do podoby, která se zpravidla do puberty příliš nemění, i v tomto období soužití se sourozencem umožňuje získat specifickou socializační zkušenost. I když školní děti se sourozenci často soupeří a řeší různé konflikty, umějí se s nimi dohodnout na kompromisním řešení, dovedou spolupracovat a navzájem se podporovat (Vágnerová, 2012, s. 323-324).

Nástup do školy prožívá dítě jako vzestup na společenském žebříčku a posílení své prestiže. Ve škole dítě získává nové role, které pro něj mohou mít různý význam, mohou být uspokojující nebo zatěžující. Jedná se o roli školáka, roli žáka a roli spolužáka. Ve škole dochází k významnému rozvoji dětské osobnosti a jeho postupné integraci do společnosti. Škola také rozvíjí mnohé sociální kompetence, jako je schopnost spolupráce, hledání společného problému a podobně. Dítě se ve škole učí sociální konformitě a novým způsobům chování, které v rodině nepotřebovalo. Škola také ovlivňuje rozvoj identity školáka, jelikož míra, v jaké se mu podaří zvládat požadavky školy, se promítne do jeho postoje ke škole a tím i k celé společnosti, kterou škola reprezentuje. Tento postoj může s určitými změnami přetrvávat po celý život. Míra školní úspěšnosti se projeví také v sebepojetí dítěte (Vágnerová, 2012, s. 327-328).

Potřeba kontaktu a přijetí vrstevnickou skupinou je jednou z nejvýznamnějších potřeb dětí školního věku. Vrstevnická skupina má v tomto období významný socializační vliv. Jelikož tato skupina nemá institucionální formu, připouští větší variabilitu v socializačním rozvoji. Umožňuje dítěti rozvoj kompetencí a osobnostních vlastností, které jsou obvykle trochu jiné, než na jaké kladou důraz dospělí. Aby dítě bylo vrstevnickou skupinou akceptováno, musí přijmout její pravidla. Prostřednictvím skupiny si děti sdílejí životní zkušenosti, ideály, hodnoty, způsoby řešení problémů, učí se zde spolupráci, sebeovládání, ale i specifickým způsobům komunikace. Zkušenost s různými kamarádkými vztahy slouží jako nezbytný předpoklad pro pozdější rozvoj přátelství a intimních vztahů v adolescenci. Identifikace s vrstevnickou skupinou také signalizuje počátek procesu odpoutávání se ze závislosti na rodině (Vágnerová, 2012, s. 338-339).

„Děti raného školního věku chápou význam různých pravidel a požadavků, rozlišují mezi společenskými normami a obecně platnými morálními pravidly. Vědí, že morální pravidla jsou univerzální a týkají se spravedlnosti, férovosti a ohledu na druhé. Je jim jasné, že jejich dodržování je důležitější než podřízení společenským konvencím a považují jejich nerespektování za závažnější přestupek“ (Vágnerová, 2012, s. 35). V mladším školním věku

normy stále určují autority, mladší školáci hodnotí své chování egocentricky, ale dovedou diferencovat míru přijatelnosti určitého chování v různém sociálním kontextu a jsou schopni brát v úvahu i potřeby jiných. Morální hodnocení jakéhokoliv chování má tedy rozumový i emoční aspekt. Vývojově podmíněná proměna morálního uvažování mladších školáků se projevuje preferencí určitého řešení různých situací. Dochází také k vývoji morálního já, to znamená, že děti chápou pravidla, většinou se s nimi ztotožňují a z toho vyplývá jejich ochota chovat se v souladu s nimi a přijmout zodpovědnost za jejich nedodržení. Na konci středního školního věku se objevují první signály změny postoje k autoritě, jelikož pro děti začínají být důležité i normy dané vrstevnickou skupinou (Vágnerová, 2012, s. 351-358).

1.4. Narušená socializace

Mluvíme-li o narušené socializaci, můžeme se u autorů setkat s různými termíny:

- **Deficitní socializace** je méně závažná, dílčí porucha socializace, která se projevuje především asociálním chováním, které vyžaduje zpravidla pouze vhodné výchovné vedení a nápravu (Sochůrek, 2001, s. 18).
- **Deviantní socializace** je závažná, těžká porucha socializace, která má vliv na celou osobnost daného jedince. Sociální deviant je vždy antisociálem nebo disociálem, nemusí být zločincem, ale trestnou činnost obvykle páchá. Pro odstranění nedostatků je třeba převýchovy a resocializace (Mařádek, 2000, s. 14).
- **Asociální chování** je takové chování, které nemá společenský charakter. Jedinec s asociálním chováním dává přednost samotě před společností a zpravidla jeho způsob chování nebývá kriminální (Sochůrek, 2001, s. 18).
- **Antisociální chování** je namířeno proti společnosti, proti jejím normám a hodnotám. Charakteristickým příkladem je kriminalita (Sochůrek, 2001, s. 18).
- **Disociální chování** má převážně kriminální charakter, ale oproti antisociálnímu chování si jeho nositelé uchovávají často většinu sociálních norem. To znamená, že takový pachatel se na straně jedné vzorně stará o svoji rodinu a pravidelně dochází do práce, ale na straně druhé je organizátorem závažných loupeží (Sochůrek, 2001, s. 18).
- **Sociální depravace** je název pro nejtěžší socializační poruchu, sociální (zločinecká) depravace je těžká porucha a možnost nápravy je zde minimální. Českým ekvivalentem je vhodný výraz zvrácenost. Typickými znaky depravace jsou: odpor proti společenským normám, jejich neuznávání a odmítání, destruktivní činnost zaměřená proti

společenskému řádu a zvyklostem, neschopnost vnitřní kontroly, odpor k systematické práci a vyhýbání se jí, chybění projevů výčitek svědomí, lítosti, neschopnost empatie (Mařádek, 2000, s. 55-56).

- **Porucha osobnosti** je definována jako „*určitý, trvalý a těžko ovlivnitelný vzorec osobnostních rysů, které se odlišují od aktuální sociokulturní normy. Její součástí jsou nadměrně zvýrazněné některé vlastnosti osobnosti, odchylky v oblasti citového prožívání, uvažování i chování*“ (Vágnerová, 2012, s. 511). Jejím důsledkem je pak narušení osobní pohody, vztahu k sobě, hodnocení sebe samého i svého jednání, sociální adaptace, vztahu ke světu, a především pak k jiným lidem a ke společnosti (Vágnerová, 2012, s. 511).
- **Sociopatie** vzniká především nepříznivými vlivy sociálního prostředí. Jeví se jako kombinace psychopatických či anomálních rysů osobnosti s více či méně omezenou schopností socializace nebo zapojení se do běžného života s všeobecně uznávanými normami, hodnotami a zvyklostmi. Takový jedinec se může, ale nemusí dopouštět kriminálního jednání (Sochůrek, 2001, s. 23).

Ve speciální pedagogice jsou poruchy socializace popisovány jako inferiorita a segregace. Inferiorní jedinec není schopen se sám o sebe postarat a musí být trvale v péči pečující osoby či sociálního ústavu, kde se o něj starají specializovaní odborníci. Segregace nastává u nejtěžších poruch, kdy je nutné oddělení takového člověka od zbytku společnosti. Naproti tomu za téměř úspěšnou socializace se ve speciální pedagogice považuje utilita, kdy se postiženého daří omezeným způsobem zařadit do společnosti. Adaptace, která znamená, že se postižený adaptuje normálnímu životu za pomoci speciálních opatření a integrace, ve které se postižený plně zapojuje do života společnosti (Mařádek, 2000, s. 37-38).

Škoviera (2018, s. 24) hovoří o sociální nepřizpůsobivosti, například v Polsku je tento pojem široce akceptován, avšak v Česku je snaha prezentovat ho jako pojem politicky nekorektní. Jako synonymum se tedy dle autora nabízejí především pojmy: jednotlivci (sociálně) maladaptivní, maladjustovaní či sociálně narušení. Je ale přesvědčen, že pojem sociální nepřizpůsobivost je pojem výstižný a srozumitelný, protože na rozdíl od sociální narušenosti, kterou můžeme chápat buď jako přímý sociální důsledek, nebo jako redukování na sociální patogenezi narušenosti, sociální nepřizpůsobivost je důsledkem, který může mít nejen sociální, ale například i psychologické determinanty. Problém toho pojmu spočívá spíše v tom, že se vztahuje primárně ke většinové společnosti, ale jednotlivec může být ve své, z našeho pohledu deviantní komunitě přizpůsobivý velmi dobře, toto konstatování však platí částečně i o pojmu narušenost. Naopak určitou výhodou pojmu narušenost je, že je v souladu se speciální

pedagogickou terminologií, která hovoří o postižení, ohrožení a narušení (Vašek, 2011 in Škoviera, 2018, s. 24). Závěrem Škoviera (2018, s. 25-26) uvádí, že se nevyhýbá pojmu sociálně nepřizpůsobiví a rozhodl se ho používat jako alternativu k pojmu sociálně narušení, přestože v sobě nese paradoxně i úspěšné sociální přizpůsobení k společensky nepřijatelným normám. V souvislosti s pojmem sociálně narušení vnímá hlavně to, že nemá jednosměrně negativní význam, pokrývá nejen odchylky socializace ve smyslu negativního začleňování, ale i úplného nezařazení nebo nízké míry začlenění (dlouhodobá nemoc, rodičovská dovolená, výkon trestu, déletrvající nezaměstnanost). Chápe ho jako takový okruh projevů chování a jednání, které jsou nejen v konfliktu s uznávanými společenskými normami, ale vyvolávají problémy jiným lidem i samotnému jedinci. Znamená to tedy, že sociálně narušený jedinec má na jedné straně narušený vztah k sociálním normám a ohrožuje sociální pořádek, na straně druhé však jde i o to, že jedinec sám sebe se svým sociálním statutem i vztahy vnímá jako ne zcela schopného se sociálně začlenit.

Stankowski (2004, s. 24) uvádí, že chování nepřizpůsobených dětí a mládeže jim znemožňuje soužití s jinými lidmi a je příčinou hluboké deformace ve vztahu jedinec a prostředí. Dítě pak upadá do konfliktu se sociálním prostředím, protože uspokojuje své potřeby pro společnost nepřijatelným způsobem a porušuje závazné sociálně morální normy. Chování sociálně nepřizpůsobených jedinců rozděluje Stankowski (2004, s. 24-25) na tyto diagnostické skupiny:

- **Demonstrativně bojovné chování**, které je charakterizováno nepřátelským vztahem k sociálnímu prostředí. Tento nepřátelský postoj se projevuje jako prudká, neadekvátní reakce k aktuálním podnětům. Nejtypičtějšími formami chování jsou: negativismus, nátlak, demonstrace nebo činnosti, které ubližují jiným lidem. Tendence být středem pozornosti jsou symptomem mírného stadia nepřátelství. Pokročilé stadium je charakterizováno přímým nepřátelstvím, což jsou různé a současně proměnlivé formy chování, které se projevují v krajních reakcích: pasivita, odmítání, útočnost, přechod od verbální agrese k neverbální, což se projevuje násilím či vandalismem.
- **Utlumené chování** charakterizuje obranný postoj, který se projevuje nedostatkem důvěry k druhým lidem, k novým situacím, bázlivostí, nejistotou nebo častými projevy emočních poruch. Existují různá stadia utlumeného chování – pasivita projevující se zřejmým nedostatkem aktivity, deprese, náhlé exploze zlosti, návraty do stavu apatie. Dítě tak ustupuje do pozadí zcela nepostřehnutelným způsobem. Poněchané na okraji života skupiny, třídy, mívá zpravidla velké obtíže s přizpůsobením se dynamickým změnám podmínek života.

- **Nedůsledné chování** se velmi obtížně předvídá. Má vlastnosti vznětlivosti a patří k reakcím přímým. Je charakterizováno okamžitou, nepromyšlenou odpovědí na podnět. Chování je zaměřeno na uspokojování vlastních, sobeckých potřeb, a to bezohledným způsobem, bez ohledu na cokoliv. Takové děti pak mají závažné problémy s navazováním kontaktů, protože jiní nechápu jejich reakce.
- **Asociální chování** je výsledkem hlubokých poruch osobnosti a dysfunkce výchovného prostředí. Postoj takových jedinců je charakterizován například citovým chladem, sobectvím, egocentrismem, agresivitou, vyhýbáním se sociálními kontaktům, uspokojováním pouze vlastních potřeb, sadistickými sklony či poruchami sexuálního života.

Dále ve své publikaci Stankowski (2004, s. 29-30) uvádí, že lze rozlišit nejméně pět rovin sociální nepřizpůsobivosti:

- **Rovina právní**, v níž budou diagnosticky oprávněna fakta konání dětí a mládeže, která budou přirovnávána k právní regulaci. Typickým příkladem sociální nepřizpůsobivosti bude takové chování, kdy se jedinec dostane do rozporu s trestním řádem.
- **Rovina psychologická**, kdy analýzu sociální nepřizpůsobivosti provádíme na základě kvality procesů psychické regulace, zvláště pak procesu motivačního, emočního, výkonného a kontrolního, taktéž i vlastností osobnosti (nejčastějším ukazatelem je snížení úrovně vyšších citů a emoční poruchy).
- **Rovina pedagogická**, kdy se jedná o fungování dítěte v roli žáka, zejména pak o jeho vztah ke školním povinnostem, kamarádům, učitelům. Realizace standardů žákovské kultury, které vyplývají z tradice školy, školního řádu, závazků. Diagnostickým ukazatelem zde může být školní negativismus, který lze charakterizovat jako relativně trvalé stanovisko k učiteli, škole, školním povinnostem, kamarádům a podobně. Poukazuje na špatné fungování v roli žáka a vykazuje vlastnosti sociální nepřizpůsobivosti.
- **Rovina sociologická**, kde se jedná hlavně o ukazatele, které zřetelně definují fungování dítěte v jiných rolích (dítě v rodině, kamarád ve skupině). Zvláště výrazně se zde projevují formy chování, které jsou výsledkem realizace sociální normy cestou imitace, identifikace a internalizace. Nejvýraznějším ukazatelem je zde negativní vztah k normám sociálního soužití z hlediska interpersonální komunikace.
- **Rovina medicínská** je vyznačována nozologickými jednotkami podle rejstříku nemocí ovlivňujících nepřizpůsobivost chování člověka, patří sem například charakteropatie.

Příčiny narušení vývoje osobnosti můžeme dle Sochůrka (2001, s. 24-25) rozdělit na příčiny vnitřní, vnější a smíšené. **Příčiny vnitřní** mohou být různá tělesná, smyslová nebo duševní postižení, a to jak postižení dědičná, tak vrozená, či získaná během života (onemocnění apod.). V případě závažnějších forem je postižený jedinec výrazně handicapován oproti svým vrstevníkům nebo dokonce zcela vyřazen ze skupiny. V oblasti sociální patologie se mohou projevit některé poruchy v oblasti psychiky (např. sexuální deviace), ale také odlišný etnický nebo zvláštní sociální původ. Do **vnějších příčin** můžeme zařadit problémy, jako jsou celospolečenské krize nebo faktory demografické, zejména pak vznik velkých městských aglomerací s vysokou hustotou obyvatelstva. Dále do této skupiny patří neexistující, neúplné, narušené nebo rozvrácené rodiny a negativní vlivy určitých společenských skupin (parta, gang), včetně případného šikanování či týrání dětí. **Příčiny smíšené** zahrnují zejména poruchy chování, delikvenci, drogové závislosti a sebevražednost.

A jak by děti vypadaly, kdyby z nějakého důvodu vyrůstaly bez vlivu dospělých? Tedy jinak řečeno, kdyby u nich neproběhla řádná socializace? Existuje několik případů dětí, jež strávily rané období života bez obvyklého kontaktu s lidmi, asi nejznámějšími příklady jsou divoký chlapec z Aveyronu a děvčátko Genie. Roku 1800 se nedaleko vesnice Saint-Serin v jižní Francii objevil chlapec ve věku asi jedenácti až dvanácti let, místo řeči vydával skřeky, neměl povědomí o osobní hygieně a vykonával potřebu kdekoli a kdykoli se mu zachtělo. Policie ho odvedla do sirotčince, odkud zpočátku neustále utíkal a odmítal nosit oblečení. Později byl chlapec převezen do Paříže, kde bylo vyvinuto systematické úsilí o jeho „polidštění“. Tato snaha byla úspěšná jen částečně. Naučil se chodit na toaletu, nosit šaty a oblékat se, ale nikdy ho nezajímaly například hračky a nenaučil se více než jen pár slov. Z popisu jeho chování a reakcí nebylo tohle jednání způsobeno mentální retardací (Giddens, 1999, s. 40-41). Poměrně mladším případem je děvčátko Genie z Kalifornie, kterou její otec od roku a půl až do 13 let držel v jedné místnosti, jelikož měla vrozenou vadu kyčle, kvůli které se nemohla naučit dobře chodit, nejspíš usoudil, že je retardovaná a „odložil ji“. Pokoj, ve kterém Genie žila měl zatažené záclony a zamčené dveře, ostatní členy rodiny mohlo děvčátko vidět pouze tehdy, přišli-li ji nakrmit, když se pokusila vydat jakýkoli zvuk nebo přilákat něčí pozornost, otec ji zbil. Nikdy na ni nepromluvil, vydával pouze zvířecí zvuky podobné psímu štěkání. Genie neměla ani hračky nebo jiné předměty, s nimiž by mohla trávit čas. Děvčátko nikdy nenaučili chodit na záchod, část svého věznění strávila připoutaná nahá na nočníku, z kterého ji otec někdy vzal a dal ji do spacího pytle, z kterého ale nemohla vytáhnout ruce. V roce 1970 se matce podařilo z domu uprchnout a vzít děvčátko s sebou. Při přijetí na

rehabilitačním oddělení nedokázala Genie stát rovněž, běhat, skákat nebo lézt, pouze se neobratně posouvala. Psychiatr ji popsal jako nesocializovanou, primitivní bytost. Na rehabilitačním oddělení dělalo děvčátko rychlé pokroky, naučila se jíst, nechala se oblékat, nemluvila, jen se smála nepřirozeným vysokým hlasem. Neustále onanovala před ostatními a nebyla ochotna toho zanechat. Později žila v domě lékaře a vytvořila si poměrně široký slovník, její znalost jazyka však nikdy nepřesáhla úroveň tří až čtyřletých dětí. Stejně jako tomu bylo u chlapce z Aveyronu, výsledky nasvědčovaly tomu, že Genie není slabomyslná ani postižená nějakou vrozenou vadou. U obou příkladů můžeme sledovat, že v době, kdy se děti dostaly do užšího kontaktu s ostatními lidmi, už zřejmě překročily věk, kdy se děti snadno učí jazyku a dalším lidským dovednostem. Je tedy pravděpodobné, že existuje určité kritické období pro učení se jazyku a jiným složitým úkonům a promešká-li se, je už příliš pozdě na to, by se daly plně zvládnout. Společné rysy takových tragických případů tedy nasvědčují, že by naše dovednosti byly velice omezené, kdybychom v dětství neprocházeli dlouhým obdobím socializace (Giddens, 1999, s. 41-42).

2. Sexualita a partnerské vztahy

Sexualitu můžeme chápat jako soubor vlastností a jevů, které vyplývají z pohlavních rozdílů. Je to souhrn projevů lidského chování a citění vyplývající z fyzických i psychologických rozdílů mezi pohlavími. Zahrnuje jak rozdíly anatomické, hormonální či reprodukční, tak i rozdílné sociální role získané učením. Sexualitou rozumíme také fyziologické uspokojení a psychickou slast, která je spojená se sexuálními aktivitami jako je sblížení, vzrušení a spojení (Hartl, Hartlová, 2000, s. 532). Také Binarová (2001, s. 21) říká, že mluvíme-li o sexualitě, mluvíme o tom, jaké jsou rozdíly mezi mužem a ženou, a to jak ve fyzickém vzhledu, tak v chování. Sexualita vyjadřuje rozdílnost postojů, hodnot, vztahů, aktivit mezi mužem a ženou. Dále autorka dodává, že sexualita je integrovanou součástí života každého člověka, je jeho naprostou a neoddělitelnou přirozeností.

V literatuře můžeme najít definici manželství, nesezdaného soužití, registrovaného partnerství a podobně, avšak přesné vymezení partnerského vztahu se v ní nevyskytuje. Tento pojem je sice autory používán, ale není doslovně vymezen. Na základě zjištění chápou tedy pojem partnerský vztah jako pojem nadřazený výše zmíněným, jako vztah mezi dvěma lidmi, které spojuje pevná vazba, láska a intimita.

Partnerská sexualita je pak velmi složitá erotická strategie, milostné získávání a lákání partnera za účelem nejintimnějšího spojení formou pohlavního styku (Binarová, 2001, s. 25).

2.1. Vývoj sexuality v období dětství a dospívání

Tématem vývoje sexuality – psychosexuálním vývojem se zabíral již Sigmund Freud, některé jeho teorie jsou platné i v současnosti a tvoří základ mnoha psychologických směrů. Freud poukazuje na pět stádií, přičemž v každém z nich je zaměřen zájem jedince na určitou erotogenní zónu vlastního těla, která je zdrojem slasti. Uspokojení vede k dalšímu vývoji, neuspokojení naopak způsobuje frustraci a upnutí se na problémech daného vývojového stádia (Jurkemiková, 2006, s. 37).

„Formování sexuality je komplexní proces založený na biologických, psychologických a sociálních determinantách projevujících se ve vzájemné součinnosti. Základy psychosexuálního vývoje individua jsou určeny konstitučními faktory a modifikovány vlivy výchovy a učení, přičemž rozhodujícími aspekty tohoto vývoje jsou procesy sexuální

identifikace, vytváření sexuální role, formování sexuálních preferencí a charakteristik sexuálního chování ve spojení s vývojem sexuálních emocí“ (Weiss, 2017, s. 228).

Jak bylo zmíněno výše za základní determinanty psychosexuálního vývoje lze tedy považovat vývoj sexuální identifikace, sexuální role, sexuální preference a sexuálního chování. Sexuální identifikaci chápeme jako pocit příslušnosti k určitému pohlaví, sexuální role je pak vnějším projevem pohlavní identity. Sexuální preferencí rozumíme způsob, kterým jedinec dosahuje sexuálního uspokojení a jaký erotický objekt při tom upřednostňuje. Sexuální chování můžeme popsat jako realizaci sexuálních aktivit. (Weiss, 2017, s. 228-231).

Zájem o sexualitu se tedy u člověka v základní podobě objevuje již od útlého dětství. Postupně se vyvíjí v souvislosti s celkovou vývojovou úrovní a aktuální životní situací dítěte nebo dospívajícího. Musíme si však uvědomit, že každé dítě se vyvíjí odlišně (Šilerová, 2003, s. 50). Proto je nutné brát následující popis vývoje sexuality u dětí a dospívajících pouze jako přibližný.

2.1.1. Vývoj sexuality v předškolním věku

Ve věku 1-2 let pozorují děti části svého těla a začínají si uvědomovat své tělesné uspořádání. V rámci toho se chlapci zabývají svým pohlavním údem. Toto chování však nemá nic společného s onanií, ale je běžnou součástí zkoumání vlastního těla. Někdy lze také po probuzení u chlapce pozorovat ztotožnění penisu, které je fyziologické a není vyvoláno sexuálním vzrušením (Šilerová, 2003, s. 50).

Ve věku 2-3 let si dítě uvědomuje své pohlaví a začíná odlišovat pohlaví u ostatních dětí a dospělých. V této fázi vývoje tak činí pouze na základě vnějších znaků, jakými jsou oblečení či úprava vlasů. Dítě se může častěji zabývat svými vyměšovacími orgány, zatím je ale nevnímá jako orgány pohlavní. Okolo dvou let si pozvolna začíná uvědomovat své já, což je důležitý krok pro další vývoj. Okolo třetího roku začíná dítě klást první otázky ze sexuální oblasti, zejména ho zajímá, jak přišlo na svět (Šilerová, 2003, s. 50). Také Langmeier a Krejčířová (2006 s. 96) uvádí, že základy sebepojetí jsou utvořeny již v batolecím období a ve dvou letech už mnohé děti rozeznávají své základní charakteristiky – znají své pohlaví a vědí, že jsou děti nikoliv dospělí. Později v předškolním věku pak dítě samo dokáže popsat své vlastní fyzické rysy.

U dětí předškolního věku se vlivem vrozené výbavy i očekávaného chování začínají odlišovat mužské a ženské role, to znamená, že dítě začíná přejímat mužské nebo ženské chování, přičemž vzorem pro takové chování je především rodič stejného pohlaví. Pohlavní

identifikace proběhne během prvních tří let života, ale její základy jsou utvořeny již okolo 18. měsíce (Šilerová, 2003, s.51). Také Langmeier a Krejčířová ve své publikaci (2006, s. 99-100) uvádí, že v předškolním věku dochází k nejvýznamnějšímu pokroku v osvojování mužských a ženských rolí. Stejně jako Šilerová jsou ale názoru, že se chlapci a dívky ve svém chování liší už dříve, jednak na základě vrozených vloh, jednak vzhledem k odlišnému očekávání dospělých. Už tyto první rozdíly jsou dle autorů jistě důležité pro vývoj sexuální identity dítěte a osvojování odpovídajících sociálních rolí, ale teprve později dítě samo výrazněji přijímá ve svých zájmech a postojích převládající mužské či ženské chování. Rozhodující je i zde vztah chlapce k otci a dívky k matce jako vzorům takového chování.

Prvních šest let života, které dítě tráví nejvíce v rodinném prostředí, představuje důležité období psychosexuálního vývoje. Důležitou úlohu mají dva faktory. Prvním faktorem je charakter vztahů mezi rodiči, který dítě pozoruje, a získává tak základní zkušenosti týkající se vztahů mezi pohlavími a jejich rolí. Druhým faktorem je pak první vztah k osobě opačného pohlaví, nejčastěji tedy k jednomu z rodičů. V pozdějším životě, až dojde na zakládání vlastní rodiny, bude hrát roli právě zkušenost z původní rodiny, například to, zda bylo manželství hodnoceno jako uspokojivá či neuspokojivá forma soužití s člověkem odlišného pohlaví. Tento názor se dále vyvíjí v souvislosti s životními a partnerskými zkušenostmi v dospívání a dospělosti (Šilerová, 2003, s. 51).

Děti předškolního věku se také aktivně zajímají o to, jak přišly na svět, o rozdíly mezi pohlavími a podobně. Příkladem mohou být průzkumné hry na pana doktora, při nichž dochází ke vzájemnému prohlížení. Tyto hry však nemají sexuální podtext, jejich hlavním cílem je uspokojení přirozené zvědavosti (Šilerová, 2003, s. 51).

V tomto období se děti také pozvolna učí studu, zjišťují, kdy je povolena a kdy zakázána nahota, co se smí a nesmí okukovat a na co se smí či nesmí sahat. Rodiče by ale neměli dopustit, aby dítě získalo dojem, že tělesnost a sexualita je něco špatného. Mělo by vědět, že když se lidé mají rádi, dávají si to najevo i tělesnými doteky, zároveň by ale mělo vědět i to, že se nikdo nesmí dotýkat jeho pohlavních orgánů (Šilerová, 2003, s. 51-52).

2.1.2. Vývoj sexuality ve školním věku

V mladším školním věku dochází k dalšímu upevnění sexuálních rolí a k prohloubení pohlavní identity. Sexuální role je spojena s určitým „ženským“ či „mužským“ chováním. Pohlavní identita představuje vnitřní pohled nebo pocit, uvědomění a přijetí příslušnosti k jed-

nomu z pohlaví. K úplnému pochopení pohlavní identity patří rozpoznání pohlaví, uvědomění si její neměnnosti v čase a nezávislosti na vnějších znacích (když si holčička hraje s autíčkem, stále je holčičkou a když má chlapec dlouhé vlasy, je pořád chlapečkem). K úplnému pochopení pohlavní identity dochází až po 8. roce život, k obecnému pochopení, že pohlavní znaky jsou hlavní charakteristikou odlišující chlapce a děvčata, dochází podle některých odborníků dokonce ještě o něco později (Šilerová, 2003, s. 52). Ve shodě s tvrzeními Šilerové je také Langmeier a Krejčířová (2006, s. 137), kteří ve své publikaci uvádí, že ve školním věku (zejména mezi 8. – 10. rokem) patrně vrcholí socializace směrem k přejímání „ženských a mužských dovedností“. K plnému pochopení vlastní i cizí sexuální identity patří dle autorů nejen správné rozpoznání pohlaví, ale i rozpoznání její stability a také konzistence. K takové stabilitě dle nich dospívá dítě poměrně brzy. Až asi do osmi let však dítě stále nedospěje k plnému porozumění sexuální identity sebe sama a teprve kolem 11 let pravděpodobně dospívá k obecnému pojetí, že genitální rozdíly jsou dominantní charakteristikou odlišující chlapce a dívky (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 141).

Mezi sedmým a osmým rokem se u dětí zvětšuje zájem o sexuální otázky, baví se o nich a požadují informace o vzniku lidského života. Nedostanou-li je v přiměřen formě od dospělých, vytvářejí i různé teorie o početí, těhotenství a porodu. Děti zhruba ve druhé třídě mohou mít těžkosti s pochopením pojmu pohlavní styk, je pro ně nepochopitelné „proč to někdo dělá“. Není jim jasné, že pohlavní styk nemusí být realizován pouze kvůli potřebě zplodit dítě. V této fázi se rodiče nesmí nechat odradit a nesmí si myslet, že když něčemu děti nerozumí, není třeba jim to vysvětlovat. Opak je pravdou. Umožni to v budoucnu vést s dítětem rozhovory mnohem detailnější, zaměřené například na zodpovědnost v sexuálním chování (Šilerová, 2003, s. 52).

Ve školním období začíná slábnout výsadní postavení rodičů a začíná se uplatňovat značný vliv vrstevníků. Dítě se učí s nimi vycházet, získávat své místo ve skupině, prosazovat se a také navazuje kamarádské vztahy. S kamarády a spolužáky dítě probírá také otázky lidské sexuality. Informace od vrstevníků však nebývají ty nejspolehlivější, často jsou velmi zavádějící a mohou v dětech vyvolat hrůzu ze sexuality. Také se dítě naučí sprosté či urážlivé výrazy, aniž by jim někdy samo rozumělo. Je tedy důležité dětem poskytovat přiměřené informace včas a připravit se jako rodič na to, že neznárodně budeme čelit poznatkům od vrstevníků a uvádět je na pravou míru (Šilerová, 2003, s. 52-53).

První roky školní docházky jsou také u dívek obdobím první menstruace, objevují se případy, kdy první měsíčky přicházejí již v osmi nebo devíti letech. Je proto důležité, aby dívky

byly včas informovány o menstruaci, její úloze, jejím průběhu a zároveň o tom, že první menstruací začíná plodné období jejich života (Šilerová, 2003, s. 53).

V období mezi devátým a desátým rokem děti vědí, že se ženám může narodit dítě, starším už ne, zajímají se o otce dětí svobodných nebo rozvedených matek. Objevuje se také zájem o obrázky, příběhy nebo sexuální vtipy, které ne vždy správně pochopí. Někteří chlapci začínají onanovat, někdy pod vedením staršího kamaráda. Zřídka se onanie objevuje u dívek (Šilerová, 2003, s. 54).

V období devátého až dvanáctého roku dochází k přisvojení specifického chování vůči malým dětem, utvářejí se také rodičovské postoje, které mohou v budoucnu ovlivnit chování k vlastním dětem. Zároveň dochází k úplnému vytvoření ženské a mužské identity, zahrnující vědomí o tom, zda jsem muž či žena a co všechno to znamená. V tomto období dochází také k oddělování dívčích a chlapeckých skupin, někdy je toto oddělování skutečné, jindy zastírá právě probuzený zájem o druhé pohlaví (Šilerová, 2003, s. 54).

Po 12. roce u dětí pokračují rozhovory se sexuálními náměty, zpravidla se děvčata a chlapci baví odděleně. U některých chlapců již může docházet k výronu semene, a to samovolně v noci nebo pro onanii, která zatím nemusí být doprovázená sexuálními představami. U dívek se dostavuje menstruace a další tělesné změny jako je například růst prsou (Šilerová, 2003, s. 54).

Pro období puberty je typický vznik užšího kamarádského vztahu s osobou stejného pohlaví. V těchto vztazích, přetrvávajících často až do dospělosti, mladí lidé sdílejí své pocity a zkušenosti. Začíná se také projevat zájem o osoby opačného pohlaví, ten je ale na začátku tápavý a nejistý (Šilerová, 2003, s. 54-55).

Mezi třináctým a patnáctým rokem dochází obvykle k prvnímu zamilování, zpravidla neopětovanému. Dívčí lásky bývají spíše platonické a chlapci si více představují sexuální kontakty a touží po jejich uskutečnění. Často listují pornografickými časopisy, vyhledávají si pornografii na internetu a vyprávějí si sexuální příběhy. Pravidelně a častěji onanují, většinou již se sexuálními představami. Chlapci i děvčata se zajímají o témata sexuality. Dnešní mladí lidé jsou kromě jiného ovlivňováni také sociálními sítěmi, diskuzemi, blogy atd. v prostředí internetu, kde někteří zveřejňují své zkušenosti i sexuální problémy. Na základě toho považují někteří sexuálně „nezkušení“ dospívající toto chování svých vrstevníků za normu, což může vést k pocitům méněcennosti a opožděnosti. V tomto období je důležité pomáhat mladým lidem usměrňovat jejich nesprávné představy o sexuálním životě a pomoci jim vytvořit si vlastní názory a postoje. Dospívající totiž považují své vrstevníky za mnohem zkušenější v sexu, než

doopravdy jsou. Takto zkreslené vnímání může vést k předčasnému zahájení sexuálního života, motivovaného snahou vyrovnat se ostatním (Šilerová, 2003, s. 55).

Okolo 15. roku začíná období prvních skutečných vztahů, ty bývají intenzivně prožívané, avšak zřídka stálé. Převládá v nich zvědavost a touha ujistit se o vlastní hodnotě. Dochází také k prvním sexuálním kontaktům. Dospívající se v tomto věku zajímají o konkrétnější podrobnosti sexu – použití antikoncepce, způsoby milostné přede hry, sexuální polohy a podobně, často si tyto informace vyhledávají na internetu. Na toto období později navazuje etapa zamilovanosti a lásky, vznikají ustálené vztahy a nezřídka i vztahy trvalé (Šilerová, 2003, s. 55).

2.1.3. Narušený vývoj sexuality v období dětství a dospívání

Jak bylo zmíněno výše, dotýkání se genitálií a manipulací s nimi lze vypočítat u dětí od nejtělejšího věku. Nejedná se ale o masturbaci v pravém slova smyslu, ale o vyvolání příjemných pocitů. Později v předškolním věku se u dětí začínají vyskytovat oblíbené hry „na doktora a zdravotní sestru“ nebo hra „na tatínka a maminku“. Tyto hry obvykle rodiče zakazují, aniž by si uvědomovali, že se jedná o přirozenou vývojovou potřebu. Také ve školním věku a v dospívání, kdy dívky a chlapci zjišťují, jak příjemné pocity v nich vyvolává dráždění genitálií, je důležité, aby rodiče nebo jiné osoby zodpovídající za výchovu reagovali správným způsobem, protože reagují-li necitlivě, kárají je, zesměšňují nebo trestají, mohou narušit jejich zdravý psychosexuální vývoj. Zkušenosti, které dítě zažije v prvních letech svého života, ovlivňují zásadním způsobem jeho budoucí sexualitu a mohou být příčinou mnoha problémů nebo sexuálních dysfunkcí (Jurkemiková, 2006, s. 41-43). Také Fafejta (2004, s. 142) říká, že autosexualita by se neměla dětem a dospívajícím zakazovat, jelikož přílišné zákazy a restriktce vedou k jejich traumatizaci.

Tak jako je rodina významným činitelem socializace, není tomu jinak ani v otázkách sexuality. Dítě již od útlého věku přijímá modely chování „svých“ lidí, tedy těch, kteří jsou pro něj zdrojem citové jistoty. Většinou jsou to rodiče, proto je důležité, jak se k sobě navzájem chovají, jak si projevují náklonnost i sexuální přitažlivost. Pokud se dítěti nedostane základního citového naladění a pozitivního modelu chování již v rodině, jeho citový život a schopnost navazovat blízké vztahy budou do jisté míry ochuzeny (Šilerová, 2003, s. 22).

Rodiče by měli se svými dětmi mluvit o otázkách týkajících se sexu. Tato témata by měla být probírána v klidu, jednoznačně, bez vyhýbání se a výmluv. Nechat děti, aby se o těchto

otázkách informovaly samy například v prostředí internetu nebo od svých vrstevníků je velmi nezodpovědné a může to mít následky na celý život (Jurkemiková, 2006, s. 45).

Ačkoliv jak bylo zmíněno výše by rodiče se svými dětmi měli mluvit o otázkách sexuality a tato komunikace by měla být otevřená a upřímná, měl by být zachován rozdíl mezi obecným a osobním. To znamená, že soukromé, intimní zážitky rodičů a podrobnosti z jejich sexuálního života, mohou a měly by zůstat dětem utajeny (Šilerová, 2003, s. 36).

Děti by se také neměly stávat (pokud možno ani náhodnými) svědky sexuálního života rodičů, sourozenců nebo jiných příbuzných. Pro dítě může být rizikové a zraňující, pokud se stává svědkem sexuálních zážitků dospělých nebo je-li vystavováno situacím vyvolávajícím silné sexuální podněty. Přílišné vystavování sexuálním podnětům již v období dětství může vyvolat u dítěte koncentraci pouze na tělesnou stránku lidské sexuality a způsobit tak nejasnosti v jejím vnímání (Šilerová, 2003, s. 37).

Je také velmi důležité kdy, jak, s kým a za jakých okolností proběhne první sexuální zkušenost, jelikož i zde může dojít k zásadnímu narušení psychosexuálního vývoje (Jurkemiková, 2006, s. 45). Také Šilerová (2003, s. 13-14) je názoru, že příznivé pro vývoj mladého člověka je, když zahajuje sexuální život v rámci stabilního a důvěrného vztahu, čímž sex spojuje s láskou. Pokud střídá sexuální partnery bez citového vztahu, jeho zájem se pak soustřeďuje pouze na tělesnou stránku sexuality. Tento jednostranný přístup může vést k nadměrnému zájmu o sexualitu, ovšem pouze na její fyzické úrovni, a k citovému oploštění s neschopností navázat partnerský vztah trvalejšího charakteru. Znemožňuje prožívat sexualitu v celé její šíři, přičemž tato orientace se později jen těžko mění.

„Také jakékoliv zneužívání dítěte zanechává šrámy nejen na těle, ale i na duši a nese s sebou nevyčísitelné negativní důsledky pro jeho další vývoj. Traumata ze zneužívání přetrvávají dlouho do dospělosti, někdy po celý život. To platí také pro sexuální zneužívání v jakékoliv podobě“ (Šilerová, 2003, s. 12). Dítě není psychicky připravené čelit sexuálním podnětům. Již u dvou či tříletých dětí, které ještě nemají představu o sexuálních aktivitách, o tom, co je špatné a zakázané, vznikají následkem neschopnosti zpracovat sexuální podněty psychické problémy. Přibližně pětileté dítě si uvědomuje své zneužívání. Některé děti, které zažily sexuální zneužívání mají problémy vytvořit si vztahy s ostatními lidmi, aniž by takový vztah měl sexuální základ. Zneužívané děti mohou dále vykazovat tyto následky: nadměrný zájem o sex nebo naopak vyhýbání se všemu, co má sexuální charakter, problémy se spánkem, noční můry, deprese, izolování se od přátel a rodiny, poruchy chování, považování svého těla za špinavé,

pocitování strachu ohledně vlastních genitálií, záškoláctví, trestná činnost, přehnaná agresivita, útočnost, sebevražedné chování a mnoho dalších (Jurkemiková, 2006, s. 259-260).

Sexuální vývoj nemusí být vždy narušen pouze takovými faktory, jako je nevhodná výchova či sexuální zkušenost, ale také faktory biologickými. Do takového narušení můžeme zařadit například různé sexuální dysfunkce, abnormální vývoj sexuální identity či sexuální deviace, kde je velmi pravděpodobné, že hlavní příčinou je vrozená dispozice a pozdější okolnosti jako je výchova, sexuální zkušenosti a jiné hrají spíše jen formující, patoplastickou roli (Weiss, 2002, s. 111).

2.2. Partnerské vztahy

„Základní lidskou potřebou je potřeba sociálního kontaktu, která se uspokojuje v sociálním styku (interakci). A nejen to. Člověk má i potřebu navazovat pozitivní a těsné vztahy s jinými lidmi, které mají podobu přátelství nebo lásky“ (Binarová, 2001, s. 3).

Za významnou osobnost ve vymezení termínů týkajících se partnerských vztahů lze považovat Harolda H. Kelleyho a jeho práci *Personal Relationships* (1979), kde se objevil pojem osobní vztahy (personal relationships) používaný pro souhrnné označení individuálně významných vztahů jedince k jemu nejbližším osobám (Výrost, Slaměník, 2008, s. 233) a termín blízké vztahy (close relationships), které definuje takto: Za blízké vztahy můžeme považovat ty osobní vztahy, jejichž prostřednictvím osoba ovlivňuje jiné osoby často, silně, v různých sférách činnosti a relativně dlouhou dobu (Výrost, Slaměník, 2008, s. 236).

Vágnerová (2007, s. 65) popisuje partnerství jako nejdůležitější variantu intimního vztahu, v němž se člověk dokáže vzdát části své samostatné identity. Partnerství je tedy podle autorky takzvaná párová identita, která je více než individuální identita a více než pouhá koexistence dvou lidí. Takový vztah se pak může stát perspektivním základem dalšího párového i osobního rozvoje.

Jednou z důležitých podmínek navázání partnerského vztahu je fyzická blízkost. Naprostá většina důvěrných přátelství a partnerských vztahů vzniká mezi lidmi, kteří se na počátku nacházeli ve fyzické blízkosti (školní třída, pracoviště, okolí bydliště apod.) (Výrost, Slaměník, 2008, s. 250). Jen fyzická blízkost však nestačí. Na navazování vztahů se podílí také atraktivita neboli přitažlivost člověka, se kterým se setkáváme. Atraktivita má podobu fyzickou

a osobní. Fyzická přitažlivost vyjadřuje vzhled druhého člověka, osobní přitažlivost je vyjádřena vlastnostmi, názory, postoji a zájmy (Binarová, 2001, s. 5).

Vývoj partnerského vztahu lze rozdělit do fáze zamilovanosti a romantické lásky s postupným přechodem do fáze realistického vztahu (Vágnerová, 2007, s. 70). Binarová (2001, s. 9-10) přidává ještě mezi tyto dvě fáze krizi zamilovanosti. Fáze zamilovanosti obvykle trvá několik týdnů až měsíců, spíše výjimečně rok či déle a vyznačuje se intenzivním citovým stavem. Typická je pro tuto fázi idealizace druhého, kdy často dochází k vyzdvihování předností a přehlížení chyb a nedostatků. Běžná je také idealizace a iluze o dalším vývoji vztahu, kdy je zamilovaný pár přesvědčen, že vášnivost citů potrvá navždy (Binarová, 2001, s. 8). Zamilovanost je pozvolna vystřídána obdobím, kdy „poblouznění“ ustupuje, odeznívají silné citové stavy. V této fázi si partneri začínají uvědomovat svoje odlišnosti. Již nejde o vztah MY, ale o vztah TY a JÁ. Tato fáze se nazývá krizí zamilovanosti, jelikož může skončit rozchodem nebo naopak vede k novému uspořádání ve vztahu a jeho posílení (Binarová, 2001, s. 9-10). Nastupuje fáze realistického vztahu, pro který je typické realistické hodnocení partnera, schopnost posuzovat ho nejen emotivně, ale i racionálně, tedy akceptovat jeho přednosti, ale i nedostatky. Také hodnocení partnerského vztahu i své vlastní role v něm je již realistické. Přetrvává respekt, důvěra a otevřenost. Zralí partneri jsou schopni otevřeně komunikovat a řešit společné problémy. Dochází k prohloubení intimity a uchování výlučnosti vztahu. Charakteristická je také rovnoprávnost a vyváženost požadavků na oba z partnerů a realistické hodnocení možností vztahu, důraz na sdílení současného i budoucího života, na vzájemnou solidaritu a respekt (Vágnerová, 2007, s. 74-75).

Partnerský vztah může mít různou kvalitu, jeho základní složky mohou být různě akcentované. Robert Sternberg (1987) vytvořil teorii partnerského vztahu založeného na trojici základních vztahových komponent, kterými jsou intimita, milostná touha a připoutání, přičemž různé kombinace těchto složek mohou vytvářet různé typy vztahu (Vágnerová, 2007, s. 66).

- **Intimita** v této teorii představuje pocit blízkosti, spojení, prožívání štěstí s milovanou osobou, vzájemné porozumění, poskytování si emocionální podpory a ocenění, intimní komunikaci. Při prožívání lásky se nemusí vyskytnout všechny tyto pocity, ale jejich počet je vyšší než u jiných blízkých vztahů. Sternberg považuje intimitu za společné jádro všech vztahů lásky a za její podstatu považuje emoce (Výrost, Slaměník, 2008, s. 258).
- **Milostná touha** (vášeň) je spojena s motivací a je výrazem vysoké psychické aktivace. Vyvolává ji zejména fyzická atraktivita a sexuální touha. Prožívání sexuální touhy může

dominovat jako složka vášně ve vztahu lásky, ale můžou ji naplňovat i jiné potřeby jako je sebeocení, pomoc, výchova a další. Síla těchto potřeb se pak mění v závislosti na druhu lásky a osobnosti jedince (Výrost, Slaměník, 2008, s. 258).

- **Připoutání** (rozhodnutí/závazek) má dva aspekty – krátkodobý a dlouhodobý. Krátkodobý aspekt je spojen s rozhodnutím, že jedna osoba miluje druhou. Dlouhodobý aspekt je pak závazek tuto lásku zachovat. Rozhodnutí a závazek nemusí jít vždy ruku v ruce, to znamená, že rozhodnutí nemusí nutně znamenat závazek a závazek nemusí znamenat rozhodnutí. Nejčastěji však rozhodnutí předchází závazku. Komponenta rozhodnutí a závazku má důležitou roli v dlouhodobých vztazích, proto by neměla být podceňována (Výrost, Slaměník, 2008, s. 258).

Všechny tři komponenty jsou pro lásku důležité, i přesto, že jejich role se liší v jednotlivých vztazích i v čase. Za nejčastější lze považovat to, že intimita v začátcích lásky postupně narůstá, ale později klesá, vášně obvykle rychle vzrůstá a později také pozvolna klesá, avšak připoutání postupně narůstá s časem a u úspěšných vztahů dlouhodobě setrvává na relativně vysoké úrovni (Výrost, Slaměník, 2008, s. 259).

2.2.1. Faktory ovlivňující volbu partnera

Volbu partnera ovlivňuje mnoho různých faktorů, jedná se zejména o **obecné, sociokulturně podmíněné normy** (aktuální společenský ideál, mediálně prezentovaný model partnerského vztahu tradice). **Náhodné vlivy**, sem můžeme zařadit například setkání v době, kdy je člověk otevřen navázání nového partnerského vztahu. A v neposlední řadě **individuální preference**, které vyplývají z osobnostních rysů, zážitků z dětství i z vlastních vztahových zkušeností, z přejatého postoje k partnerství, z hodnoty, jakou pro daného jedince takový vztah má a podobně. Při volbě partnera se uplatňují vědomé i nevědomé preference (Vágnerová, 2007, s. 76).

Z hlediska faktorů volby partnera bych se pro důležitost v této diplomové práci podrobněji zaměřila na sociální zkušenost, jelikož nejrůznější vztahy a zkušenosti v této oblasti nás učí, co můžeme očekávat od nejbližších lidí (Smith, Mackie, Claypool, 2000, s. 440).

„Podle teorie německého sociálního psychologa W. Tomana (1976) může být důležitá zkušenost se sourozenci, zejména opačného pohlaví, a s vlastní pozicí v konstelaci sourozeneckých rolí. Jedinec je podle tohoto předpokladu schopen zvládnout soužití s partnerem, který v dětství zaujímal v sourozenecké skupině komplementární pozici k jeho vlastní a naopak“ (Plháková, 1992 in Vágnerová, 2007, s. 77). Podle této teorie tedy například dívka, která měla

staršího bratra, bude dobře vycházet s partnerem, který měl mladší sestru. Takový typ zkušenosti přispívá k preferenci určitých partnerů (Vágnerová, 2007, s. 77).

Teoretici připoutání, například Bolwby, tvrdí, že vztahy s prvními pečujícími osobami, zejména rodiči, tvoří základ našich vztahů v dospělosti. Podle teorie připoutání si děti na základě prvních vztahů rozvíjejí vnitřní pracovní model a příznačný typ připoutání. Daný model a typ pak ovlivňují jejich vztahy v budoucnosti, protože staví na přesvědčeních o sobě samých, o druhých lidech a obecně o vztazích (Willerton, 2010, s. 40). Tuto teorii dále rozvinula Mary Answorthová, která se svými kolegy v testu neznámé situace (1971) zkoumala chování matek a batolat v laboratoři zařízené jako herna, kde poměrně velký vzorek dětí absolvoval navozené situace trvající tři minuty. Zpočátku bylo dítě v herně s matkou, poté přišla cizí osoba a začala na dítě mluvit. Následně matka odešla a dítě zůstalo s cizí osobou samo, přičemž po chvíli se matka zase vrátila. Na konci zůstalo dítě chvíli samo. Answorthová a její kolegové u dětí zaznamenali tři vzorce chování, které označili za tři typy připoutání. Nejistě připoutané/vyhýbavé děti, bezpečně připoutané děti a nejistě připoutané/ambivalentní děti (Willerton, 2010, s. 44).

Na základě Bolwbyho teorie a typů připoutání Mary Answorthové vzniklo několik výzkumů týkajících se souvislostí mezi typem připoutání a chováním v milostném vztahu. Mooreová (1997) dospěla svým výzkumem k závěru, že bezpečně připoutaní jedinci se s menší pravděpodobností pouštěli do rizikových sexuálních aktivit, zatímco nejistě připoutaní jedinci se chovali opačným způsobem. Na druhé straně bezpečně připoutaní jedinci navazovali sexuální vztahy ve větší míře než nejistě připoutaní jedinci. Mooreová také dospěla k názoru, že bezpečně připoutaní pomáhá dospívajícím zvládnout přechod do dospělých sexuálních vztahů. Millerová a Hoicowitzová (2004) svou studii zjistily, že bezpečně připoutaní je nejlepším prediktorem délky a kvality vztahů v dospívání, tím podpořily závěr Mooreové, že bezpečně připoutaní pomáhá k přechodu adolescentů do milostných vztahů. Hazanová a Shaver (1987) zkoumali vazbu mezi typem připoutání v dětství a dospělosti. Výzkumem zjistili, že připoutání v dětství je dobrým prediktorem pro připoutání v dospělosti, bezpečně připoutaní jedinci navazovali vztahy, které v průměru trvaly dvakrát déle než vztahy nejistě připoutaných jedinců. Z výše uvedených studií tedy vyplývá, že typ připoutání, s nímž lidé vstupují do vztahů, vypovídá o struktuře a formě vztahu (Willerton, 2010, s. 55-57).

Nejen typ připoutání, ale také získané zkušenosti s partnerskými vztahy rodičů a s chováním rodiče opačného pohlaví mají vliv na výběr partnera s určitými vlastnostmi a projevy chování. Může jít o fyzickou i psychickou podobnost, nebo naopak, o preferenci naprosto odlišných

projevů. Některé vlastnosti, postoje, názory a způsoby chování se na základě vlastních zážitků stávají atraktivnější než jiné a naopak. Jedná se například o zkušenost se specifickou konstelací partnerských rolí, o vztah dominance a submise, lability a stability. Dále o preferenci konkrétních strategií v řešení problémů, preferenci konkrétních vzorců chování, pojetí práv a povinností spojených s určitou rolí (očekávání dělby práce mezi mužem a ženou apod.) (Vágnerová, 2007, s. 77).

Kromě výše zmíněných ovlivňuje volbu partnera také pojetí sebe sama. Každý člověk si vytváří představu žádoucího partnera ve vztahu k sobě samému. Hledá partnera, který by naplnil jeho očekávání a uspokojil jeho potřeby. Tato představa ideálního partnera vychází z pojetí vlastní role v páru. Ovlivňuje ji aktuální sebehodnocení, ocenění vlastních možností a předpokládané atraktivity pro druhé, které nemusí být vždy realistické. Volba žádoucího partnera vychází i z osobně významných hodnot, například věřící člověk bude hledat partnera se stejným zaměřením (Vágnerová, 2007, s. 77).

2.2.2. Narušené partnerské vztahy

Jak bylo zmíněné výše, volbu partnera určuje několik faktorů. Jedná se zejména o socio-kulturně podmíněné normy, náhodné vlivy a individuální preference. Tyto faktory mohou mít pozitivní či negativní podobu. Jestliže si tedy jedinec při výběru partnera převezme z dřívějších zkušeností nežádoucí formy některých z těchto faktorů, může se to negativně odrazit na jeho partnerských vztazích.

Vágnerová (2007, s. 83) hovoří o narušených partnerských vztazích jako o vztazích dysfunkčních, ty mohou mít dle autorky různou podobu. Může se jednat o vztahy nekompatibilní, kdy jsou oba partneři natolik rozdílní, že se spolu nedokáží shodnout ani v základních aspektech vztahu. Dále vztahy s dysfunkčním partnerem, jehož osobnostní vlastnosti ho činí nepřijatelným pro jakoukoliv formu partnerství, jedná se například o lidi s poruchou osobnosti. Specifickou variantou dysfunkčního partnerství jsou pak neperspektivní vztahy, kdy je jeden z partnerů vázán v manželství s jinou osobou.

Marvánová – Vargová, Pokorná a Toufarová (2008, s. 10) mluví o partnerském násilí, které se odehrává mezi dvěma lidmi, kteří jsou nebo byli spojeni společným soukromím. Je jím obecně rozuměno „takové chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach“ (Ruhl, 1996 in Marvánová – Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 10).

Partnerské násilí se většinou vyskytuje jako kombinace několika forem, patří sem:

- **psychické násilí** zahrnující nadávky, obviňování, podezírání, podceňování, zesměšňování;

- **izolace**, tedy zabraňování kontaktu s rodinou či přáteli, sledování telefonu, pronásledování, „kontrolní“ návštěvy nebo telefonáty;
- **ekonomická kontrola**, jako je omezování přístupu k penězům, zákazy chodit do práce nebo naopak nucení do práce;
- **vydírání/nátlak**, může mít podobu vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování, rozkazování, odpírání spánku nebo potravy;
- **vyhrožování sebevraždou či jiným destruktivním činem**, pokud oběť neudělá to, co si násilník přeje;
- **fyzické násilí**, které zahrnuje například fackování, bití, kopání, škrcení, ohrožování zbraní;
- **sexuální násilí**, zahrnující znásilnění, nucení násilím nebo jeho hrozbami k sexuálním aktivitám, které oběť odmítá, ale také odpírání sexu v souvislosti s ponižujícími komentáři ohledně vzhledu oběti (Marvánová – Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 13).

V současnosti se často ve spojitosti s narušenými partnerskými vztahy používá pojem toxický vztah. Tento termín poprvé užila Dr. Lillian Glass ve své knize Toxic People (1995), která ho definuje jako vztah, ve kterém se partneři navzájem nepodporují, dochází v něm ke konfliktům, soupeření, přehnané kontrole, typické jsou také projevy neúcty a nedostatek soudržnosti (Gaba, 2021, neuvedeno). Čapovec (2023, neuvedeno) ve svém článku popisuje toxický vztah, jako vztah „*plný negativních emocí, konfliktů a škodlivého chování. Je to vztah, který není zdravý a který má negativní dopad na jednoho nebo oba partnery. Toxický vztah může být emocionálně (psychicky), fyzicky nebo dokonce i sexuálně násilný.* Autor dále dodává, že zatímco každý vztah prochází vzestupy a pády, toxický vztah je trvale nepříjemný a vyčerpávající pro lidi, kteří se v něm nachází, jelikož negativní momenty trvale převažují nad těmi pozitivními. Takové typy vztahů mají vážné dopady na vlastní hodnotu a pocity důstojnosti daného jedince, mohou být traumatizující a zanechávat trvalé emocionální poškození.

Nejběžnějšími projevy toxického chování jsou: nerespektování a překračování hranic druhé osoby, hádky, ponižování, manipulace, nedostatek podpory, důvěry a respektu, izolace od okolního světa, rodiny i přátel, přehnaná kontrola, agresivita, psychické, fyzické a sexuální násilí, ale také nevěra nebo nežádoucí chování spojené s konzumací alkoholu a drog (Čapovec, 2023, neuvedeno).

3. Rizikové chování

V odborné literatuře se můžeme setkat hned s několika vzájemně propojenými pojmy, které vymezují takové formy chování, které nejsou společností nebo kulturou, v které jedinci žijí, akceptovány a mnohdy bývají i zakázány. Společensky nepřijatelné chování a jednání je označováno názvy jako abnormální chování, antisociální chování, asociální chování, delikvence, delikventní chování, kriminální chování, maladaptivní chování, nepřizpůsobivé chování, problémové chování, rizikové chování a jiné. Na základě tohoto výčtu zjistíme, že naučná a odborná literatura disponuje relativně vysokým počtem pojmových označení, které se v určitých částech obsahové náplně vzájemně překrývají a někdy jsou dokonce synonymy (Dolejš, 2010, s. 15-16). V současné době se v pedagogice a psychologii používá zejména označení rizikové chování, proto v této práci budu nadále pracovat pouze s tímto pojmem.

Bělík, Svoboda Hoferková a Kraus v publikaci Slovník sociální patologie uvádí, že „*Rizikové chování představuje různé typy chování, které se pohybují na škále od extrémních projevů „běžného“ chování (např. provozování adrenalinových sportů) až po projevy chování na hranici patologie (např. nadměrné užívání alkoholu, cigaret, kofeinu, nelegálních drog či násilí)*“ (2017, s. 34). Macek (2003, in Sobotková, 2014, s. 40) říká, že rizikové chování je „*takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí*“. Podobně jako Macek chápe tento pojem také Širůčková (in Miovský, 2012, s. 127), dle které lze rizikové chování nejobecněji charakterizovat jako „*takové chování, které má negativní dopady na fyzické či psychické fungování člověka a které je nějakým způsobem ohrožující i pro jeho okolí*“. Miovský a Zapletalová (in Miovský, Skácelová, Zapletalová, 2015, s. 28) ve shodě s předešlými autory popisují rizikové chování jako „*chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost*“. Jessor, Donovan a Costa (1991 in Miovský, Skácelová, Zapletalová, 2015, s. 51) chápe zase rizikové chování jako aktivity, při kterých jsou porušovány obecně přijímané sociální normy, a definuje je jako problematické, znepokojující nebo nežádoucí vzhledem k normám dané společnosti, jejím institucím a autoritám. Toto chování je pak společenskými institucemi regulováno. Prostředky, kterými instituce toto chování regulují, v nejmírnější formě zahrnují vyjádření nesouhlasu, extrémní formy pak mají podobu uvalení vazby nebo vězení.

Mezi rizikové chování dle Sobotkové (2014, s. 40-41) řadíme: záškoláctví, lhaní, agresivitu a agresivní chování, šikanu, kyberšikanu, násilné chování, obecně kriminální jednání (zejména krádeže), vandalismus, závislostní chování, rizikové chování na internetu, rizikové

sexuální chování, rizikové chování v dopravě, extrémně rizikové sporty, hazardní aktivity (na rozdíl od extrémních sportů nesou s sebou vědomé hazardování s reálným rizikem smrti, například lezení bez lana, přeskakování střech mezi budovami a podobně), užívání anabolik a steroidů, nezdravé stravovací návyky, extremismus (pravicový, levicový, skinheads a další), xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus. Miovský, Skácelová a Zapletalová (2015, s. 29) říkají, že členění oblastí rizikového chování není jednoduché, jelikož koncept rizikového chování se vyvíjí a některé z oblastí nelze jednoznačně zařadit, existují i samostatné kategorie různých typů chování způsobujících výchovné, sociální, trestněprávní či zdravotní následky, a proto je nutné mít tuto nehomogenitu na vědomí. „*Historickým vývojem došlo k tomu, že vznikla skupina určitých vzorců chování, které prokazatelně mohou způsobovat a způsobují následky ve všech uvažovaných oblastech, ale současně tyto vzorce chování mohou mít různé příčiny, mohou mít různé dílčí projevy a zároveň souviset s mnohem složitějšími fenomény*“ (Miovský, Skácelová, Zapletalová, 2015, s. 29). V nejužším pojetí radí tito autoři do základních typů rizikového chování:

- záškoláctví,
- šikanu a extrémní projevy agrese,
- extrémní rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,
- rasismus a xenofobii,
- negativní působení sekt,
- rizikové sexuální chování,
- závislostní chování.

V širším pojetí k těmto oblastem zařazují autoři další dva okruhy, které ale nelze jednoznačně zahrnout do konceptu rizikového chování:

- poruchy a problémy spojené se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte,
- spektrum poruch příjmu potravy (Miovský, Skácelová, Zapletalová, 2015, s. 29).

V souvislosti s rizikovým chováním se můžeme setkat také s pojmy syndrom rizikového chování a syndrom problémového chování. Touto problematikou se už od 70. let minulého století zabývali severoameričtí autoři, především pak psycholog profesor Richard Jessor, který prováděl rozsáhlý dlouhodobý longitudinální výzkum chování mladých lidí ve věku 14-22 let v USA, a to ve vztahu k psychosociálnímu vývoji v adolescenci. Prokázal, že jde především o řadu okruhů rizikového chování, které je současně chováním problémovým, mezi ně patří: zneužívání návykových látek, poruchy chování, delikvence a rizikové sexuální chování,

především předčasný sex. Statistickými analýzami dokázal, že jednak se tyto různé projevy často vyskytují současně (kombinují se, prolínají a vzájemně usnadňují svůj vznik) a jednak mají stejné příčiny to znamená stejné rizikové i ochranné faktory (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 33). Postupně se ujmulo označení syndrom rizikového chování – SRCH – D (risk – behavior syndrom – RBS a problem behavior syndrom – PBS). Jedná se o charakteristický souhrn příznaků (nemusí být přítomny všechny), které vznikají na stejném podkladě, přičemž některé z projevů jsou problémové pouze ve vztahu k věku (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 33). Jessor přišel na to, že SRCH – D zastává určitou funkci v adolescentově psychosociálním vývoji, tedy přináší mu vyrovnání se s jeho vývojovými potížemi, pomáhá mu řešit současnou osobní nesnáz nebo mu nahrazuje něco důležitého, co mu momentálně chybí. I přesto, že snahy odstranit svou nesnáz jsou v tomto období vývoje oprávněné, pokud jsou řešeny rizikovým chováním mohou s sebou nést závažné důsledky (vývoj závislostí, školní neúspěch, předčasné těhotenství a jiné). Je tedy potřeba hledat zdravé alternativy (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 33). Sklon experimentovat s rizikem je sice věku dospívání vlastní, ale je třeba mít na vědomí, že za normální součást vývoje lze považovat pouze jeho přechodné trvání a také jeho omezenou míru (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 32).

Dále se podrobněji zaměřím pouze na formy rizikového chování, u kterých předpokládám, že se mohou vyskytovat u respondentek výzkumu v této diplomové práci.

3.1. Rizikové sexuální chování a nevhodné projevy sexuality

Normální sexuální chování lze charakterizovat jako aktivitu založenou na vzájemné dohodě dvou jedinců, kteří jsou duševně a fyziologicky vyzrálí (Dolejš, 2010, s. 61). Brzek (1999, s. 18 in Dolejš, 2010, s. 61) vymezuje normu sexuálního chování jako trvalé přitahování a vzrušení dospělou osobou opačného pohlaví, kdy cestou nenásilného sblížení dochází k oboustranně chtěné souloži. Oproti výše zmíněným „za rizikové sexuální chování je považováno takové sexuální chování, které vykazuje prokazatelný nárůst zdravotních, sociálních a dalších typů rizik“ (Hamplová, 2020, s. 57).

Do kategorie rizikového sexuálního chování patří nechráněný pohlavní styk, náhodné známosti, promiskuitní chování, rizikové sexuální praktiky a podobně. Může také docházet ke kombinaci více typů rizikového chování, například užívání návykových látek ve spojení s rizikovým sexuálním chováním, takzvaný chemsex, což je užívání drog během sexu za účelem zpříjemnění sexuálních aktivit. Jeho riziko spočívá jak v drogové závislosti, tak v šíření

pohlavně přenosných chorob při střídání partnerů a ztrátě zábran při sexu. Patří sem také zveřejňování intimních fotografií na internetu, jejich zasílání mobilním telefonem, nahrávání videí a podobně (Hamplová, 2020, s. 57-58). Na internetu lze vyhledávat informace o sexu ať už za edukačním účelem či kvůli odreagování, relaxaci nebo pro sebeuspokojení. Internetové stránky a online aplikace umožňují sexuální témata sdílet s kýmkoliv, lze zde najít sexuální partnery pro jednorázovou online zkušenost, ale i pro dlouhodobý vztah. Online prostředí dále umožňuje vyhledávat osoby obdobné sexuální preference, zároveň však vytváří prostor pro zneužití online nebo vyhledání potenciální oběti. Existují zde sexuálně explicitní obsahy, které řada uživatelů vyhledává, zároveň ale na ně lze narazit nedobrovolně a neúmyslně. Internet vytváří rovněž prostor pro obchodování se sexem (Krčmářová, 2012, s. 137). Dále do rizikového sexuálního chování patří zejména předčasný začátek pohlavního života. Po celém světě právní systémy obsahují minimální věkovou hranici pro pohlavní styk, v České republice je tato hranice stanovena dovršením 15 let věku. Dle studií, které proběhly v České republice v posledních letech však vyplývá, že ne všichni tuto hranici dodržují. Například z rozsáhlého výzkum Skopala, Dolejš, Suché et al. (2014) bylo zjištěno, že 7 % čtrnáctiletých dívek a chlapců má zkušenosti s pohlavním stykem (Kasalová, Dolejš, 2015, s. 44-45). Výzkum Kasalové a Dolejš (2014) s klienty nízkoprahových zařízení pro děti a mládež prokázal zkušenost s pohlavním stykem dokonce u 27,34 % respondentů, přičemž 50 % z nich ještě nedovršili zákonem povolenou hranici 15 let (Kasalová, Dolejš, 2015, s. 100). Uvedená zjištění dokládají, že se dospívající v současné době potýkají s moderními kulturními posuny. Je prokázáno, že předčasné zahájení sexuálního života může mít velmi negativní následky pro další psychosexuální vývoj. Koitarché před 14. rokem u dívek zvyšuje pravděpodobnost, že budou střídát své sexuální partnery, budou mít sexuální styk s rizikovými partnery, onemocní pohlavní chorobou, absolvují opakované interrupce a podobně, zkrátka budou se tedy chovat méně odpovědně (Weiss, 1998 in Kasalová, Dolejš, 2015, s. 44-45). Také Csémy, Kalman a Vašíčková (2013, s. 141) uvádí, že i v případě, kdy koitarché neproběhlo formou zneužití dospělým pachatelem či pachatelkou, ale v rámci sexuálního experimentování či dohody mezi věkově srovnatelnými partnery, přesto nižší věk prvního sexuálního styku souvisí s mnoha dalšími rizikovými faktory a má nepříznivý vliv na další vývoj jedince. Dalšími příklady rizikového chování jsou zvýšená konzumace pornografie před 15. rokem života, vysoká frekvence pohlavních styků, prostituční chování, krvavé sexuální praktiky, vaginální, anální a orální styk bez použití ochrany mimo partnerský vztah a další (Hamplová, 2020, s. 58).

Mezi příčiny sexuálně nevhodného chování patří například biologické – tělesné příčiny (předčasná puberta, opožděná puberta), dále má vliv na rizikové sexuální chování také atypické sociální prostředí, dysfunkční rodina, chronické onemocnění v rodině, zneužívání psychoaktivních látek, traumatické zážitky (sexuální zneužívání). Z psychologických příčin to může být narušené sebehodnocení, anomální vývoj osobnosti, neurózy, mentální postižení, duševní nemoc a další (Kukla, 2016, s. 346). Hamanová (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 247-248) jako nezralou motivaci pro intimní život udává zejména tlak vrstevníků nebo partnera. Dále prostřednictvím sexu řešenou momentální osobní (vývojou) nesnáz, především chybění blízkého citového vztahu, ale často také nedostatek sebedůvěry a sebevědomí. Dalším ovlivňujícím faktorem je dle Hamanové nesprávná představa „normy“ v dospívání, kdy jedinec cítí svoji nezralost pro pohlavní život, ale je pro něj těžko přijatelná představa, že je „nenormální“ pokud ještě nezačal – na rozdíl od svých vrstevníků – pohlavně žít. Také samotné časně rodičovství v období dospívání může být rizikovým faktorem pro přetrvávání syndromu rizikového chování v dalším životě a začít tak spirálu nepříznivého celoživotního vývoje.

3.2. Závislostní chování

„Závislost je aktivním, dynamickým dějem, který odráží vzájemné vztahy faktorů sociálních, psychologických i biologických. Jedním ze základních rysů závislosti je chroničnost. Činy, které závislí konají pro získání drogy, jsou stejně důležité jako droga sama, jsou součástí rituálu“ (Hajerová Müllerová, 2014, s. 130). Podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) je syndrom závislosti soubor kognitivních, behaviorálních a fyziologických fenoménů, ve kterých má užívání psychoaktivní látky u jedince vyšší prioritu než jiné jednání, kterého si v minulosti vážil více. Craving (bažení) – touha požívat psychoaktivní látku je hlavní charakteristikou tohoto syndromu (Ručková, 2018, s. 13). Hartl a Hartlová (2000, s. 699) definují závislost jako stav chronické nebo periodické otravy opakovaným použitím přirozené nebo syntetické drogy, která poškozuje postiženého i společnost. Je ale nutné si uvědomit, že závislostní chování není záležitostí pouze příjmu nadměrného množství alkoholu, drog či cigaret, ale šíří se také do oblastí hracích automatů, sexuálního chování, sledování televize, mobilních telefonů, pracovní činnosti, nakupování, příjmu potravy, či snižování váhy, závislost na sektách, ale i na kávě, čaji, čokoládě a podobně (Hajerová Müllerová, 2014, s. 130). A právě proto, že dnešní doba nabízí mnohem více „možností“, stává se závislostní chování součástí životního stylu dětí a mladistvých, jelikož jsou citlivější k vlivu konzumní společnosti a neustálému tlaku médií na spotřebu než dospělí. Závislost je obvykle chápána jako

medicínský problém, ale stále častěji se jeví také jako problém pedagogický, sociálně pedagogický či psychologický (Kikalová, Kopecký, 2014, s. 14).

Závislost tedy můžeme podle předmětu závislosti rozdělit na dva druhy, na závislost látkovou a nelátkovou. Látková závislost je stav psychický a fyzický, který charakterizují různé změny chování. Jde o nutkání látku užívat opakovaně nebo pravidelně. Dalším projevem je sklon k postupnému zvyšování dávky a následný abstinenční syndrom po jejím vysazení. Drogy na organismus člověka působí zpravidla povzbudivě nebo tlumivě. Závislost na takové látce bývá somatická nebo fyzická, přičemž se vyvíjí postupně a většinou má za následek dlouhotrvající užívání (Sejčová, 2011 in Ručková, 2018, s. 21). Patří sem například závislost na alkoholu, drogách či cigaretách. Hajerová Müllerová (2014, s. 143) charakterizuje nelátkové závislosti jako jiné, nepravé závislosti, které se stávají patologickými ve chvíli, kdy v jejich důsledku dochází k zásadnímu omezení v různých oblastech života, k psychické deformaci či biologickému poškození daného jedince či k ohrožení dalších lidí. Patří sem například patologické hráčství (gambling, gamblerství), závislost na technologiích (televize, mobilní telefony), oniomanie (patologické nakupování), workoholismus (závislost na práci) a další.

Mluvíme-li o dětech a dospívajících, pak je dobré si uvědomit některá specifika působení návykových látek, týkající se právě těchto věkových kategorií:

- Závislost na návykových látkách vzniká podstatně rychleji než u dospělých (to, k čemu potřebuje dospělý často několik let, stihnou děti a dospívající i během řádově měsíců).
- Existuje zde vyšší riziko těžkých otrav vzhledem k nižší toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování, který je v dětství a dospívání častý. K nejčastějším příčinám smrti u těchto věkových kategorií patří úrazy, otravy a další násilné jevy, s čímž úzce souvisí zneužívání návykových látek, zejména pak alkoholu.
- Z obdobných důvodů je zde také vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky.
- U dětí a dospívajících závislých či zneužívajících návykové látky bývá patrné zaostávání v psychosociálním vývoji (oblast vzdělávání, citové vyžívání, sebeovládání a jiné).
- I experimentování s návykovými látkami je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola).
- Je zde také běžné zneužívat širší škálu návykových látek a přecházet od jedné ke druhé nebo jich zneužívat více současně, což opět zvyšuje riziko otrav a dalších komplikací.

- Alkohol, marihuana a jiné návykové látky poškozují vytváření sítí mozkových buněk, ke kterému v dospívání dochází ve větší míře než v pozdějším věku.
- Recidivy závislostí jsou u dětí a dospívajících časté, dlouhodobá prognóza je ale ve většině případů příznivější, než jak naznačují často bouřlivý průběh. Důvodem je přirozený proces zrání (Nešpor, 2018, s. 73-74).

Existuje mnoho teorií, které se snaží vysvětlit vznik závislostního chování. Mezi hlavní teorie můžeme podle Mühlpachra (2001 in Kikalová, Kopecký, 2014, s. 16-17) zařadit následující.

- **Teorie biologické**, které vycházejí z existence určitých biologických dispozic, které jsou člověku dány a které ovlivní jeho eventuální příklon k závislosti.
- **Teorie sociologické**, které vycházejí ze studia makrosociálních vztahů a hledají příčiny vzniku závislosti ve společnosti. Změny ve společnosti jako jsou například války či revoluce mohou u některých lidí vyvolat nárůst napětí, pocitů nejistoty a ohrožení. Alkohol nebo drogy se pak stávají prostředkem k mírnění tenze, fungují jako obranný mechanismus.
- Tradiční **psychologické teorie** vycházejí z modelu, který závislost považuje za nástroj snižování tenze. Novější teorie zahrnují předpoklad specifické osobnostní struktury závislých, s rysy raných vývojových stádií (silná potřeba péče, nízká tolerance frustrace a bolesti). Úmyslné užívání drog je zde chápáno jako farmakologické snížení zátěže, nikoliv jako hledání vzrušení. Neobehaviorální psychologie chápe závislost jako naučení chování.
- **Teorie sociálně psychologické** kladou důraz na zvláštnosti struktury a vývoje malých sociálních skupin, jako jsou zejména rodina či vrstevníci. Dostatečně intenzivní a dlouhodobé neuspokojování základních psychologických potřeb je podkladem k dalším změnám osobnosti, které mohou vyústit v závislostní chování.

Rychlost vzniku u látkových závislostí bývá různá, podílí se na ní jak vlastnosti drogy, tak osobnostní rysy jedince. **První kontakt** s návykovou látkou probíhá již v období dospívání, zpravidla se skupinou vrstevníků. U většiny jedinců jde zároveň o kontakt poslední, u některých naopak převládají pozitivní prožitky v souvislosti s drogou a zkouší danou látku nebo i jiné opakovaně. Hledají tak prožitek, pocit sounáležitosti mezi vrstevnickou skupinou nebo únik před realitou. Mluvíme o **experimentování s návykovými látkami**. Pokud se následně situace nezmění, dochází k další fázi a tou je užívání. V počátcích se jedná o **bezproblémové (rekreační) užívání**, ke kterému dochází zejména v případech řešení těžkých situací či pocitu

nejistoty, kdy droga jedinci zajistí příjemné prožitky a pocity spokojenosti. V této fázi se mohou začít objevovat zdravotní problémy, únava, větší potřeba peněz, neplnění si svých povinností a slibů. Plynule se dostavuje takzvané problémové užívání. V případě, že si jedinec uvědomí změny, které u něj nastaly v souvislosti s drogou a dostane se mu náležitá podpora a léčby, může ještě tuto situaci zvrátit. Pokud však na této křižovatce „špatně odbočí“ rozvíjí se **závislost** (Kikalová, Kopecký, 2014, s. 17).

Z předchozího vyplývá, že jednoznačnou příčinu vzniku závislosti u konkrétního jedince nemůžeme určit. Existují ale statisticky vyhodnocené okolnosti (faktory), které riziko rozvoje závislosti zvyšují nebo snižují. Nemůžeme však tvrdit, že jedinec vystavený určitým vlivům bude užívat drogy nebo se stane závislým, jelikož každý z nás je jedinečná osobnost, narodili jsme se do určitého rodinného prostředí, jsme součástí různých komunit i širší společnosti. Všechny tyto faktory na nás působí a všechny tyto oblasti můžeme v různé míře ovlivňovat, působení je vzájemné (Kikalová, Kopecký, 2014, s. 18).

„Závislost je multifaktoriální jev. Mezi základní faktory vzniku závislosti patří: farmakologické, somatické a psychické faktory, prostředí a podnět“ (Mühlpachr, 2008, s. 65). Štáblova (1994 in Mühlpachr, 2008, s. 65-66) analyzuje jednotlivé faktory následovně:

- **Farmakologické faktory (droga)** – Dostupnosti drogy byl dříve přikládán velký význam, později však mezi odborníky převládl názor, že dostupnost drogy nemůže u zdravého jedince, žijícího v harmonickém sociálním prostředí, závislost navodit a navodí ji jen v případě, dostane-li se do kontaktu s biopsychosociálně oslabeným jedincem. V současné době existuje široké spektrum drog, které mohou navodit extrémně rychle závislost, z toho důvodu se droga jeví jako významný faktor, zvláště u mládeže.
- **Somatické a psychické faktory (osobnost)** – Analýzou těchto faktorů zjišťujeme, že se stále více prosazuje komplexní neboli biopsychosociální přístup. Strukturu osobnosti tvoří vrozené a získané vlastnosti, to znamená, že v osobnosti se projevuje nejen společenská, ale také biologická podstata. V oblasti biopsychické je to snaha odstranit fyzické potíže, udržet si kondici, stimulovat smysly, posílit sebevědomí, v oblasti sociální zase snaha identifikovat se s určitou subkulturou či uniknout z prostředí.
- **Prostředí** – Prostředí, ve kterém jedinec žije má vliv na utváření osobnosti. Osobnost dítěte je pak utvářena především rodinou, výrazný vliv na dítě má také úroveň výchovně vzdělávacího procesu a spolupráce rodiny a školy. Zanedbatelný není ani způsob trávení volného času.

- **Podnět** – Složité vzájemné působení mezi drogou, osobností a prostředím uvádí do pohybu precipitující faktory, které jsou velmi různorodé a často splývají s osobností nebo s prostředím. Nejčastěji se setkáváme s podněty, které lze rozdělit do dvou odlišných skupin, a to touha po euforických pocitech a snaha uniknout pocitům nepříjemným a složitým životním situacím.

3.3. Delikvence a kriminalita

Fischer a Škoda (2009, s. 156) definují kriminalitu (z lat. criminalis = zločinný, crimen = zločin) jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Je to souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak skryté.

Prekriminalita jsou pak činy jinak trestné, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, pokud by ji spáchaly osoby starší, by byly považovány za trestné činy. O prekriminalitu se tedy jedná do dovršení patnácti let věku dítěte (Zoubková, 2002, s. 11-12).

„Delikvence (z lat. delinquere = provinit se) je z hlediska společensky nepřijatelného chování širším pojmem. Jedná se o chování, které se týká nejen kriminality. Zahrnuje také činy, které nejsou tzv. jinak trestné. Patří sem například přestupky, dále trestná činnost osob ve věku mladším 15 let, kdy nelze trest z důvodu věku uložit“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 156). Pro kriminální jednání u dětí a mladistvých používají odborníci často právě výraz delikvence. Tento pojem označuje obecně takové deviantní (odchylné) chování, které porušuje sociální, ale i zákonné normy. Výrazy delikvence a delikvent nejsou principiálně rezervovány pro určité věkové skupiny nebo typy pachatelů, přesto se ale v teorii i praxi ustálil výraz delikvence dětí a mladistvých, který podle odborníků nevede k takové stigmatizaci jako používání výrazu kriminalita dětí a mladistvých (Suhling a Greve, 2010 in Kabíček, Csémy a Hamanová, 2014, s. 176). Mladistvý pachatel je tedy delikventem, nikoli kriminálním (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 176).

S pojmem delikvence se pojí také pojem predelikventní chování, což je takové chování, z něhož se s vyšší pravděpodobností, než z jiných typů chování může vyvinout trestná činnost, patří sem například útoky, záškoláctví, agresivní chování a podobně (Malach, 2007, s. 208).

Obecně lze označit delikventní i kriminální chování jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností, přičemž společenskou nepřijatelnost svého chování nejsou delikventní osoby schopny nebo ochotny vzít v úvahu. O změnu tohoto chování proto ani neusilují (Vágnerová, 2012, s. 805).

Nelze se při práci s delikventní mládeží dopouštět nespravedlivé generalizace. Stejný delikt, ať už násilný, či majetkový, může skrývat zásadně odlišné psychologické skutečnosti, což záleží zejména na osobnosti pachatele. Právě posouzení osobnosti včetně sociálního kontextu vývoje nejlépe vysvětlí, zda delikventní chování mladistvého lze interpretovat jako epizodický výpadek konformizmu ve smyslu „vývojové nehody“ nebo naopak reprezentuje vážný příznak narušení osobnosti problémového jedince (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 176). Například Füllgrabe (2004 in Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 176-177) z hlediska forenzní psychologie rozlišuje uvnitř delikventní mládeže tři základní typy:

- 1. Socializovaného delikventa**, u kterého není problematické chování příznakem závažnějších poruch nebo osobnostních handicapů, ale je spíše projevem komplikovaného dospívání a negativních situačních vlivů (vliv party, vzpoura proti autoritám apod.). S nastupující dospělostí dochází ke spontánnímu vymizení delikvence.
- 2. Nesocializovaného delikventa**, pro něhož je typická instrumentální nebo impulzivní agrese a celkově nestálý životní styl s nerespektováním společenských norem, neboť si je dotyčný jedinec neosvojil v průběhu dětství a dospívání.
- 3. Osobnostně narušeného delikventa**, který se dopouští spíše chladnokrevného a plánovaného násilí. Dovede se kontrolovat, být účelově korektní a před blízkými i okolím skrývat své fantazie.

Dále dle Kabíčka, Csémy a Hamanové (2014, s. 177-178) můžeme rozlišit dětské agresory s raným startem a dětské agresory s pozdním startem. Ranní agresori obvykle pocházejí z dysfunkčních rodin, kde chybí dohled nad dětmi a převládá negativní výchovné působení. Ranní agresori jsou tak už jako děti odmítání pro své nepřizpůsobivé a násilné chování i mezi svými vrstevníky. Tento typ delikventů je obecně vnímán jako výrazný rizikový faktor z hlediska možnosti nápravy delikventního chování. Naproti tomu pozdní agresori prochází nekonfliktním dětstvím a nápadnými se stávají teprve v pubertě a po ní, a to zejména vlivem party. Vývojová kriminologie pak dělí mladistvé pachatele na pachatele chronické a epizodické (Kabíček, Csémy, Hamanová, 2014, s. 179).

Mühlpachr (2008, s. 130-131) uvádí, že způsob páchaní trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně determinován (psychický a somatický vývoj, vlastnosti, zkušenosti). To znamená, že mezi dospělými a mladistvými pachateli se projevují určité zvláštnosti, ke specifickým znakům trestné činnosti mládeže tedy patří:

- Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem, než je tomu u dospělých.
- Trestná činnost je častěji páchána ve skupině.
- Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle bez předchozího plánování, častá je také nedostatečná příprava nástrojů ke spáchání trestného činu.
- Typická je pro mladistvé pachatele neúměrná tvrdost, která se projevuje devastací, ničením předmětů či znehodnocováním zařízení.
- Jednání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, proto mnohdy využívají neúměrné prostředky k dosažení cíle.
- Na páchaní trestné činnosti mladistvých má značný vliv také konzumace alkoholu, případně užívání jiné návykové látky, která zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty.
- Mladiství při páchaní trestné činnosti jednají více emotivně než rozumově (trestná činnost je páchána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace).
- V případě opakování trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti.
- Při získávání alibi se mladiství orientují na osoby ze skupiny, do které patří.
- O přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny.
- Mladiství pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí.
- Předměty získané trestnou činností skupinou mladistvých jsou velmi brzy rozděleny mezi její členy, přičemž při rozdělování je velmi patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí skupinově.

„Dosud chybí komplexnější pojatá teorie, která by umožňovala uspokojivě vysvětlit vliv jednotlivých faktorů vedoucích k delikventnímu jednání a předpovědět (predikovat) toto jednání u určitých jedinců nebo skupin na základě určitých informací, signálů, znaků, indicií“ (Malach, 2010, s. 229). Vyslovit tedy jednoznačný soud o příčinách delikventního jednání je velmi obtížné a obvykle poznamenané vědeckou orientací autorů. Zoubková, Nikl a Černíková (2001,

s. 33-40) rozdělují příčiny vzniku kriminality u dětí a mládeže na sedm oblastí, jimiž jsou dědičnost, konstituce, rodina, škola, volný čas a skupiny mládeže, média a etnický původ. Malach ve své publikaci (2012, s. 229-235) uvádí devět klíčových faktorů:

- 1. Dědičnost** – genetická dispozice může být odpovědná například za sníženou sebekontrolu nebo za hyperaktivitu. Sama o sobě však nevede k delikventnímu jednání. Genetická vloha pouze zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitele, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo.
- 2. Typ tělesné konstituce** – lze je považovat za určité predispoziční faktory. Patří sem například syndrom hyperaktivity (ADHD), vrozené osobnostní dispozice (psychopatie) a snížená úroveň rozumových schopností.
- 3. Rodina** – rodina je jedním z hlavních činitelů, který svým selháváním umožňuje kriminální jednání dětí a mladistvých. Jedná se zejména o neúplné rodiny, nekonzistentní výchovné styly, tělesné tresty, rodiče, kteří sami páchají trestnou činnost, kvalita dohledu nad dětmi (závadové party), rozštěpená dvojná vazba rodičů (nekritičnost matky, kritičnost otce) a další.
- 4. Osobnostní vlastnosti** – stanovit osobnostní vlastnosti „typického delikventa“ je prakticky nemožné. Přesto se některé vlastnosti na základě výzkumů považují za kriminologicky významné. Může se jednat například o osobnosti vykazující v psychologických testech sklony k psychopatii, osobnosti impulzivní. Většina delikventně jednajících lidí má také negativní sebehodnocení, ale může se naopak objevit také méně početná skupina delikventů se sebehodnocením nerealisticky zvýšeným. Delikventi mají také častěji problém vnímat sociální významy lidského chování, konflikty řeší zkratkovitěji, agresivněji.
- 5. Škola** – taktéž školní prostředí může být rizikovým činitelem. Žáci si mnohdy již na prvním stupni vytvářejí subkultury, které se mohou stát zárodkem asociálních part, dále je škola místem, kde se často vyskytuje šikana. Nepříznivé podmínky mohou vést k selhávání ve škole, k nechuti až k poruchám chování ve smyslu úniku – vyhýbání se škole formou záškoláctví, lhaní, alkoholem a mnohé další.
- 6. Skupiny, subkultury a hnutí mládeže** – pro všechny mladé lidi je vrstevnická skupina náročným prostředím, protože vyžaduje vysokou míru konformity, která zahrnuje určité způsoby vyjadřování, úpravu zevnějšku, postoj ke škole, k rodičům, kouření, alkoholu a tak dále. U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí skupinou bude o to silnější a na tyto děti bude mít parta velký vliv.

7. **Společenský kontext** – patří sem například urbanizace společnosti (velikost sídel snižuje kontrolu jednání lidí a zvyšuje míru majetkové trestné činnosti), nezaměstnanost v určitých regionech, subkultura extrémní chudoby, vliv médií.
8. **Politická situace** – každá moderní společnost má také svoji trestní politiku, ta je závislá na rozložení politických sil v zákonodárných sborech i ve vládě.
9. **Etnický původ** – etnické menšiny zpravidla žijí odděleny od většinové společnosti bariérami horšího společenského postavení, zvláštních čtvrtí nebo oblastí s nízkou prestiží. Mají obvykle nižší vzdělání, příjmy, horší bydlení, stravu, zdravotní stav, častěji jsou nezaměstnaní, z čehož vyplývá také vyšší kriminalita.

3.4. Záškoláctví

„Záškoláctví můžeme charakterizovat jako úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku. Jedná se o nejklasičtější poruchu chování, kdy se jedná o absenci ve škole bez řádného omluvení rodiči či lékařem“ (Martínek, 2015, s. 116). Čapek, Navarová a Ženatová (2017, s. 57) uvádí, že *„obecně můžeme za záškoláctví považovat každou situaci, kdy žák úmyslně zamešká školní vyučování a nemá pro svou absenci legitimní důvod“*. Dle autorů se ve shodě s Martínkem jedná zejména o neprokázání formálního povolení absence, tedy nezfalšované omluvenky zákonného zástupce či lékaře. K čemuž dodávají, že alarmující však mohou být i hojné absence omluvené pouze zákonným zástupcem nebo časté zpětné omlouvání nepřítomnosti po jiném časovém intervalu, než je uvedeno ve školním řádu (Čapek, Navarová, Ženatová, 2017, s. 57).

Podle Martíňka (2015, s. 116) můžeme záškoláctví rozdělit na dvě základní skupiny, kterými jsou záškoláctví impulzivního charakteru a účelové, plánované záškoláctví. V prvním případě dítě neplánuje předem, že do školy nepůjde, ale reaguje náhle nebo odejde v průběhu vyučování. Účelové záškoláctví je naopak předem promyšlené, plánované a objevuje se většinou tehdy, když se dítě či mladistvý chce vyhnout zkoušení, písemné práci, neoblíbenému předmětu či vyučujícímu.

Martínek (2015, s. 116) rozděluje příčiny záškoláctví do tří základních skupin: negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí, způsob trávení volného času a vliv party. Holeček (2014, s. 181) rozděluje možné příčiny záškoláctví podrobněji, dle něj sem patří: narušený vztah k učiteli nebo k jeho předmětu, ponižování ze strany třídního kolektivu, strach a pocit ohrožení

(ze špatné známky, z neúspěchu apod.), stav přetíženosti žáka (vysoká očekávání rodičů či učitelů) a vliv party vrstevníků. Holeček (2014, s. 181) přidává ještě další netradiční příčiny absencí a to, že žák pečuje o mladšího sourozence, neboť matka musí do práce, dítě chodí samo pracovat nebo jen touha vyzkoušet si zážitek „být za školou“. Čapek, Navarová a Ženatová (2017, s. 58) dělí příčiny záškoláctví na příčiny vnější a vnitřní:

- vnější příčiny:
 - rodinné prostředí (například rodina ohrožena sociálním vyloučením – menšiny, fenomén chudoby, nízká prestiž vzdělání v komunitě nebo absence pozitivních pracovních a vzdělanostních vzorů),
 - školní prostředí (rozvoj negativního vztahu k učení, nepříznivé sociální klima apod.),
 - parta či nekonstruktivní trávení volného času.
- vnitřní příčiny – osobnostní charakteristiky jedince.

Hlavním rizikem záškoláctví je vlastně vznik určitého prostoru, nad kterým je dohled rodičů, popřípadě učitelů nulový. Pokud čas za školou tráví jedinec v partě, rozvíjí se mnohdy do dalších způsobů rizikového chování – vandalismus, krádeže, konzumace alkoholu nebo nealkoholických drog a jiných (Čapek, Navarová, Ženatová, 2017, s. 64).

3.5. Útěky a toulky

Útěky ze školy nebo z domova mohou být projevem psychického onemocnění, častěji však bývají způsobeny špatnou adaptací dítěte, popřípadě nevhodným prostředím, kde vyrůstá. Matějček a Klégrová (2011, s. 311) rozlišují dvě formy útěků – útěky jako impulzivní, zkratkové jednání a útěky víceméně připravované a plánované. Ve shodě s nimi je také Martínek (2015, s. 122), podle kterého mají útěky často impulzivní ráz, tedy nejsou motivovány – dítě utíká, aniž by tento čin předem plánovalo. Příčinou útěku však může být u některých jedinců také touha zažít dobrodružství či snaha se nějakým způsobem zviditelnit mezi vrstevníky. Takové dítě či mladistvý se při útěku nezalekne také jiného rizikového chování jako jsou například krádeže, vloupávání se do různých objektů či zcizování motorových vozidel a jejich řízení bez řidičského oprávnění a podobně. Těmto útěkům předcházejí přípravy a ve většině případů jedinec neutíká sám, ale s početnější partou, přičemž jedinec se pod jejím vlivem často dopustí chování, kterého by se sám pravděpodobně nedopustil (Martínek, 2015, s. 122-123). V takových partách hraje důležitou roli vůdce, jenž má tendenci ostatní ovládat. Sám většinou stojí v pozadí a trestné činy za něho vykonávají ostatní členové party. Pokud

dojde k pozdějšímu vyšetřování, dostává se většinou do pozice nevinného, popřípadě svědka události. Čím silnější má tento vůdce postavení, tím více jej mají ostatní členové party tendenci hájit, víc je ovládá a intenzita a častost trestných činů pod jeho vlivem roste (Martínek, 2015, s. 123). Reaktivní útoky jsou u dětí a mladistvých jedny z nejčastějších, nejsou projevem závažnějšího psychického onemocnění, ale jedná se většinou o zkratovou reakci na nepříjemnou situaci ve škole nebo v rodinném prostředí, z níž dítě nevidí východisko. V takových případech dítě uteče, ale většinou se schová poblíž domova, přímo v domově nebo vyhledá své prarodiče či jiné příbuzné, u kterých se cítí v bezpečí, má v nich důvěru a ochranu (Martínek, 2015, s. 123). V některých případech se útoky stávají až stereotypní záležitost, a to především je-li narušena vazba mezi dítětem a jeho rodiči (rozvodová fáze rodičů, nepřijetí nového partnera rodiče, či v nejhorším možném případě zneužívání dítěte novým partnerem). Rovněž škola může být příčinou reaktivního útoku, například ze strachu z reakce rodičů na špatnou známku nebo poznámku (Martínek, 2015, s. 124).

Toulky většinou navazují na útoky z domova, a zvláště pak útoky z dětských domovů (Matějček, Klégrová, 2011, s. 314), přičemž oproti útoku trvají delší dobu a jsou někdy spojeny se záškoláctvím, i když nejsou vzácné také případy, kdy dítě při toulce navštěvuje školu, ale domů se však nevrací. Toulka většinou končí vypátráním dítěte policií. Toulky jsou častější u dětí a adolescentů, kteří nemají vytvořen vztah k domovu, mnohdy se jedná o jedince citově chladné s naprosto bezhraničním chováním. Toulka je většinou promyšlená, to znamená, že dítě předem plánuje, kam půjde, kde sežene peníze na obživu a podobně (Martínek, 2015, s. 124-125).

3.6. Agrese

Martínek (2015, s. 23) definuje agresi jako „*jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit*“. Čermák (1999, s. 12) uvádí širší definici: „*Agrese je většinou chápána jako jakákoliv forma chování, jehož cílem je záměrně někoho poškodit nebo mu ublížit...Kromě fyzického ublížení lze za agresi považovat také psychická a emocionální zranění, jako jsou například zastrašování, zostuzení, vyhrožování apod. Někdy se do agrese nezahrnují takové případy, kdy osoba souhlasí, aby se s ní zacházelo agresivně*“. Fischer a Škoda (2009, s. 46) vymezují agresi jako „*porušení sociálních norem, jako chování omezující práva a narušující integritu sociálního okolí*“. Podobnou definici agresivního chování předkládá také Vágnerová (2012, s. 757), která říká, že jde o „*porušení sociálních norem, omezující práva a poškozující živé bytosti či neživé objekty*“.

K pojmu agrese se velmi často vztahuje také pojem agresivita, přičemž tyto dva pojmy bývají mnohdy zaměňovány a chápány jako totožné. Martínek (2015, s. 10) definuje agresivitu jako „*vlastnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi. V širším slova smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem*“. Podle Fischera a Škody (2009, s. 46) je agresivita „*označení pro tendenci k útočnému a násilnému jednání vůči druhé osobě či okolí*“. Vágnerová (2012, s. 757) také uvádí, že „*termín agresivita označuje tendenci, pohotovost k násilnému způsobu reagování*“. Pojem agrese pak charakterizuje reálný projev takového chování, který mívá podobu násilí. Na základě výše uvedených definic tedy vyplývá, že „*agresivita je tendence k agresivním a násilnému chování, jedná se o rys osobnosti, který podmiňuje agresivní chování v různých situacích. Agrese je pak již konkrétní projev této vnitřní dispozice*“ (Dolejš, 2016, s. 17).

Martínek (2015, s. 25-28) uvádí, že v pedagogické veřejnosti panuje často představa, že agrese je jev, kdy jedno dítě zaútočí vůči druhému, popřípadě na dospělého člověka. Tak to mnohdy bývá, ale není to vždy pravidlem, proto Martínek ve své publikaci uvádí ještě další tři směry agrese. Patří sem agrese vybitá na neživém předmětu, kdy se neživý předmět stává prostředkem uvolnění agresora, mnohdy se však jedinec pouze předvádí a ukazuje svou fyzickou sílu okolí. Ve většině případů jsou tito agresori jedinci s nižším sebevědomím a neumí se tedy před ostatními předvést jiným, pozitivním způsobem. Takto vybitá agrese může však být i prostředkem zastrahování ostatních. Druhým směrem agrese je agrese vybitá na zvířeti. I tento směr agrese vyplývá z toho, že se zvíře stává prostředkem pro uvolnění agresora, jelikož se nedokáže dostatečně bránit. Toto chování si pak dítě může přenést do širšího sociálního prostředí ve smyslu: „*Pokud je někdo slabší než já, můžu si k němu dovolit, protože se nedokáže bránit.*“ Ukazuje se, že děti, které mají zkušenost s týráním zvířat, v dospívajícím věku inklinují k anetickému syndromu, což znamená neschopnost navázat zdravé citové vztahy, nedostatek empatie a soucitu, bezohlednost a plochost. V extrémních případech se z těchto jedinců profilují vrazi. Posledním směrem agrese je autoagrese, jedná se o namíření agrese jedince proti sobě samému. Od sebepoškozování (trhání vlasů, kousání nehtů, pálení se svíčkou, řezání se apod.) až po nejtěžší stupeň autoagrese, kterým je sebevražda, ať již demonstrační či v dokonané podobě.

Druhy agrese lze dle Dařilka (2013, s. 10) klasifikovat z různých pohledů například podle použité formy agrese, podle objektu, ke kterému agrese směřuje, podle subjektů agrese (muži x ženy, jedinci x skupiny apod.), podle příčin agrese. Nyní tedy popíšeme jen některé z mnoha druhů agresí, se kterými se můžeme setkat:

- **fyzická agrese** – využívá k agresivnímu chování části těla nebo nástroje všeho druhu,
- **verbální agrese** – využívá k agresivnímu chování verbální projevy různých variant (nadávky, manipulace),
- **neverbální agrese** – využívá k agresivnímu chování různá agresivní gesta, výrazy tváře a podobně,
- **přímá agrese** – je napaden cílový objekt agrese
- **nepřímá agrese** – je napadeno něco, co souvisí s cílovým objektem (poškozena věc, myšlenka)
- **aktivní agrese** – agresor projevuje aktivní agresivní chování (udeří někoho),
- **pasivní agrese** – agresor projevuje pasivně agresivní chování (nepustí spolužáka do třídy),
- **reaktivní agrese** – afekt vzteku, agrese je nepromyšlená, okamžitá,
- **instrumentální agrese** – plánovaná, promyšlená, bez afektu vzteku.

Dle Dařílka (2013, s. 13-15) mohou být příčiny agrese následující:

- A. **Ekonomické příčiny** – k základním příčinám agrese v této oblasti se řadí ekonomická nerovnost mezi jedinci a rodinami, která představuje tlak zejména v situacích chudoby nebo u rodin žijících na hranici chudoby, z těchto důvodů se zmenšuje pravděpodobnost konstruktivního a smysluplného trávení volného času mládeže a dochází k nárůstu krádeží a loupeží.
- B. **Politické příčiny** – mladí lidé většinou nemohou vyjádřit nespokojenost s daným systémem či stavem jejich komunity legitimně a z toho důvodu mnohdy volí jako jedinou možnost protestu formou násilí (násilné demonstrace, vandalismus apod.).
- C. **Sociální a kulturní příčiny** – tato oblast představuje široký záběr příčin, patří sem například rodina, jejíž funkce jsou nějakým způsobem narušeny (neúplné rodiny, příliš tvrdá nebo příliš liberální výchova apod.), škola (nevhodný systém výuky, tresty, neúspěch), skupina vrstevníků (gangy, šikana), drogy a alkohol (nárůst agrese je zjišťován zejména při snaze si drogu obstarat). K dalším kulturním a sociálním příčinám může patřit úroveň agresivních norem konkrétní společnosti a jejich tolerance (fyzické tresty, užívání zbraní, ženská obřízka apod.).
- D. **Vliv prostředí** – do této oblasti patří zejména vyloučené oblasti osídlení na okrajích měst, kde je rozvinuté kriminální prostředí a mladí lidé se zde stýkají se stejně starými delikventy. Dále sem můžeme zařadit nezaměstnanost v určité lokalitě, nedostatečnou činnost policie a politických institucí v daném regionu nebo také nedostatečné vzdělání mladých lidí.

E. **Individuální příčiny** – do této oblasti můžeme zařadit následující okruh možných příčin agrese: biologické příčiny agrese (dědičnost, agrese mužů a žen, agrese ve vztahu k nemocem, úrazům mozku, sadistická agrese apod.), odlišnost od normy (způsobena etnickými rozdíly, handicapy, náboženskými rozdíly apod.), motivy agrese (pomsta, odplata, ponížení, opovržení), frustrace (vyšší úroveň frustrace jedince může mít vliv na vyšší výskyt agrese), dosažení cíle pomocí agrese, osobnostní indikátory agrese (vysoká iritabilita, hostilní přemítání, pozitivní postoje k agresi, vysoká sebeúcta) a další individuální příčiny agrese (prožitá trauma, odmítnutí lásky, opuštění významnou osobou apod.).

4. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Ústavní a ochranné výchově se v České republice věnuje hned několik zákonů. Jedná se o zákon 359/1999 Sb., který se zabývá sociálně právní ochranou dětí, ten je pro ústavní a ochrannou výchovu zásadní až po jejich uložení, jelikož kontroluje vhodný průběh ústavní či ochranné výchovy. Také zákon č. 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Také část zákona č. 89/2012 Sb. neboli nového občanského zákoníku je věnována ústavní výchově. Samotný výkon ústavní či ochranné výchovy je řízen zákonem 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, který je dále upraven vyhláškou 438/2006 Sb., která se zabývá podrobnostmi výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních (Vavrysová, 2018, s. 85). „*Zmíněné zákony upravují podmínky odpovědnosti mládeže a dětí mladších 15 let za protiprávní jednání. Zákon hledá opatření, která přispějí ke zdržení se protiprávního jednání a napomohou k nápravě tohoto jednání mladistvého (zákon č. 218/2003 Sb.). Součástí zákonů jsou i možnosti uložení ústavní i ochranné výchovy (zákon č. 359/1999 Sb., zákon č. 89/2012 Sb.)*“ (Vavrysová, 2018, s. 85).

Ústavní výchova je upravována zákonem č. 218/2003 Sb. a předpisem č. 89/2012 Sb. (novým občanským zákoníkem). Je nařizována soudem na základě zmíněných právních předpisů, přičemž důvody uložení ústavní výchovy jsou nejčastěji výchovného nebo sociálního charakteru (Vavrysová, 2018, s. 87). Pávková (2014, s. 51) uvádí, že ústavní výchova je ukládána v případech, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena či narušena, tedy pokud rodina neplní své funkce.

Ochranná výchova je také nařizována soudem na základě zákona č. 218/2003 Sb., avšak není upravována novým občanským zákoníkem (Vavrysová, 2018, s. 88). Ochranná výchova je ukládána, jestliže dítě vykonalo takový čin, jenž by mohl být uznán při trestní odpovědnosti dítěte za čin trestný – tedy pro závažné poruchy chování (Pávková, 2014, s. 51).

Jednotlivá zařízení vykonávající ústavní a ochrannou výchovu se řídí zákonem 109/2002 Sb., přičemž všechna tato zařízení spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Avšak v některých oblastech podléhají také dalším ministerstvům, například Ministerstvu spravedlnosti České republiky v případě soudního rozhodnutí o umístění dítěte a Ministerstvu práce a sociálních věcí v oblasti dohledu nad dětmi v součinnosti s Organem sociálně-právní ochrany dětí (Andrys, 2017 in Vavrysová, 2018, s. 89).

„*Účelem zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, popř. zletilé*

osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jejího zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání“ (Malach, 2010, s. 117). Výchovná zařízení mají tedy předcházet vzniku a následnému rozvoji negativních projevů v chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, dále pak zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a směřovat tak ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte (Malach, 2010, s. 117).

Níže popíši jednotlivá zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, mezi ně patří diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

4.1. Diagnostický ústav

Do diagnostického ústavu jsou přijímány jak děti s navrženým předběžným opatřením, tak s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Diagnostický ústav plní několik funkcí, funkci diagnostickou, vzdělávací, terapeutickou, výchovnou, sociální, organizační i koordinační. Obecně jde o zajištění psychologického a pedagogického vyšetření, odpovídající úrovně vzdělání, nápravě poruch v sociálních vztazích a chování, zaměřuje se na osobnost dítěte a jeho rodinné vztahy, podílí se na umístění dítěte do následných zařízení. Koordinační úkol diagnostického ústavu je pak směřován na koordinaci práce a sjednocení odborných postupů v ostatních zařízeních v rámci územního obvodu diagnostického ústavu (Vavrysová, 2018, s. 89). Do diagnostického ústavu se děti umisťují zpravidla po dobu 8 týdnů. Děti a mladiství jsou zde rozděleni do takzvaných výchovných skupin, které dle zákona 109/2002 Sb. mohou tvořit nejméně 4 děti a nejvíce 8 dětí. V těchto skupinách jsou děti rozděleny dle pohlaví nebo věku. Na základě komplexního vyšetření je dítě umístěno do dalšího zařízení (DD, DDŠ, VÚ). V případě, že dítě bylo umístěno bez komplexního vyšetření, na základě soudního rozhodnutí, je možné v případě potřeby nařídit diagnostický pobyt dítěte (Vavrysová, 2018, s. 90).

4.2. Dětský domov

Děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování jsou umisťovány do dětských domovů. Děti se vzdělávají ve školách mimo dětský domov. Dětský domov pak plní výchovnou, vzdělávací a sociální funkci ve vztahu k dětem. Děti jsou zde rozděleny do rodinných skupin odlišného věku i pohlaví, tuto skupinu pak tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí. Sourozenci jsou zařazováni do jedné rodinné skupiny, rozdělují se pouze ve

výjimečných případech. Dětský domov by měl mít nejméně 2 a nejvíce 6 takových skupin. Jsou zde umísťovány děti od 3 do 18 let a mohou zde být umístěny také nezletilé matky s dětmi. Na základě žádosti lze poskytovat zaopatření i nezaopatřené zletilé osobě po ukončení výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, která se připravuje na budoucí povolání, a to až do věku 26 let (Hoferková, 2009 in Vavrysová, 2018, s. 90).

4.3. Dětský domov se školou

„Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování, nebo o děti s naříznou ústavní výchovou, které pro přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. Dětský domov zajišťuje péči i o děti s uloženou ochrannou výchovou nebo nezletilé matky s nařízenou ústavní či uloženou ochrannou výchovou a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole mimo zařízení“ (Kurelová, Sekera, Kubíčková, 2008 in Vavrysová, 2018, s. 91). Dětský domov se školou plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Děti jsou zde umísťovány jako v dětských domovech do rodinných skupin, které tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí a v celém zařízení lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 takových skupin. Jsou zde umísťovány nejčastěji děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud dítě nemůže kvůli závažným poruchám chování navštěvovat střední školu mimo zařízení nebo pokud neuzavře pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu (Kurelová, Sekera, Kubíčková, 2008 in Vavrysová, 2018, s. 91).

4.4. Výchovný ústav

Výchovný ústav poskytuje péči dětem starším 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Mohou sem být umísťovány i nezletilé matky a jejich děti. Výjimečně zde může být umístěno i dítě starší 12 let, projevují-li se u něho závažné poruchy chování. Výchovný ústav plní zejména funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Součástí výchovného ústavu je také základní nebo speciální škola, eventuálně střední škola. Výchovný ústav speciálně-pedagogickými a psychologickými metodami poskytuje výchovně-léčebnou péči. Významnou součástí výchovného programu jsou psychoterapeutické a socioterapeutické techniky individuální i skupinové. Součástí plánu výchovně-vzdělávacích činností jsou také hodnotné zájmové činnosti, které mají funkci preventivní z hlediska předcházení sociálně patologickým jevům (Pávková, 2014, s. 54). Ve výchovném ústavu jsou stejně jako v diagnostickém ústavu, tvořeny výchovné skupiny, kde je

nejméně 5 a nejvíce 8 jedinců, celkově lze pak ve výchovném ústavu zřídit maximálně 6 výchovných skupin, kam jsou děti rozdělovány na základě jejich výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb (Kurelová, Sekera, Kubíčková, 2008 in Vavrysová, 2018, s. 91).

VÝZKUMNÁ ČÁST

5. Metodologie výzkumu

Ve svém výzkumu zjišťuji, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítá do socializace a partnerských vztahů dívek umístěných v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. V následujících kapitolách je popsán metodologický postup zpracování výzkumné části diplomové práce.

5.1. Výzkumný problém, cíl a výzkumné otázky

Předčasná sexuální zkušenost je jedním z typů rizikového sexuálního chování, takové sexuální chování může mít na jedince negativní dopad ať už v oblasti zdraví, v oblasti sociální či v jiných oblastech. Cílem výzkumné části diplomové práce je tedy zjistit, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítla do socializace a partnerských vztahů. Pro naplnění výzkumného cíle jsem si stanovila tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou první sexuální zkušenosti informantek?
2. Jaké jsou rizikové sexuální zkušenosti informantek?
3. Jak se předčasné sexuální zkušenosti promítly do partnerských vztahů a sexuálního života informantek?
4. Jaká jsou specifika rodinného prostředí informantek?
5. Jak se předčasné sexuální zkušenosti promítly do socializace informantek?

5.2. Výzkumná strategie, metoda sběru dat a jejich analýza

Pro svoji diplomovou práci jsem si jako výzkumnou strategii zvolila kvalitativní výzkum, a to zejména z toho důvodu, že získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události nebo daného fenoménu v přirozeném prostředí a dobře reaguje na místní situace a podmínky (Hendl, 2016, s. 48).

Pro sběr dat byla zvolena metoda hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, který vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek, tyto témata a otázky nemusí být však striktně dodržovány, pořadí otázek lze měnit, nebo přidávat další otázky dle povahy rozhovoru (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 160). Cílem hloubkového – polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 13), proto

se tato metoda nabízela jako nejlepší volbou vzhledem k tématu mé diplomové práce. Při rozhovoru jsem vycházela z předem připravených otázek, které byly doplněny o otázky vyplývající z povahy sdělených informací od respondentek.

Metodou analýzy dat je zakotvená teorie, pro rozkrytí dat bylo použito nejprve otevřené kódování, ve kterém výzkumník pomalu čte terénní poznámky a přepisy rozhovorů a všímá si kritických míst. Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata, jimž výzkumník přiřazuje označení. Takto vzniklý seznam témat pak výzkumník postupně třídí, organizuje, kombinuje a doplňuje v další analýze. Částí analytického procesu je identifikace obecnějších kategorií. Následuje axiální kódování, kdy výzkumník uvažuje příčiny a důsledky, podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří tak osy, které propojují jednotlivé kategorie (Hendl, 2016, s. 251-252). *„Selektivní kódování představuje další fázi přezkoumávání dat a kódů a jejich selektivní zpracování. Výzkumník hledá případy, jež ilustrují témata, provádí porovnání a kontrasty... V průběhu selektivního kódování je výzkumník veden snahou vyhledat hlavní témata a kategorie, které budou ústředním bodem vznikající teorie“* (Hendl, 2016, s. 254).

5.3. Výzkumný soubor

Respondentky pro svůj výzkum jsem vybírala na základě dvou kritérií – dívka umístěna v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, která má předčasnou rizikovou sexuální zkušenost v období dětství a dospívání. Umístění dívky v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy bylo zvoleno z toho důvodu, aby z problematiky výzkumu nevyvstaly problémy s ohlašovací povinností, neboť *„povinnost oznámit přípravu nebo páchaní trestného činu nebo skutečnost, že trestný čin byl spáchán, je zakotvena v § 367 a § 368 trestního zákoníku“* (Oznámení trestného činu, 2023, neuvedeno). Pokud tak jedinec neučiní, dopustí se trestného činu nepřeřazení trestného činu nebo neoznámení trestného činu (Oznámení trestného činu, 2023, neuvedeno).

Pro zachování anonymity nejsou použita jména respondentek, ale číselná označení. Z téhož důvodu nejsou v této diplomové práci uvedeny ani názvy zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, ve kterých respondentky pobývají, či názvy měst, ve kterých mají respondentky trvalé bydliště, také jména blízkých osob respondentek jsou změněna či vynechána.

Zpočátku bylo pro výzkum zvoleno osm respondentek, pro menší nasycení některých z rozhovorů byly přidány další tři. Celkový počet informantek je tedy jedenáct.

Tabulka 1 Údaje o respondentkách

Respondentka	První sexuální zkušenost (věk)	První sexuální zkušenost (typ)
Informantka 1	12 let	Stimulace klitorisu jinou osobou
Informantka 2	13 let	Pohlavní styk
Informantka 3	12 let	Pohlavní styk
Informantka 4	11 let	Pohlavní styk
Informantka 5	13 let	Pohlavní styk
Informantka 6	13 let	Pohlavní styk
Informantka 7	14 let	Pohlavní styk
Informantka 8	11 let	Pohlavní styk
Informantka 9	Před 13. rokem	Pohlavní styk
Informantka 10	13 let	Pohlavní styk
Informantka 11	12 let	Pohlavní styk

Zdroj: vlastní (2023)

5.4. Vstup do terénu

Realizace rozhovorů probíhala v prostorách zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy v Jihomoravském kraji. Dotazované dívky byly upozorněny, že rozhovor bude nahrávaný, abych s ním dále mohla pracovat, avšak za dodržení úplné anonymity.

Pro navázání přátelského a důvěrného vztahu bylo dívkám nabídnuto tykání, za stejným účelem jsem také na začátku rozhovorů představila nejdříve sebe (vzdělání, zaměstnání, volný čas apod.) a otázky řadila od méně intimních k více intimním.

Respondentky byly také seznámeny s dobrovolností poskytování informací. Předem jsme si domluvily „pravidlo stop“ při otázkách, na které nechtějí odpovídat, většina z nich ale byla sdílná a tuto možnost nevyužila.

Časové rozmezí rozhovorů bylo mezi 30 a 80 minutami. Jako ovlivňující faktor zde hrála roli především osobnost respondentky a tempo její řeči.

6. Otevřené kódování

Následující část obsahuje kategorie, které vznikly na základě výpovědí informantek otevřeným kódováním. Z otázek, na které informantky odpovídaly vzniklo sedm kategorií:

- První pohlavní styk jako dobrovolná zkušenost.
- Předčasné sexuální zkušenosti = začátek rizikového sexuálního chování.
- Rizikové chování jako životní styl.
- Nepříznivé rodinné zázemí a jeho negativní vliv jako ponaučení.
- Spokojenost v partnerských vztazích.
- Mateřství – cesta k zodpovědnosti.
- Vize spořádané budoucnosti.

6.1. První pohlavní styk jako dobrovolná zkušenost

Z vybraného výzkumného vzorku vyplývá, že všechny mé respondentky zažily první sexuální zkušenost před patnáctým rokem života. Nejnižší věk první sexuální zkušenosti byl jedenáct let, nejvyšší pak čtrnáct let.

Z rozhovorů s mými informantkami vyplynulo, že ze první sexuální zkušenost pokládají až pohlavní styk, nikoliv jiné sexuální praktiky jako je například masturbace, petting nebo stimulace pohlavních orgánů rukou či ústy jinou osobou. Ačkoliv Policie České republiky charakterizuje pohlavní styk jako jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, tedy soulož, ale také pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (orální pohlavní styk, masírování penisu rukou, zasouvání prstů či vkládání předmětů do vagíny ženy) (Znásilnění, 2023, neuvedeno), z rozhovorů vyplývá, že informantky za pohlavní styk a také první sexuální zkušenost pokládají jen soulož samotnou.

Pouze informantka 1 vnímala jako první sexuální zkušenost zasouvání prstů do vagíny, vyjádřila se následovně: „*No, tak to bylo na táboře, to byly prázdniny, já sem jela na tábor a tam sem potkala toho kluka a ten mě teda poprvý to, prstil no.*“

Pouze u čtyř mých informantek proběhla první sexuální zkušenost s osobou, se kterou byly v partnerském vztahu a byla dobrovolná. V pěti případech se jednalo o dobrovolný akt, nikoliv však v partnerském vztahu. U dvou informantek došlo ke znásilnění.

Informantka 11 uvedla: „*...chodili sme spolu chvíľku, bylo to brzo, ale já sem to chtěla, nenutil mě jako, to ne. Milovala sem ho.*“

Podobně se vyjádřila také respondentka 5: „*Jo, normálně sme spolu chodili, chtěla sem to.*“

Respondentka 2 odpověděla: „*No, ne, nebyla sem s ním ve vztahu, bylo to takový, že sme si psali a pak sme šli ven a prostě se to nějak stalo, on semnou nechtěl být, když zjistil, kolik mi je*“. Na otázku, zda byl pohlavní styk dobrovolný odpověděla „*Jako jo, říkám, líbil se mi, tak sem se mu chtěla zalíbit prostě.*“

Vyjádření respondentky 10 znělo následovně: „*Nechodili sme spolu, ale sme spolu do teď. My sme nechtěli, jen tak, vždycky když se nám chtělo, tak sme si šli užít a nějak sme se dali dohromady.*“

Informantka 8 uvedla: „*No, když sem měla to první, tak ten nebyl dobrovolnej, prostě to bylo znásilnění...*“

Podobnou první sexuální zkušenost měla také informantka 9: „*Byla sem znásilněna od svého bráchy. A už dobrý. Takže asi tak no.*“

Čtyři z mých respondentek neprojevíly příliš pocitů z první sexuální zkušenosti, jejich reakce byla neutrální. Další čtyři informantky měly spíše negativní pocit a pouze jedna pak vyloženě pozitivní. Respondentky, které si prožily znásilnění se z pochopitelných důvodů k tématu nechtěly vyjadřovat.

Respondentka 1 řekla: „*No jako styděla sem se, tak jako, ale jako normálně, já nevím, v pohodě.*“

Podobně také respondentka 10: „*Nevím, cítila sem se úplně normálně.*“

Oproti předchozím informantka 4 uvedla: „*Byla sem špatná, hodně, já sem ho už ani nemohla vidět, já sem se bála nebo jako ne bála, ale bylo něco úplně ve mně.*“

Vyjádření infromantky 3 bylo: „*Podívejte, já sem z toho byla v tom, byla sem – musela sem na potrat, takže to nebylo dobrý.*“

Ve shodě s předchozími informantkami informantka 2 řekla: „*Asi ne, necítila sem se dobře, já že sem ho fakt chtěla a on, jak zjistil, že sem mladší, tak si mě všude smazal, zablokoval a už se mi neozýval...To sem z toho byla fakt v pr****, psychicky špatně...*“

Informantka 6 se jako jediná vyjádřila následovně: „*Jako cítila sem se dobře, vyspěle, jako žena no.*“

6.2. Předčasné sexuální zkušenosti = začátek rizikového sexuálního chování

Ze všech mých respondentek pouze jedna měla alespoň částečné povědomí o tom, co je to riziková sexuální zkušenost.

Uvedla následovně: *„Jakože, že třeba myslíte, že není zletilá?...Nebo nějaký znásilnění. Nebo že může otěhotnět.“*

Zbývající respondentky nevěděly, co je to riziková sexuální zkušenost nebo jak by ji popsaly.

Z rozhovorů poskytnutých informantkami vyšlo najevo, že z forem rizikového sexuálního chování nemají zkušenosti pouze s předčasným zahájením sexuálního života, ale i s jinými formami rizikového sexuálního chování. Zejména pak s nepoužíváním ochrany před nechtěným početím a pohlavními nemocemi. Deset z jedenácti respondentek v době zahájení sexuálního života nepoužívalo dostatečnou ochranu. Kladným zjištěním je, že v nynějším čase jsou respondentky zodpovědnější a chrání se, takto se vyjádřilo sedm z nich. Zbylé čtyři ochranu nepoužívají, jelikož k tomu momentálně není důvod.

Informantka 1 uvedla: *„Jako tak předtím sem nevěděla, že jo, to jako, to sme nevěděli, takže to ne. Až jako teď, až sem starší a vím to, tak už jako používám tu antikoncepci.“*

Podobně se vyjádřila také informantka 10: *„Jo, teď už jo, teď už používáme.“*

Ve shodě s předchozími je také informantka 11: *„Antikoncepci beru. Předtím sem nevěděla nic.“*

Informantka 9 antikoncepci užívá, ale i přesto se vyjádřila následovně: *„To jsme nepoužívali, no. Teď mám antikoncepci, ale já s ním nespím.“*

Informantka 2 řekla: *„Ne, já už sem od té doby s nikým ne to. Mám strach, že zase otěhotním.“*

Informantka 6 sdělila: *„Ne, já nic neberu. Já se necítím na to, abych spala s chlapem, proto si nedávám žádné ochrany, protože vím, že se na to prostě necítím. To vůbec.“*

Informantka 4 uvedla: *„Ne, tak na co, von je – von sedí, tak k čemu teď.“*

U některých mých respondentek se vyskytl také větší počet sexuálních partnerů a zkušenosti s nezávazným pohlavním stykem.

Celkový počet sexuálních partnerů u informantky 1 byl sedm, vyjádřila se takto: „*No to, tak první byl ten na tom táboře, pak jak sme spolu chodili z té školy, pak ještě z té party aji, ale jinej, ne jako ten, jak jsme spolu poprvé to, oni byli jako kamarádi, to sem s ním pak taky chodila ale jo. A pak eště asi tři, různě z novy školy a z venku a ted' mám toho svýho, tak s ním už sem rok a půl, moc dlouho.*“ Jako nezávaznou sexuální zkušenost pak označila tři z těchto partnerů: „*No tak jako mezi těma klukama, jak sem s něma chodila, tak ti tři to jako sme spolu nechodili, to bylo tak vždycky, někde třeba na nějaké párty a tak, ale jako nebyli jsme ve vztahu spolu. Bylo to třeba víckrát, ale tak nezávazně prostě.*“

O jednoho sexuálního partnera méně měla pak respondentka 6, ta odpověděla následovně: „*Jo, já už s ním nejsem rok nebo dva roky. Pak sem měla eště tři a pak ten, co s ním mám malýho a s tím už taky nejsu, sem s jiným přítelem.*“ Nezávazná sexuální zkušenost proběhla s jedním z těchto partnerů: „*Jo, jeden teda ne. To bylo takový jeden, dva dny, pak zas nic, prostě spíš takovej úlet.*“

Tři sexuální partnery zmínila napříč rozhovorem respondentka 4: „*No my sme si jenom tak...my sme dycky byli rádi, že sme se viděli, a tak a psali sme si a po těch třech měsících jsem byla u něj doma a tam se to stalo...takže s tím klukem sem se znala šest měsíců, ale to jsme spolu úletovali, úletovali a pak sme se do sebe zamilovali. A pak zase byl nějaký ten styk...tak pro mě přišel a šli sme k němu a tam sem se s ním normálně to – vyspala.*“ Z výpovědi vyplývá, že respondentka 4 oproti dvou předchozím začínala s partnery nezávaznou sexuální zkušeností, ale poté s nimi na nějaký čas zůstala ve vztahu.

Obdobný počet sexuálních partnerů měla také respondentka 5, vyjádřila se takto: „*No asi tři, toho prvního, ted' tady toho a mezitím byl ještě jeden. Tady ten byl třetí.*“ S prvním a posledním partnerem byla respondentka ve vztahu, k druhému řekla: „*Ne, my jsme prostě tak, sem byla eště v domově a ten kluk byl taky z domova že jo.*“ Při otázce, zda šlo spíše o uspokojení potřeby před city odpověděla respondentka kladně.

U zbylých sedmi respondentek byl počet sexuálních partnerů v rozmezí jeden až dva, z toho u dvou respondentek došlo k nechtěnému pohlavnímu styku (znásilnění) a následnému partnerskému vztahu s jinou osobou, u dvou respondentek se jednalo o nezávazný pohlavní styk, u dvou o nezávazný pohlavní styk, který přešel do partnerského vztahu a pouze u jedné respondentky se jednalo o pohlavní styky v partnerských vztazích.

Informantka 8 řekla: „*No, když sem měla to první, tak ten nebyl dobrovolnej, prostě to bylo znásilnění a pak sem to neměla tři roky a pak sem našla toho chlapa, co s ním mám teď malýho.*“

Informantka 3 na otázku, zda byla se svým sexuálním partnerem ve vztahu uvedla: „*Moc ne, spíš tak prostě, on byl semnou v domově taky.*“

Informantka 2 odpověděla obdobně jako informantka 3: „*No, ne, nebyla sem s ním ve vztahu, bylo to takový, že sme šli ven a prostě se to nějak stalo.*“

Informantka 10 zahájila vztah s partnerem nezávazným pohlavním stykem, poté s ním ale zůstala: „*Nechodili jsme spolu, ale jsme spolu do teď. My sme nechtěli, jen tak, vždycky, když se nám chtělo, tak sme si šli užít a nějak sme se dali dohromady.*“

Stejně jako informantka 10 také informantka 7 uvedla: „*Jo, to bylo takový ty začátky, to ani nebyl vztah, to byly takový spíš úlety a tady tohle.*“

Informantka 11 se vyjádřila takto: „*No s tím prvním nejsou...A já jakoby, už sem měla kamaráda, kterej mi se vším pomáhal a věděl, že sem těhotná no a do dneška sme spolu.*“

Ve výzkumu jsem se zaměřila také na sdílení intimních fotografií či videí na internetu, popřípadě jejich posílání přes mobilní telefon. S touto problematikou má zkušenost šest z jedenácti respondentek.

Čtyři z respondentek uvedly, že tyto fotografie posílaly pouze osobě, se kterou byly v partnerském vztahu, nikoliv cizím lidem.

Informantka 9 odpověděla: „*No, tak přítelovi, to jo, ale cizím lidem třeba, tak to určitě ne.*“

Podobně odpověděla také informantka 10: „*Já sem sem se třeba jenom vyfotila, ale posílala sem to jen svému klukovi.*“

Informantka 4 posílala fotky i cizím osobám, nemyslí si ale, že by měly intimní povahu: „*Jo, tak příteli jsem někdy poslala. Nevím, co myslíte, že se do toho počítá jako. Někdy pošlu někomu, s kým si píšu, ale ne jako nahá, to ne, spíš jako se upravím, namaluju a tady to.*“

Informantka 1 posílala fotky svému příteli, který toho ale po rozchodu zneužil: „*Jo, to jo, taky se mi to vymstilo. To sem jako posílala ale tomu, jak sem říkala, že sem s ním chodila po tom prvním, tak já sem mu poslala, byly tam vidět prsa jako bez podprsenky, no a von jak sme*

se rozešli, tak von nechtěl, a jak byl naštvanej, tak to poslal prostě těm kámošům, dalším z té naší party, chápete?“

Informantka 2 posílala své fotografie osobě, se kterou nebyla ve vztahu, pouze si psali přes internet: *„Tomu prvnímu, tomu sem posílala, jak sme si psali fotky.“* Informantka se domnívá, že tento člověk pro ni nebyl cizí, jelikož byli v interakci přes zprávy: *„Ne, normálně sme si psali. Znali jsme se.“*

Informantka 3 se doznamenala k posílání intimních fotografií a videí cizím lidem. Na otázku, zda jí za tuto aktivitu byla poskytnuta nějaká odměna odpověděla následovně: *„Jo, peníze“*, ty podle sdělení následně opravdu obdržela.

Dalšími formami rizikového sexuálního chování řešenými ve výzkumu bylo více sexuálních partnerů najednou, užívání alkoholu či drog za účelem zpříjemnění sexuálních aktivit a využívání sexuálních aktivit pro získání peněz. Žádná z těchto variant se u mých respondentek nevyskytovala.

6.3. Rizikové chování jako životní styl

Rizikové chování můžeme na základě teoretické části diplomové práce shrnout jako takové chování, které má dopad na fyzickou či psychickou stránku jedince, popřípadě i na jeho okolí. Řadíme sem například záškoláctví, útěky a toulky, projevy agrese a šikany, závislostní chování, kriminalitu a delikvenci. U všech mých respondentek se jednalo o rizikové sexuální chování, některé z jiných forem rizikového chování se pak také objevily u většiny mých respondentek, výjimkou byla informantka 8, u které se žádná z jiných forem rizikového chování nevyskytla.

Informantka 1 má zkušenosti se záškoláctvím a útěky z domova, uvedla: *„No, asi hlavně, že sem nechodila do školy, protože sem – protože sem utíkala z domu k sestře a jejímu příteli.“*, dále také zkušenosti se závislostním chováním: *„Ne, já – já jenom kouřím, trávu to vůbec a chlast, tak jako někdy třeba venku sem si dala, ale jako prostě normálně.“*

U informantky 2 se jednalo o záškoláctví: *„Nechodila sem do školy.“*, o sebepoškozování: *„To sem z toho byla fakt v pr****, psychicky špatně, pak sem se aji řezala, kvůli tomu.“* a zkušenosti se závislostním chováním: *„Někdy sem pila, ale teď už moc ne. Zkusila sem hulení, ale to mi bylo špatně hrozně, takže to nechci...zkusila sem éčko jednou.“*, v průběhu rozhovoru zmínila respondentka také kouření.

Informantka 3 má zkušenosti s útekou, záškoláctvím, závislostním chováním a krádežemi. Uvedla následovně: „*Tak různě, nechodila sem do školy, pila sem, kouřím, na útěku jsme vykradli obchod a chytli nás.*“ V souvislosti s krádežemi zmiňuje členství v závadové partě, z níž většina dětí je také umístěna v ústavní výchově: „*Tak různě, většina je taky někde z ústavu a taky třeba na útěku.*“

Informantka 4 má zkušenosti s četnými a dlouhodobými útekou: „*Tak já sem byla v tom diagnostáku a já sem pořád utíkala, tak za to to mám. Já sem vlastně mohla být doma aji s malou a že, ale já sem byla na útěku, protože sem tam nevydržela, já sem byla dlouho na útěku a pak sem nějak přijela a no, a tak hlavně tady sem za ty útky*“. Některé z úteků mé informantky se konaly i mimo Českou republiku: „*...sem byla taky v Německu jednu dobu na útěku...*“. V rámci těchto úteků zmínila informantka také problémy se záškoláctvím, závislostním chováním a krádežemi: „*...tak já sem taky utekla, nechodila sem do školy, už se to řešilo, můj kurátor, protože babička mě měla v péči, už byly problémy. Jednou sem byla normálně tak, já sem fetovala, já sem začla nějak s tím přítelem nějakou dobu fetovat, my sme spolu cestovali normálně do Hradce Králové, do Rychnova sme normálně byli aji, v Pardubicích, v Plzni.*“ Ke krádežím se vyjádřila následovně: „*...eště sem víte, co? Musela ukradnout v restauraci, kde dělá máma ted'ka, ještě, že tam pořád pracuje, že sem jí to nezkazila, sem tam ukradla telefon, já sem chtěla od něj půjčit peníze, on tam nebyl, já sem tam řvala, tak sem zkusila kasu, ta byla zavřená. No a telefon měl to, na stole, všechno sem vytáhla, kartu dala pryč, tak sem to, ten telefon... Tak sme něco ukradli a normálně sme šli krást, protože sme měli hlad na tom nádraží, protože nám to jelo nějak za hodinu a nás tam chytli policajti a oni věděli, že nejsme Češi, že nemáme jízdenku, nic.*“ Respondentka udala také kouření marihuany, a to i v pokročilém stádiu těhotenství: „*To sem, přítel, jak byl semnou v těhotenství, tak on moc hulil, tak sem s ním jenom někdy hulila, ale nic víc. A takže jenom tady to no, ale pak už od sedmýho měsíce sem vůbec nehulila, asi tak do pátýho, jak sem byla v Brně, tak to už všechno skončilo, že sem vůbec do sebe nic nevzala.*“ V rámci závadové party zmiňuje informantka mimo jiné také alkohol, kouření a agresivní chování: „*Já sem taková nebyla nikdy, ale aji ty kamarádi hodně mě naučili, takový bitky, hulit, fetovat, kouřit, chlastat a tak...*“

Informantka 5 má zkušenosti s útekou a záškoláctvím: „*No, já jsem byla v dětském domově, no a tam se mi prostě nelíbilo, tak sem utíkala, chodili sme za školu*“, dále také zmiňuje, že před otěhotněním kouřila: „*Já sem porodila a přestala sem kouřit úplně*“.

Informantka 6 má zkušenosti se záškoláctvím: „*Nechodila sem do školy*“, kouřením a drogami: „*To vůbec, já jenom cigarety. Ale já sem jako dřív taky brala drogy a – a dělala hlouposti, ale teď už bych si to nemohla dovolit, mám malýho, to už bych se cítila jak nějaká feťáčka matka s dí – to vůbec, to fuj, to ne*“.

Také informantka 7 má zkušenosti s rizikovým chováním, zejména pak s úteký: „*Pak sem byla na útěku u té tety, ne. To sem byla v tom dětském domově, tam to fungovalo, to bylo fajn, pak sem byla na útěku od té tety, toto, chodila sem s tím přítelem, tady to, pak sem na Vánoce, už sem šla jako k nim a od toho ledna sem pak utekla a už sem byla celou dobu u nich no*“, na otázku, zda se úteký pojily také se záškoláctvím odpověděla respondentka následovně: „*Jo, nechodila sem do školy no*“.

Informantka 10 má také zkušenosti se záškoláctvím a úteký, uvedla následovně: „*Já sem nechodila do školy a byla sem na útěku z děcáku a z baráku...já, když sem byla v děcáku, já normálně sem jela do školy a já sem do tý školy ani nedojela, já sem si jela třeba do Brna*“. V rámci těchto úteků zmiňuje také zkušenosti a alkoholem a kouřením: „*V Brně sme byli, tak třeba jednou sem pila, nefetuju, ale kouřím*“.

Informantka 9 má oproti předchozím respondentkám zkušenosti pouze s úteký, řekla: „*Utíkala sem z domu, za mým chlapem*“.

Informantka 11 z forem rizikového chování zmiňuje občasné pití alkoholu: „*Ne, drogy to nic, občas alkohol*“.

6.4. Nepříznivé rodinné zázemí a jeho negativní vliv jako ponaučení

Rodina zaujímá klíčovou roli v osobnostním vývoji a socializaci dítěte (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001, s. 35), to znamená, že na dítě působí již od jeho narození, a to jak vědomě, tak nevědomě. Toto působení může mít pozitivní či negativní charakter. Záleží na mnoha různých faktorech, například věk rodičů, jejich vzdělání, zaměstnání, finanční situace, způsoby, jakými rodiče přistupují k sociálním normám, výchovné působení rodičů, počet dětí v rodině, chování rodičů k sobě navzájem, ale i k dětem a mnoho dalších.

Zvláštní kategorií jsou pak děti vychovávané v kolektivních institučních zařízeních, jejich osvojené způsoby chování mohou být ovlivněné následkem jejich adaptace na život v ústavu a výsledkem je pak menší schopnost adaptace na život „vnější“ (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001, s. 36).

Ve výzkumu se v rodinách mých respondentek vyskytlo hned několik faktorů, které na ně měly nebo do budoucna mohou mít vliv. Nejprve na základě rozhovorů u každé respondentky popíši faktory, které na ni mohly nebo do budoucna mohou mít negativní vliv a poté uvedu, jak určitý vliv rodiny vnímají respondentky samy.

Informantka 1 popsala své rodinné zázemí následovně: *„Bydlíme v bytě na sí – na sídlišti, teď už jenom já s mamkou a ten její chlap. Sestru mám jednu starší, jak sem říkala, že bývám u ní a jinak nemám už další. S otcem se nevidám, oni se rozvedli, když mi bylo nějak asi, já nevím, osm myslím, jo osm, protože sem byla ve druhý, ne? No, takže rozvedli se, když mi bylo osm a on ne – jako neměl zájem, já sem se jako ptala, jak sem byla malá a tak, ale už ho ani já nechci vidět, už je mi to jedno prostě. Prej má asi ještě další děcko jako, jako, nevím o něm prostě“*. Jako důvod rozvodu rodičů shledává časté hádky: *„Paní, furt se hádali prostě, to nebylo dobrý, to ne, já si pamatuju, že sem aji brečela třeba, sestra mě schovala do pokoje třeba. Ona už byla větší, tak viděla, že brečím a – a tak mě odvedla, no“*. V sestře má respondentka viditelnou oporu, v rozhovoru uvedla: *„Jo, jo, ségra mě vždycky jako podržela nebo tak“*. Dále respondentka zmiňuje přítomnost matčina přítele, se kterým si nerozumí: *„No, protože máma má novýho přítele a on je, já ho nesnáším prostě, máma je pořád na jeho straně, já se s ním třeba hádám, piše mi nechutný věci na facebooku a máma se mně nikdy nezastane, nechci bejt doma kvůli němu. Mamku mám jako ráda, to jo, ale nedávám to tam s nima prostě“*. Vztah matky a přítele popsala informantka tímto způsobem: *„Dobrý asi, nebo jako, myslím, že je spokojená, já to nechápu ale, je to fakt de***, úplně hnusnej na mě je, fakt...někdy, jako když on, jak se hádá semnou, tak pak se taky hádají“*. Formu výchovného vedení matky popsala informantka následovně: *„Jo, tak, tak jako, mamka byla spíš hodná, aji když sme zlobily, tak byla hodná“*. V domácnosti se také občas vyskytuje rizikové chování, informantka se vyjádřila takto: *„Ne vůbec, mamka ta vůbec, tata si moc nepamatuju, nevím, no ale ségra ta – ta kouří a někdy aji hulí trávu, ale ona je jinak slušná jako, ale někdy si dá no. A jako tak mamka někdy si dá taky třeba víno nebo tak, aji sestra, ale jako ne, nechlastají nějak moc. To ne“*. Vzdělání a zaměstnání rodičů respondentka popsala: *„Tak mamka je prodavačka a tata ten dělal, řídil kamion myslím...Máma je vyučená a on, to nevím paní, asi taky“*. První dítě měla matka informantky ve dvaceti letech. Respondentka zmínila také negativní sexuální zkušenost z prostředí domova: *„Ten vod mámy, on mi piše na facebooku, aji paní psychologka to viděla už, on po mně chtěl vykourit prostě, já nevím, jestli mě jako chtěl nějak zastrašit nebo to, ale je to nechutný, tak aji proto tam nechci být, doma nechci být“*. Ke vlivu rodiny se informantka sama vyjádřila následovně: *„Babička, babička vždycky říká, že kouřím, že sem to viděla u sestry, že mě*

kazí...No, tak – tak asi to možná, to asi jo. Jako jak se hádali, tak sem byla z toho, brečela sem, ale to, jak sem byla malá, teď už je mi to fakt jedno, nemyslím ani, nemyslím na tatu, je to už jakoby cizí – cizí člověk pro mě, když s náma nebyl. Mamku, mamka za to nemohla, víte...Jo, takže jako nechtěla bych třeba, aby takhle vyrůstalo moje dítě, protože není to hezký, nevzpomínám na to hezky. Mamka nemá štěstí, teď je teda asi spokojená, ale kdyby tam on nebyl, kdyby mi věřila, tak já bych neutíkala, víte? Takže toto mě ovlivňuje, že pak dělám blbosti“.

Informantka 2 popsala rodinné zázemí tímto způsobem: *„No bydlím já, mamka a dvě mladší sestry, jedné je jedenáct a druhé třináct. Ještě máme starší, ale a už s náma nebydlí, ona už má svou rodinu. Taťku neznám, nikdy sem ho neviděla ani, on, máma neví, kde je“.* Dále uvedla, že s matkou a mladšími sestrami bydlí na ubytovně. Ke vztahům své matky se vyjádřila následovně: *„Pořád někoho, proto se aji hádáme, nikdy s nikým nevydrží, pořád si mám zvykat na někoho jinýho, třeba si s něma ani nerozumím. Teď nikoho nemá, ale ten poslední, ten ji i mlátil totiž, a jeden ještě jako předtím, dřív taky“.* Výchovné vedení popsala respondentka takto: *„Není přísná jako, ale hodná, jako takhle jo, dovolí mi nebo tak, jít ven s děčkama, spát někde, ale hádáme se furt“.* Ke vztahu s matkou se vyjádřila takto: *„No, moc dobrý ne. Mám ju ráda, je to mamka, ale dobrý to s náma není“.* Se sestrami má ale hezký vztah: *„Jo, dobrý, máme se rádi. Já je aji hlídám někdy a tak“.* Z rizikového chování respondentka vypověděla, že matka kouří a občas pije, to zmiňuje také u bývalého přítele matky: *„Ten poslední, jak ju bil, tak ten chlastal, proto byl hnusnej, aji na nás byl...řval, jak byl ožralej a tak prostě“.* První dítě měla respondentčina matka v šestnácti letech, z toho důvodu nedostudovala: *„Nemá, chodila na učňák, ale pak měla tu sestru, takže to nedodělala“.* Dále informantka uvádí, že matka nemá trvalé zaměstnání: *„Chodí uklízet, ale to sou spíš takový jako brigády asi, nechodí jako, nechodí každé den, není zaměstnaná“.* Za negativní sexuální zkušenost z prostředí domova považuje respondentka následující: *„Jednou sem, přišla sem dom a načapala sem mamku s nějakým chlapem, ani s ním nechodila, bylo to pro mě nechutný“.* Informantka ke vlivu rodiny uvedla: *„Jo, nikdy bych nechtěla jak mamka, aby chlap mě mlátil, aby to byl nějaký de***, pardon, ale rozumíte mi. A pořád střídat chlapy, kvůli penězům, proč nejde radši do práce? Já budu chodit, abych nemusela takhle jak ona“.*

Informantka 3 od svých osmi let žije v dětském domově, jako důvod udala: *„Mama fetovala, vzali mě jí“.* V kontaktu se svojí biologickou matkou tedy není vůbec: *„Ne, nevím, kde je. Možná sedí, nevím“.* Otce nezná, dříve udržovala kontakt alespoň s babičkou z matčiny strany, ta ale nyní o dívku nejeví zájem: *„Jo, někdy sem, někdy si mě vzala babička, jako od mamky, ale jak sem začala dělat problémy, už nechtěla, abych k ní chodila. Už rok si mě“.*

nevezala“. S vlastním bratrem je v kontaktu alespoň prostřednictvím zpráv: „...on je taky v ústavu, jinde...Někdy si píšem, ale je daleko“. Rodinné prostředí před umístěním do ústavní výchovy popsala následovně: „Normálně v bytě, brácha tam byl taky s náma, máma si pak našla strejdu, prvně dobrý, ale von taky fetoval, ona do toho spadla s ním, kvůli němu si myslím“. Na otázku, zda se matka bojující se závislostí, dokázala o děti postarat, odpověděla respondentka tímto způsobem: „Ze začátku asi jo, pak už – pak už ani nešla třeba nakoupit, proto to začli řešit, nešla sem do školky dlouho třeba a brácha do školy, neřešila to máma, poslali sociálku, proto nás pak vzali, doma nebylo uklizeno, málo jídla nebo někdy vůbec, a tak no. Já sem, já si pamatuju, jak sem ju nemohla vzbudit, spala pořád, už hrozně dlouho, a já sem chtěla něco a ona vůbec nereagovala, budila sem bráchu, že je máma mrtvá, ona ale byla asi zfetovaná“. Výchovu matky a vztah k ní popsala následovně: „No tak jako nebyla zlá, někdy křičela, ale nebyla zlá...Tak mamka, měla sem ju ráda, nechci to moc řešit, ted' je to pro mě jak cizí, vůbec za celou dobu neměla zájem, ona asi pořád fetuje nebo já nevím, kde je, co dělá, nic. Že nás nechtěla najít třeba nebo aspoň nám napsat, něco prostě. Nic“. První dítě měla respondentčina matka v sedmnácti letech, do práce nechodila. Respondentka určité vlivy rodiny spatřuje, uvedla: „Jo, kdybych byla u ní, kdyby se o nás starala, tak bych třeba nedělala to, co dělám ted'...Nikdy bych si nechtěla něco dát, ciga v pohodě, dobrý, ale drogy určitě ne“.

Informantku 4 od sedmi let vychovávala babička z otcovi strany, uvedla: „Já sem první, pak je druhý, to je (jméno sestry) a co se narodila, tak si jí vzala babička od mámy, hned od miminka si jí vzala prostě. No a mě si nechala máma a udělala si ještě dvě s jiným manželem, oni sou si vlastní, no a on šel pak sedět, protože měl nějaký hodiny a nedělal to. No a moje máma už to nezvládala prostě s třema děčkama, jsme byli po azylu a tak. No a pak už to prostě nezvládala, takže řekla, že prostě si musí najít byt a takhle, takže je dala do rodiny, protože babička od mámy si je prostě nemohla vzít, protože by to nezvládla tři děti, měla už tu (jméno sestry) a moje babička by si je klidně vzala, ale to nebyla jejich babička, takže oni šli do rodiny spolu oba dva a já sem šla k babičce od táty“. Babička, která dívku vychovávala má také v péči jejího otce: „Jo, babička ho má v opatrovnictví“, ten měl problémy s drogami a psychikou, respondentka se vyjádřila takto: „No a pak nějakou dobu fetoval hodně a tak, takže už pak odpadával, byl v blázinci dva měsíce a tohle“. Také matka má drogovou minulost: „...ona si našla jinýho přítele, dobrýho, prej pracoval, všechno, měl svůj barák a pak si řekli, že zkusej dát ten heroin a oni normálně chvíli brali drogy, fakt to brali a pak máma, ona už to moc brala a ona z toho byla hotová...“, nyní dle respondentky drogy neužívá: „...ona byla dvakrát v Německu v léčebně, aby se z toho vyléčila, ale prostě jí to nedalo, ona měla takový křeče

a vona věděla, že může kdykoliv utýct a dát si to, protože když si to dala, tak jí je hned líp. No, takže vona jela do (název města), ke svojí mámě, k babičce a tam se vyčistila...rok a půl to asi brala a teď už asi dva roky a půl už je čistá, takže sem ráda“. S matkou i otcem je tedy informantka v kontaktu, ale na výchově se od jejích sedmi let nepodíleli. Vzdělání rodiče nemají: *„Ne, máma byla – otěhotněla v šestnácti a porodila mě nějak v sedmnácti...A táta ten nic, on bere důchod, on na jedno ucho neslyší, už od mala“.* Matka nyní pracuje v restauraci v Německu, kde také žije, otec nepracuje, kvůli svým indispozicím. První dítě měla matka v sedmnácti letech. Babička z matčiny strany byla ve vězení za zanedbávání dětí: *„A babička, ta od mámy, ta byla zavřená skrz mojí mámy a její sestry, oni nechodily do školy, přitom babička se o ně moc starala, ale ona byla na ně sama...“.* Dívka se ke vlivu rodiny vyjádřila následovně: *„Přesně paní, víte, já bych nikdy, ani kdybych měla aji ty tři děti a prostě bych, jako já nemůžu říkat nikdy jo, nebo to, ale nikdy bych nedovolila, aby se dítě moje cítilo tak, jako já bez mámy. Prostě, že ona si rači vybrala aji chlapa...No ale nikdy prostě, ani jeden den, bych nedovolila, abych dala malou do dětskýho domova, ani nikdy nedovolím, aby víte co, někdy se může stát, můžu prostě dělat všechno proto, aby nebyla taková jak já, ale víte co, stát se to může prostě, ale dycky při ní budu stát, vždycky“.*

Informantka 5 je od svých tří let v pěstounské péči, kde se necítila spokojená: *„Mám sourozence, ale já sem byla v pěstounský péči a prostě tam mě mlátili a tam se mi prostě nelíbilo, tak sem utíkala za sociálkou a všechno se to tak nějak řešilo“.* Jako důvod, proč se dostala do pěstounské péče uvádí: *„Oni fetovali a takový, a tak nás pak dali do dětskýho domova a tam si nás vzali pěstouni, takže to sou úplně jako cizí lidi, co si nás adoptovali, je to teta se strejdou tak“.* V pěstounské péči vyrůstala informantka s jedním vlastním sourozencem a dvěma nevlastními: *„...my jsme byli čtyři...tam byli i dva nevlastní. Ten jeden nevlastní nás mlátil, takže jenom třeba skrz to, že sme udělali nějakou kravinu“.* Pěstouni tedy nebyli aktéry násilí, ale i přesto si s nimi respondentka příliš nerozuměla: *„...nedalo se s něma domluvit, nic.“.* Vztah pěstounů popsala následovně: *„No, oni jsou rozvedení, nejhorší to bylo, jak se rozváděli, to bylo hrozný, ale jinak byli dá se říct v pohodě“.* Závislostní chování v pěstounské rodině neguje. O vzdělání a zaměstnání biologických rodičů informantka neví: *„Ty vlastní, to nevím. A pěstouni jenom otec pracoval, ten jezdil do Německa s kamionem, anebo zajížděl ještě s autobusama a takový“.* Biologická matka měla první dítě ve čtrnácti letech. Respondentka vnímá vliv rodiny v tom, že by nechtěla být jako její biologičtí rodiče: *„Jo, nechci něco brát nebo tak. Nechci to tak“.*

Informantka 6 popsala své rodinné zázemí následovně: „*Já žiju s tátou, aji se sourozencema, ale ted'ka nikdo není doma, protože oni sou v domově a já su tady, ale jezdím domů na dovolenky, ale ne často, jenom jednou tak za tři, za čtyři měsíce*“. V ústavní výchově je respondentka umístěna od svých jedenácti let, jako důvod udává: „*Nechtěl žít s mamkou, protože ona fetovala a dělala to, co neměla, takže von se s ní rozvedl a často si nás vzal, takže*“. Matka je nyní ve věznici: „*No, ona sedí, ona je ve věznici*“, jako důvod respondentka uvedla: „*Dělala to, co dělat neměla. Drogy, krádeže*“. Výchovu v rodině popsala následovně: „*Ona byla spíš moc hodná na nás, takže proto sme takoví, nevychovala nás prostě. Dělali sme si, co chceme. Taťka chlap, ten už jo*“. Vzdělání a zaměstnání má jen otec respondentky: „*Taťka jenom, zedník a dělá to aji*“. První dítě měla respondentčina matka v sedmnácti letech. Respondentka nevnímá žádný vliv rodiny.

Informantku 7 vychovávala teta, popsala své rodinné prostředí následovně: „*Mě vychovala prateta, my sme byli malí s bráchem a my sme měli jít do domova, protože naše matka měla jít sedět na dva měsíce nebo tak, tak si nás vzala od mojí babičky sestra, ta si nás vzala do péče. Pak mamka došla, tak teta nás už nechtěla dat a matka stejně řekla, že nás nechce, chápete? Tak nás vychovala teta, my sme bydleli na ubytovně, bydleli sme tam, prvně v bytě, tam sme šli pryč, že nás vyhodili, že tam byly štěnice a toto no*“. Vztah s tetou popisuje následovně: „*...ona mě paní aji furt mlátila víte, za boha ona nic nechtěla dělat. A vona furt, já sem ráno vstala do školy, musela sem uklidit, došla sem ze školy aji třeba o pět minut pozdě nebo tak a já sem dostala, já sem přímo na tu hodinu musela dojít, já sem nemohla jak nějaký holky, že vybavovat a chodit ven, chápete*“. Pro trvale nevyhovující vztahy se teta péče o dívku vzdala a byla umístěna do dětského domova: „*Jo a ona mě dala do domova do Znojma a z tama sem utíkala, tam to bylo úplně fajn, tam nebylo, že by mi tam nic neto – chápete? Tam to bylo úplně fajn, jenomže sem utekla a potkala přítele, takže s ním*“. Na základě útěků a záškoláctví byla respondentka dále umístěna do výchovného ústavu. Nyní se k tetě domů nevrací: „*Ale ted' sem k tetě nechodila, já se s nima nebavím, já chodím na dovolenky k mému chlapovi...Protože když to tak vezmete, tak já sem byla u té tety, tak já sem byla furt na útěku než sem začla s mým chlapem, tak já sem byla venku, já sem tam nechtěla být*“. Otec respondentky má opakované problémy se zákonem, respondentka uvedla: „*...on došel z výkonu trestu ne, z kriminálu došel a jeho matka, ona je taková, že jenom kdo jí dá peníze, tak je pro ňu syn, víte. A on nedal otec toto, tak ho vyhodila ven, můj otec zase začal fetovat toto a jeho rodina z Kanady mu poslala letenku, tak on šel tam a ted' zase když se vrátí, už na letišti, okamžitě de sedět, on, jak kdyby tam je, on je v pátrání*“. Také matka respondentky je ve věznici, důvody informantka sdělila

následovně: „...mamka měla chlapa, jo si našla, s ním má čtyři další děcka, jako nevlastní sourozence, on šel sedět, no ale on chtěl balíky, víte. Ona vždycky děckám brala, kupovala, kradla, když neměla pro děcka a toto. Víte, kradla a za to se jí to“. Otec ani matka se tedy na výchově dívky nijak nepodíleli. Respondentka se k vlivu rodiny vyjádřila následovně: „Jo, to mě ovlivnilo, že nechci tak. Mě by trefilo třeba, abych já řekla o malé, že ju nechci, jak naše mama, já nechci, fuj... Už teď, že mám malou, že já sem neměla rodiče a jak sem byla blbá a teď su někdo jiný, tak já nechcu, aby teď tak vyrůstala malá, víte. A co já sem nedostala tu lásku, tak já chcu, aby to malá měla, víte. Aby malá měla tatu a mě. Protože už vím, jaký to je“.

Informantka 8 je od svého narození umístěna v institucionální výchově: „Já sem už od narození po domovech, když sem se narodila, tak sem byla v kojeneckém ústavu, z kojeneckého ústavu sem šla do domova a z domova sem šla do diagnostáku a z diagnostáku do pastáku a tam sem otěhotněla v pastáku a šla sem sem, Takže já žiju takhle jakoby domovem a pastákem a tak“. Důvod umístění do ústavní péče popisuje následovně: „No jako tata, když byl ještě s mamou, tak já sem měla ty sourozence dřív a on je mlátil, a tak a když sem se narodila já, tak oni mě vzali hned, proto, aby se mi nic nestalo“. Dále zmiňuje pití alkoholu u otce, u matky ne. V kontaktu s biologickými rodiči respondentka není, pouze s jednou sestrou. První dítě měla její matka v patnácti letech. Respondentka vnímá kladně své umístění do ústavní výchovy, vliv rodiny byl dle ní spíše negativní: „Ne, asi sem ráda, že sem byla po domovech, protože sem se toho hodně naučila, kdybych byla doma, tak se asi nenaučím vůbec nic a spíš bych se hodně zhoršila... Jako asi kdyby tady ta mama byla, tak bych se nechovala tak, jak se chovám teď, ale zase víte, co? Já toho nelituju, ani jak to bylo, ani že mám malýho“.

Informantka 9 popsala své rodinné prostředí takto: „Mám deset sourozenců, starší než já, už nebydlí doma, už ma – mají svoje rodinu. Tátu nevím, kde je, nevím, neslyšela sem o něm tak šest roků a máma ta bydlí normálně, je doma. Brácha je autista, bojím se tam jezdit s malým, jako něco ho chytne, zmáčkne mu ruku a víte co“. Respondentka dále uvedla, že byla přítomna rozvodu rodičů, kdy otec matce ubližoval: „Jo, ale oni se rozváděli už tři roky, ale jako byli – byl s náma jako v našem baráku, ale neklapalo to jako manželství nebo jako prostě rodiče... Tata mlátil před náma mamu. To bylo hrozný paní“. Otec byl několikrát umístěný ve věznici: „Můj tata věčně seděl, takže pak se vrátil na rok domů, jo a za rok ho třeba zase znova zavřeli, jo“. Výchovné vedení měla tedy na starost matka, to popsala respondentka následovně: „No, tak mamka. Byla hodná, na všechny byla hodná“, což se respondentce nezdálo správné: „Špatně, špatně, tak to máte jasný, že to není dobrý, když matka je na všechno sama a být přísná na deset dětí, víte co, to ani nejde“. Vzdělání a zaměstnání popsala tímto způsobem: „Ne. Jo,

můj tata vlastně, on byl kuchař, ale teď nevím, kde je, asi zase sedí. A mamka byla doma s dětma“. První dítě měla matka respondentky v osmnácti letech. Respondentka má silnou negativní sexuální zkušenost z rodiny, jelikož byla znásilněna svým bratrem: *„Byla sem znásilněna od svého bráchy“.* Respondentka se k vlivu rodiny vyjádřila tímto způsobem: *„No, že bych to tak nechtěla. Můj tata věčně seděl, takže pak se vrátil na rok domů, jo a za rok ho třeba zase znova zavřeli, jo. A tak jasně, že sem si vzala z toho, že nechci takovýho chlapa, kterej se nepostará ani o své děcka, to nejde, to by nešlo...Jo, ano, nechtěla bych takovýho chlapa. Mamka měla tolik dětí, on jí nepomohl, a ještě jí mlátil... já nechci, aby můj syn vyrůstal v tom, jak já, jak moje mama s děčkama, to vůbec“.*

Informantka 10 vyrůstala od svých tří let v pěstounské péči, kde se necítila spokojená, prostředí náhradní rodiny popsala následovně: *„No, já sem byla u pěstounky a jinak mám vlastní sestry a bratry, nás je sedm. Ale nevidíme se. U pěstounky nás byla osm, vlastní sem tam měla jenom jednoho a nebavíme se, nejsme v kontaktu. U pěstounky sem byla od tří, ale neberu ju jako mamku, nebylo to dobrý, proto sem aji utíkala, nechtěla sem tam být. Není to moje matka“.* Jako důvod nespokojenosti udala: *„Jak se chovala, ona se ke mně chovala úplně jinak a k mýmu bratrovi taky než k ostatním, byla úplně jiná. Třeba můj bratr, on – on si řekl o peníze a ona mu je dala a když sem řekla já, tak ne, ani ven sem nemohla odejít a když sem šla ven, tak na mě zavolala policajty, že sem na útěku a můj bratr byl na útěku, ne já. Celkově prostě. A jako jídlo a tak, to jo. To chování“.* O biologické matce se vyjádřila následovně: *„Jako ona mi zavolá někdy, třeba když je zfetovaná nebo tak, ale mně se to ani nechce zvedat“.* V problému matky se závislostí shledává důvod umístění do náhradní rodinné péče: *„Jo, proto se o nás nestarala. Ani o to nestojím se s ňou bavit“.* Jaké mají biologičtí rodiče vzdělání respondentka neví, do práce podle ní nechodí. První dítě měla její matka v devatenácti letech. Respondentka si nemyslí, že by ji rodina nějakým způsobem ovlivnila, je ale ráda, že v rodině nevyrostala: *„Ne, všechny děcka, co měla, tak sou v domově, to je dobře, že sem tam nebyla“.*

Informantka 11 popsala své rodinné prostředí takto: *„Tak my sme dohromady pět sourozenců, mám bráchy dvojčata, pak nejstarší, já a malá sestra. Vychovávali nás oba rodiče, máma i táta do dneška a nevím. Bydlíme v bytě, v paneláku, ten nejstarší je už starší, ten je u strejdů, dvojčata sou v domově, protože sou nemocný, no a pak sme doma jenom já a sestra moje malá“.* Se sourozenci a rodiči má respondentka dobrý vztah: *„Rodiče sou hodně hodní, vycházíme v pohodě“.* Vztah rodičů vnímá jako dobrý: *„Občas se hádají, jak kdy, ale jinak je to dobrý, jako normálně, tak jak každej občas, nic velkýho“.* Rizikové chování v rodině neguje. Ke vzdělání a zaměstnání rodičů se vyjádřila následovně: *„Můj táta malíř a moje mám*

švadlena...No, jakoby, táta jakoby, ne že chodí do práce, ale, no, kecám ne (smích). Někdy vymaluje jako třeba někomu, když zavolá někdo třeba z rodiny, furt ho volaj, ale jako že by tak chodil do práce, to ne. A máma ta – ta asi ne, ta ušije třeba něco mně nebo tak, ale je doma se ségrou“. Matka měla první dítě ve dvaceti letech, respondentka uvedla: „Ve dvaceti. Moje celá rodina neví, po kom sem (smích)“. V rodině informantky 11 se tedy zdá jako rizikový faktor pouze nezaměstnanost rodičů. Respondentka nevnímá negativní vliv rodiny, spíše naopak: „Ne, spíš mi pomáhali a tak“.

Většina mých respondentek vnímá nějaký z negativních faktorů ve své rodině, nicméně dobrým zjištěním je, že si informantky vzaly tyto negativní zkušenosti jako ponaučení pro sebe samotné, staly se tak pro ně spíše pozitivním vlivem. Je však nutné podotknout, že některé faktory respondentky nevnímají jako takové, které by na ně měly vliv, nicméně dle mého názoru vliv mají. Například předčasná sexuální zkušenost, kdy šest matek mých respondentek mělo první dítě před osmnáctým rokem života, z toho jedna v patnácti letech a jedna ve čtrnácti letech, tudíž vyskytly se u nich také předčasné sexuální zkušenosti. U osmi mých respondentek se objevila také zkušenost s nějakou z forem závislostního chování, kdy v šesti rodinách z nich měl i někdo z rodičů zkušenosti či přímo problémy se závislostním chováním. Dále se u osmi mých respondentek objevily problémy se záškoláctvím, kdy tři respondentky neznaly vzdělání svých rodičů a u dalších tři rodiče také nedbali na vzdělávání, tedy neměli ho. Také informantka 9, která byla znásilněna členem rodiny – bratrem, byla touto negativní zkušeností ovlivněna, sama uvedla: „...víte co, sem byla znásilněná, sem z toho byla v blázinci, támhle to...“. Některé vlivy rodiny jsou tedy pro respondentky skryté a nevnímají je jako negativní, i když tomu tak může být.

6.5. Spokojenost v partnerských vztazích

Část mého výzkumu byla také zaměřena na partnerské vztahy, zejména na to, jaký vliv měla předčasná sexuální zkušenost na sexualitu a partnerské vztahy, zda měla rodina nějaký vliv na výběr partnerů a jakou mají podobu nynější partnerské vztahy respondentek.

Z rozhovorů vyplynulo, že vliv předčasné sexuální zkušenosti na sexualitu a partnerské vztahy se objevil a byl vnímán u šesti mých respondentek. Informantka 3 vztahy nevyhledává, sexuálním aktivitám se rovněž vyhýbá: „Já sem s nikým nechodila dlouho, prostě to ne – nehledám to. Radši sem s kamošema jenom...Říkám, že sex sem už nedělala, mám strach“. Informantka 4 uvedla: „No, už sem nechtěla, říkala sem si, že už bych to neudělala. Protože sem věděla, jak sem se cítila, tak už ne a pak až po dlouhý době sem v (název města) si našla

zas kluka...“. Podobně odpověděla také informantka 11: „*No jako první sex s tím novým jsem měla asi až po osmi měsících vztahu, chtěla sem čas. Nechtěla sem prostě*“. Dvě z mých respondentek si prožily znásilnění, měly tedy strach z navazování partnerských vztahů a provozování sexuálních aktivit. Informantka 8 uvedla: „*No, když sem měla to první, tak ten nebyl dobrovolnej, prostě to bylo znásilnění a pak sem to neměla tři roky a pak sem našla toho chlapa, co s ním mám teď malýho...já sem se bála, bála sem se hodně, bála sem se no*“. Podobně odpověděla také informantka 9: „*Já sem s ním od třinácti a teďka sem s ním, takže čtyři roky s ním žiju. Já sem s ním ale vůbec nespala paní, já sem s ním poprvé vyspala až za tři roky, já s ním spím teprve rok. On mi pomáhal z toho...*“. Informantka 1 cítí stud za své předčasné sexuální zkušenosti, nechtěla by je opakovat: „*Jako asi tak vám řeknu, že jak sem starší, tak se i stydím, že sem takhle začla a že už bych to neudělala s tím rozumem, co mám teď prostě, ale byla sem jakoby mladá a blbá, jinak to nevím říct. Takže teď mám toho svýho rok a půl a chci s ním zůstat už, už nechci jako další zas*“. Zbylé respondentky nemají pocit, že by je předčasná sexuální zkušenost nějakým způsobem ovlivnila v budoucích partnerských vztazích a sexualitě, informantka 7 uvedla: „*Ne, neovlivnilo, tak když si tak vezmete, tak jenom s ním sem spala. Od té doby jenom s ním, chápete?*“

Devět z mých respondentek má v nynější době stálého partnera. Sedm z nich vnímá tento vztah jako spokojený, další jako nespokojený. Pro větší přehlednost popíši výpovědi respondentek zvlášť.

Informantka 1 popsala svůj nynější vztah jako spokojený: „*Já sem spokojená, říkám, miluju ho, on mě, nehádáme se nějak nebo tak, chci s ním bydlet, až mi bude 18, tak s ním chci bydlet. Nechci už u mamky s tím jejím, jediné by s ním nebyla, tak to možná. On je fakt hodnej, donese mi kytku aji, počká na mě u školy, a tak prostě, všechno. Nepíše si s jinejma holkama, nechodí ven s žádnějma, jenom s klukama, s kamarádama jeho. Nekouří, paní já kouřím a on ne, fakt je takovej i slušnej prostě*“.

Informantka 4 také popisuje současný vztah jako spokojený: „*Jo, miluju ho, čekám na něho, jako zažili jsme si, ale máme malou*“, nicméně její přítel byl také umístěn v ústavní výchově, odkud se dostal do vězení: „*...ukradl klíče vychovateli, že zavolali na něho policajty a že je ve vazbě někde to, ve (název města) byl. No a on šel nějak v pondělí a malá se v pátek narodila. V pondělí normálně ho zavřeli a já v pátek rodila*“. Také spolu utíkali a měli problémy se závislostním chováním: „*No ale nejvíc tady se to prostě udělalo, jak zůstal na útěku, takže tak jak sme cestovali, tak sme bláznili, prostě sme furt fetovali tady to...(jméno*

přítele) jak byl semnou v těhotenství, tak on moc hulil, tak sem s ním jenom někdy hulila“. Dále zmiňuje respondentka násilí ve vztahu: „...normálně jako na mě šáhl, normálně mě tak zbil, že sem měla takovýho monokla, já sem neviděla na oko“.

Informantka 5 má partnera, který byl taktéž umístěn v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, vztah popisuje jako nevyhovující: „Nefunguje, moc to nefunguje, ale on už tady není, už je plnoletej, taky podvádí, hulí trávu a takový a prostě já už nechci, nechci, aby hulil a to je těžký“, budoucnost páru vnímá respondentka následovně: „Já nevím právě, to je ještě takový, stejně on nemá ani byt, nic, práci nemá, ani řidičák si tady neudělal, mohl, ale neudělal, takže to je kluk ztracený případ už“.

Informantka 6 vnímá vztah s partnerem jako spokojený, partner jí pomáhá se synem, kterého má s jiným partnerem: „Jo, to sme se dali dohromady, už jak sem byla těhotná, von je tady taky, za dva měsíce má osmnáct, tak už bude domů...Dobry, pomáhá mi aji s malým a tak, budu k němu chodit aji na dovolenku, zkusím to, jestli to nepude, jestli to bude, tak to bude“.

Informantka 7 uvedla, že její přítel byl dříve také umístěn v ústavní výchově: „...protože on byl taky v domově, protože své mamě, protože jeho sourozenci nebyli nikdo, ale on za to, že nechodil do školy a dělal ve škole problémy, nějak musel jít, jeho mamka ho musela dát dobrovolně do osmnácti“. Tou dobou se také potýkal se závislostí na drogách, nyní užívá marihuanu: „Můj chlap fetoval, dřív fetoval, pak semnou začal ale a už vůbec, už je čistej a su ráda, chápete. Já bych s ním nebyla, kdyby fetoval zase, chápete...A jak zůstal semnou, tak od té doby vůbec už nic, jenom tu trávu no, že hulí“. Respondentka je ale spokojená: „Jo, ted' su moc ráda. Je zodpovědnej, postará se. Malou moc miluje...Jo, na to, že jakej byl a ted' úplně změna. Protože jak se vrátil, to taky se úplně změnil, chodí do práce...To zase když du dom jako třeba tak, tak hulí, ale vím, že je doma a když je práce nějaká, jde do práce, vždycky mi vyřídí dovolenku, de mi ke kurátorce, víte, to se mi od něho líbí, a ne aby fetoval, aby byl někde venku do noci“.

Informantka 8 je ve vztahu spokojená, ale nelíbí se jí, že přítel žárlí: „Jo, sem spokojená, stará se, je žárlivej ale, moc...Zlej není, spíš se hodně ptá nebo tak“.

Informantka 9 nevnímá vztah jako spokojený, zejména kvůli nezodpovědnosti partnera vůči jejich společnému dítěti: „Nejsme spokojeni. Není to ono paní, víte co. Je mu osmnáct roků a má dítě, takže ta zodpovědnost není, jakože fakt jak u matky, že jakože deš, postaráš se o něho, on to nemá tak. Jako on chodí do práce, všechno, ale aby za náma přijel, to zas ne-e... Jako on se stará, ale není to jako že prostě, tak sme od sebe, víte co, a to není lehký. Kdybysme byli spolu každej den, tak by to bylo taky něco jinýho“. V průběhu rozhovoru zmiňuje respondentka

také násilí: „jako neříkám, že můj přítel na mě taky nesáhl, jo, to je jasný, ale né tak tvrdě jak můj táta a já sem mu řekla, že jestli na mě ještě jednou sáhne, tak ho normálně udám, protože to se nedělá“, konflikty ale dle respondentky neřeší před svým synem: „To by nebylo – jako on není takovej, že – že to nedělá před malým, jakože si to řeknem: pod' na bok. A vyříkáme si to, mezi čtyřma očima, si to vyříkáme a negativně nebo pozitivně. A mě by nezajímalo, jestli to je pozitivní nebo negativní, prostě sáhneš na mě a ahoj, měj se hezky“. Respondentka tedy řekla, že v případě opakujícího se násilí partnera opustí.

Informantka 10 podobně jako informantka 8 zmiňuje žárlivost, ale vztah popisuje jako spokojený: „Sem spokojená, ale žárlí, to mi vadí, na mě někdo promluví jenom nějaký kluk, aji když ho zná a už je hnusnej, ale ne jako na mě. Ale já se zas hádám, dycky jak má přijet, tak se hádáme, asi jak se nevidíme, ale spolu je to dobrý jako, to se nehádáme“.

Informantka 11 popisuje vztah s nynějším partnerem jako spokojený, zmiňuje také bývalého partnera: „Jsem spokojený, nehádáme se, někdy, nic vážného, já hádku neukončím jen tak, neumím zavřít pusu, to spíš on chce všechno vyřešit, on je slušnej, to můžu říct fakt, že ho všichni obdivujou. Nepije, nedělá nic takovýho, chodí do práce, jezdí sem furt, je to dobrý. Jako já bych si nedokázala představit, že bych zůstala s tím jeho tátou, protože by neměl – neměl by, co mu dát dál, protože on sám je z domova a prostě, u něho doma jsou alkoholici, feťáci. Já bych nechtěla ani tam, kdyby mě nenecha jakoby on, tak bych to udělala stejně. Takže já si tady toho, co mám fakt vážím“.

Pouze dvě z mých respondentek si myslí, že je rodina nějakým způsobem ovlivnila ve výběru partnera, informantka 11 uvedla: „Víte co, možná jo, když vidím, jak taťka s mamkou se maj rádi, tak chci taky tak, nechci nějaký hádky a tak“. Informantka 4 si myslí, že ji ve výběru partnera ovlivnila babička: „...ona jako mi – se o mě dobře starala, toto jo, ale víte co? Ona jenom jednu věc pokazila, ona chtěla, abych byla s (jméno přítele), ale on byl normální v tu dobu, takže věděla, že je slušnej, a tak řekla, že je hezkej, ať s ním chodím a tak“. Zbylé respondentky vliv rodiny na výběr partnera nevnímají.

6.6. Mateřství jako cesta k zodpovědnosti

U devíti z mých respondentek předčasné sexuální zkušenosti vedly k otěhotnění. Jedna z nich těhotenství předčasně ukončila, podstoupila interrupci: „Podívejte, já sem z toho byla v tom, byla sem, musela sem na potrat“. Zbylé respondentky svoji novou roli přijaly a měla na ně pochopitelně i nějaký vliv.

Informantka 4 uvedla, že nejprve měla z mateřství obavy, přemýšlela, že se dcery vzdá, překlenout toto období jí pomohla kamarádka z ústavu a láska k dceři: *Třeba (jméno přítele), můžu ho milovat, jak chci, ale nikdy nebude v srdci víc než ta malá. To je moc láska, už jenom já sem ještě byla těhotná tady, sem říkala, že jí dám tchýni, fakt tak sem to domlouvala a jak se mi narodila a dívala sem se tak na ní, říkám: né, to je moje stvoření, tohleto se vytvořilo ve mně, to je moje, to nemůžu dát (smích). No a na začátku tady, asi jí bylo týden a měsíc sem tady byla, tak já sem tady byla aji přes prázdniny, protože sem tady byla šestinedělku no a tady nikdo nebyl, jenom jedna holka, protože tady byla dlouho, protože ona to má komplikovaný doma nebo něco no a ona mi hodně ta holka pomáhala s malou, ona moc brečela, no a já sem z toho byla normálně vystresovaná, já sem nevěděla co, protože sem byla prvně maminka a mladá a já sem normálně vždycky seděla a brečela sem aji vychovatelovi a myslela sem si, že to nezvládnou a zase sem jí chtěla dát tchýni a zase sem si řekla: ne, to vydržím a tak. A ta holka, ta kamarádka, ta (jméno kamarádky), ona je teďka na dovolence, ona tady není, tak mi moc ona pomohla a moc sem jí za to poděkovala. Ona mi říkala: to zvládneš a tak, že taky to tak měla a tohle“.* Respondentka také cítí změnu ve svém chování: „No jinak malá, já, jak je malá, já sem ani jednou neutekla, ani jednou“.

Také informantka 5 s narozením dítěte pocítila změnu: „*Já sem porodila a přestala sem kouřit úplně, že prostě nechci, aby viděla, že je takovej svět, že prostě nechci, aby byla jak já a jaká je dnešní doba a jak prostě všechno mě to změnilo. Já sem se změnila celkově prostě, že sem aji přestala utíkat a takový, prostě sem se zklidnila, já sem byla dřív úplně crazy...Já nevím, mně nějak přeplo v hlavě a prostě sem si řekla, že už to stačí, že už problémů mám dost“.*

Informantka 6 u sebe pozoruje větší zodpovědnost: „*Zodpovědnost, už nejsem sama. Hodně mě to změnilo, k lepšímu. Nějaký útěky a tak, to vůbec“.*

Podobně odpověděla také informantka 8: „*Sem aji ráda a nelituju toho. Mám větší zodpovědnost a větší starost a vím už prostě, co mám dělat a tak“.*

Informantka 7 dříve často utíkala, s příchodem miminka u ní nastala změna: „*Jednou sem šla, jednou sem šla na útěk jednou, a to bylo víte kdy? V šestinedělce. To sem byla jeden den... (jméno přítele) přišel na návštěvu, on každý sobotu chodil na návštěvu a říkám: Já chcu jít na útěk. A von: Co si normální? No šli sme jako na vycházku, utekla sem, ale ráno sem s autem s jeho kamarádem byla zpátky. Jeden den no, ale už nechcu, ne že – ale nechci, nechcu si dělat problémy“.* Respondentka také vnímá větší zodpovědnost v tom, že zákonný zástupce její dcery je její přítel: „*Když si tak vezmete, tak já na malou teď jako vůbec nemám nárok,*

protože (jméno přítele) ju má jako zákonný zástupce, on, kdyby došel sem, kdyby došel sem a úplně sme se pohádali nebo nebyli bysme spolu a došel by sem, tak on si ju bere“.

Také informantka 10 se vyjadřuje k útěkům následovně: *„Změnila sem se, na útěk bych už nešla, už bych nedělala, co předtím“.*

Informantka 9 zmiňuje sílu mateřské lásky a změny v chování s ní spojené: *„On mi se vším pomáhá, když to tak vezete, tak mateřská láska nevyhradí ani vlastně, já už chápu našu mamu, jak nás miluje, protože sem sama matka. Najednou to člověk vidí úplně jinak, jinak se chová. Já sem třeba byla v pubertě že jo, ale jak sem porodila, tak prostě... Jo, moc mě to změnilo. Co si budem říkat, kdybych nepo – kdybych neměla dítě, tak bych byla někde tam, že jo, někde mezi partou a dělala bych věci, který bych nikdy v životě nechtěla dělat. Takže mě to změnilo moc. Ale k dobrému. Já sem jedna z mála, která dělá všechno proto, aby můj syn měl všechno...já vím, že se postarám o něho, i když budu sama nebo i na ulici, tak prostě vím, že můj malej bude mít všechno, protože na tom dělám, sama“.* Respondentka také zmiňuje, že role matky není jednoduchá z hlediska finančních prostředků: *„...to dítě prostě de do peněz, každý měsíc něco, není to lehký být mámou. Já si třeba sobě nekupuju, všechno mýmu malýmu, tak já nepotřebuju, hlavně ať má můj malej“.*

Informantka 11 měla obavy z přijetí jejího těhotenství rodinou: *„Já sem celý to těhotenství tajila, moje rodiče se dozvěděli, že sem těhotná, až sem začínala osmej měsíc“.* Těhotenství respondentka skrývala: *„Nijak, já sem nechodila na kontroly, nic. Já sem – já sem prostě to zakrývala páskama a tak“.* Rodina ji ale podpořila: *„...pak se to dozvěděli, prvně potřebovali čas, ale máma mi pak hned volala, že pojedu domů, sem jela na víkend promluvili jsme si a řekli, že ať to bude těžký, jak chce, já sem v nich měla celej život oporu, teď mám ještě větší. Drží mě do dneška“.*

6.7. Vize spořádané budoucnosti

I přesto, že se v rodinách mých respondentek objevovaly rizikové faktory, které by na jejich budoucnost mohly mít negativní vliv, zajímavým zjištěním výzkumu je, že většina z nich bere svoji budoucnost zodpovědně, vyskytují se u nich vize vzdělání, pracovního uplatnění, samostatného bydlení či přání zůstat se svým současným partnerem, zejména pak u respondentek, jejichž předčasné sexuální zkušenosti vedly k mateřství.

Informantka 7 uvedla všechny z výše zmíněných vizí, v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy shledává jistotu, jak těchto vizí dosáhnout: „*Já sem řekla kurátorce, že nechci dom, že tady vydržím, udělám si nějakou školu a pudu domů... Tady vím, že tady se staraj, že aji doma bych měla hlídání tchýně, vím to, ale to už by se mi nechtělo doma, na co škola (smích) a tady vím, že musím*“, dále zmiňuje přání samostatnosti: „*Prozatím, jak bude malá malinká eště, jak budu, tak chcu hlavně, nechcu být někde na azyláku, abych byla zase bez (jméno přítele), aby on byl někde a já. To už nechci, nechci vůbec. Ubytovnu taky nechci, záchod na chodbě, to taky nechci, chci mít svoje. On začne chodit do práce, toto, já vím, že se změnil, já budu zatím s malou doma, vařit, toto dělat blbosti a úplně až bude malá, jakože až bude malá větší, tak ju dám do školky malou, no a já půjdu do práce a budem oba dva. Tak to chcu, chápete. Já nechci mít, jak ostatní majou, nechci. Já chci být zvlášť. Už za tu dobu, co sem si vytrpěla u tý tety, že sem dostávala a tak, nechcu to, být na někom závislá*“. Dále respondentka zmínila využití pomoci ze strany zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy s najitím bytu po odchodu ze zařízení: „*A stejně jak odsud výjdu, za osm měsíců, tak mi tady pomůžou s bytem a toto a (jméno přítele) bude zamnou a budeme tak spolu, nechcu ani jeho rodinu ani moje rodinu. Respondentka si také uvědomuje důležitost rodiny: „A co já sem nedostala tu lásku, tak já chcu, aby to malá měla, víte. Aby malá měla tatu a mě... Já nechcu, aby třeba nechali sme se, aby on byl někde jinde, aby ona se s ním neviděla. Víte, nechci, já chci tak*“.

Podobně se o své budoucnosti vyjadřuje také informantka 4: „*Já si, víte, co si moc přeju? Já si přeju, protože já sem se tady ptala, tady se dá udělat aji řidičák, můžu mít tady vyučený list, aji v druháku... Takže sem přemýšlela o tom, že nechci, aby si o mě někdo žádal a prostě zůstat tady. Uvidím, jestli pustí toho (jméno přítele), tak jemu už bude osmnáct. Uvidíme měsíc, sem řekla, že dám mu měsíc a budu tady a von už bude doma, jak se bude starat, jestli se bude snažit, bude chodit do práce, jestli zamnou tady bude jezdit, jestli prostě se bude věnovat hlavně malé a tak... Takže sem zvědavá, dám tomu měsíc no a když se bude starat, bude mít byt, prvně musí mít byt, chodit do práce, tak pak si o mě může žádat a o malou a když to vyjde, tak půjdu domů a on bude chodit do práce a já budu s malou a až malá bude chodit do školky, tak budu chodit i já do práce, ona do školky, on taky a chci takovej život, ale když se nezmění, tak zůstanu tady a udělám si tady ten řidičák a tak*“. Dále respondentka také zmínila možnost pomoci s bydlením ze strany zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy: „*No a tady mi aji pomůžou s bytem, já tady mám aji našetřeno dvacet tisíc, a ještě si našetřím, protože z tý mateřský mi strhávají třeba*.

Také informantka 8 se vyjádřila následovně: „*Chodím na školu, chci to tady dodělat...já si našetřím peníze tady, začnu šetřit, a tak a najdu si barák a budu to a najdu si nějakou práci a tak. Jako s přítelem budeme spolu, ale já si najdu, že prostě budu ve svém, a ne u něho*“.

Informantka 9 vidí svoji budoucnost podobně jako předchozí respondentky: „*No, teď chci tady dodělat školu. Najít si bydlení. Sama, já se tam nechcu prosit rodině paní a navíc malej. Chcu být sama, abych měla prostor jenom na něho*“. Zmiňuje také spoření a pomoc s budoucím bydlením: „*A tady vlastně si spořím. A to mám právě na pak. Tady třeba paní etopedka pomáhá s bydlením, že třeba hledáme a prohlídky a tohleto*“. Se současným přítelem však do budoucnosti respondentka nepočítá: „*Ne, jako budeme vycházet jako rodiče, ale pod jednou střechou s ním, to nepůjde paní, to by nešlo paní (smích)*“.

Podobně se vyjádřila také informantka 5: „*Tady dodělám školu, udělám si řidičák a pak si budu hledat byt. Chci sama*“. Současného přítele ve své budoucnosti nevidí: „*Vůbec, on není ani napsanej v rodným listu, nic, protože zase sem ho nechtěla psát do rodnýho listu, protože bych se bála, že by mi ji chtěl vzít*“.

Informantka 2 vnímá důležitost vzdělání z hlediska pracovního uplatnění: „*Musím taky dodělat školu, abych měla práci, tady do ní aspoň chodím, takže je to pro mě asi lepší zatím*“.

Ve shodě s předchozí respondentkou odpovídá také informantka 1, ke vzdělávání se vyjádřila následovně: „*...já jako to chcu dodělat, abych pak mohla právě třeba bydlet sama nebo tak, abych mohla do práce a měla nějaký peníze*“.

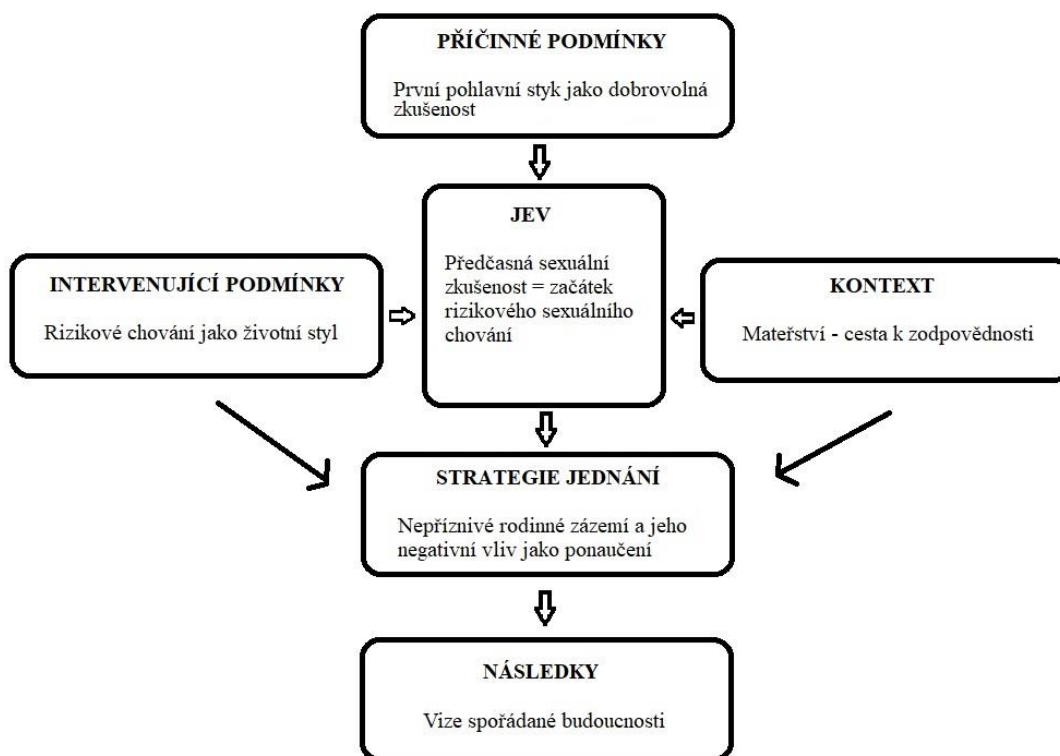
Informantka 10 by si přála bydlet se svým přítelem, důležitost vzdělání si ale také uvědomuje: „*Sem tady, chcu chodit do školy, ale kdyby si mě vzal dom, tak bych šla dom*“.

7. Axiální kódování

Axiální kódování je „soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. To se činí v duchu kódovacího paradigmatu, které zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 70)

Paradigmatický model vypadá následovně: příčinné podmínky ⇒ jev ⇒ kontext ⇒ intervenující podmínky ⇒ strategie jednání a interakce ⇒ následky (Strauss, Corbin, 1999, s. 72).

Obrázek 2 Paradigmatický model axiálního kódování

Zdroj: Vlastní (2023)

V následujícím textu popisuji mnou vytvořený paradigmatický model.

Strauss a Corbin (1999, s. 70) definují příčinné podmínky jako události, případy či dění, které vedou k výskytu nebo vzniku nějakého jevu. Jako příčinnou podmínku jsem tedy zvolila kategorii první pohlavní styk jako dobrovolná zkušenost, jelikož je prediktorem pro předčasnou sexuální zkušenost.

Jako jev paradigmatického modelu jsem zvolila předčasnou sexuální zkušenost jako začátek rizikového sexuálního chování, jelikož se jedná o „ústřední myšlenku, událost, dění, případ, na který se zaměřuje soubor zvládajících nebo ovládajících jednání nebo interakcí nebo k němuž má tento soubor jednání nějaký vliv“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 70).

Kontext je „Konkrétní soubor vlastností, které jevu náleží, tj. umístění událostí nebo případů tohoto jevu na dimenzionálních škálách. Kontext představuje konkrétní soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 70). Kontextem je v mém modelu mateřství jako cesta k zodpovědnosti, jelikož právě to je pohnutkou pro ponaučení z negativního vlivu primární rodiny a zároveň náleží předčasné sexuální zkušenosti jako začátku rizikového sexuálního chování (nepoužívání ochrany před nechtěným otěhotněním nebo nákazou sexuálně přenosnými chorobami).

Intervenující podmínkou je rizikové chování jako životní styl, jelikož náleží zvolenému jevu a může znesnadňovat strategie jednání v určitém kontextu.

Strategie jednání/interakce jsou „strategie vyvinuté ke zvládnutí, ovládnutí, vykonávání nebo reagování na jev za určitého souboru percipovaných podmínek“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 70). Jako strategii jednání jsem tedy zvolila ponaučení z negativního vlivu rodiny, jelikož v něm spatřuji reagování na jev. Toto jednání pak ovlivňuje rizikové chování i mateřství.

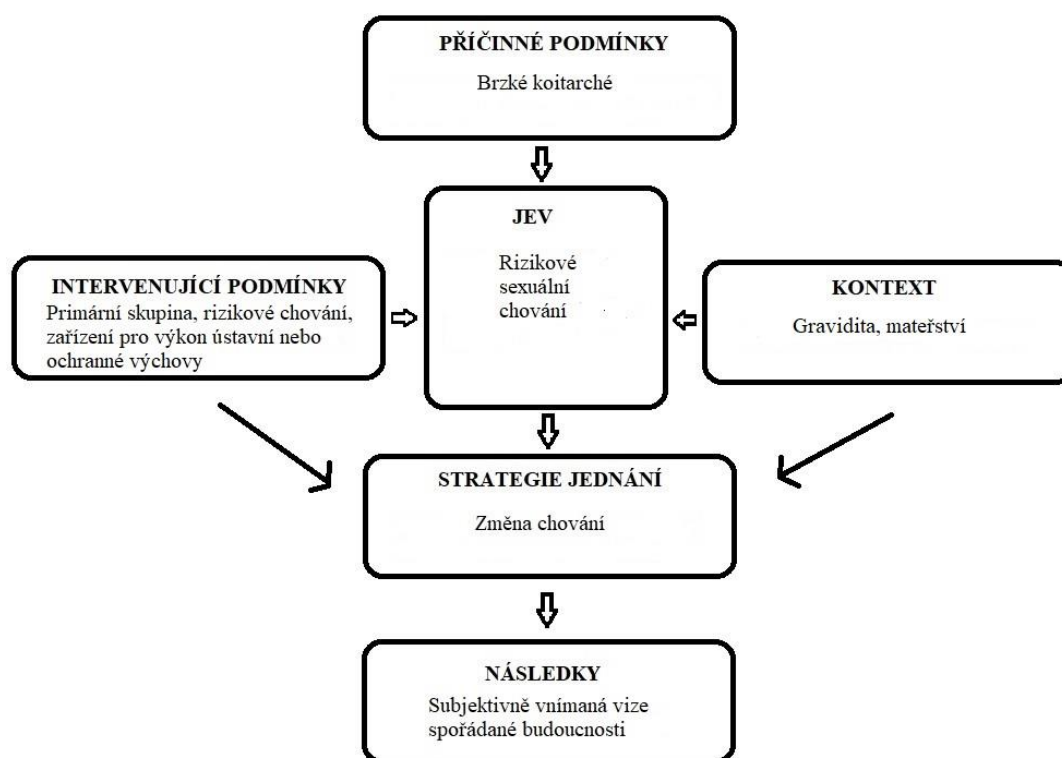
Následky definují Straus a Corbin (1999, s. 70) jako „následky nebo výsledky jednání a interakce“. Jednáním je v mém modelu nepříznivé rodinné zázemí a jeho negativní vliv jako ponaučení, proto jsem jako výsledek jednání zvolila vizi spořádané budoucnosti, jelikož vyplývá z ponaučení nespořádaného žití primární rodiny.

8. Selektivní kódování

Selektivní kódování je „Proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují a kategorie, u nichž je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjejí“ (Strauss, Corbin, 1999, s. 86). Propojení a sjednocení poznatků v jeden celek se se příliš neliší od axiálního kódování, provádí se pouze na vyšší (abstraktnější) úrovni analýzy (Strauss, Corbin, 1999, s. 87).

Uvádění ostatních kategorií do vztahu k centrální kategorii se stejně jako v axiálním kódování provádí pomocí paradigmatu (Strauss, Corbin, 1999, s. 92).

Obrázek 3 Paradigmatický model selektivního kódování

Zdroj: Vlastní (2023)

V následujícím textu popíši mnou vytvořený paradigmatický model.

Centrální kategorií chápeme ústřední jev, kolem kterého se integrují všechny ostatní kategorie (Strauss, Corbin, 1999, s. 86). Pomocí identifikace příběhu, tedy sepsáním si jeho základu, jsem jako centrální jev zvolila rizikové sexuální chování.

Kostrou příběhu rozumíme jeho konceptualizaci, tedy pojetí/shrnutí. Je to definování centrální kategorie (Strauss, Corbin, 1999, s. 86).

V popředí kostry příběhu se nachází dívky s předčasnými sexuálními zkušenostmi.

Výrazný vliv na vznik předčasné sexuální zkušenosti se odráží v celkovém rizikovém stylu života dívek. Vyskytují se u nich závislostní problémy jako je kouření, požívání alkoholu, užívání marihuany či jiných drog. Dále také záškoláctví, útěky a toulky z domova nebo ze zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a krádeže.

Vliv na rizikové chování jako celek se objevuje v primární skupině. Prostřednictvím primární skupiny si jedinec osvojuje hodnoty a určité vzorce chování, tato skupina má na něj vliv z hlediska vývoje a socializace, přičemž tento vliv pak může být negativní nebo pozitivní. Dívky s předčasnou sexuální zkušeností pochází z nepříznivého rodinného prostředí, vyskytuje se zde zejména závislostní chování, delikventní chování, nezaměstnanost rodičů, absence jednoho či obou rodičů ve výchově či nedůsledné výchovné vedení. Několik výzkumů ukazuje, že právě rodina má vliv na vznik rizikového chování u dítěte.

Strádání v oblasti citových vazeb v primární rodině pak může vést k hledání takových vazeb u jiných osob, kdy v těchto vztazích dochází právě i k předčasným sexuálním zkušenostem a vzhledem k mladému věku i rizikovým sexuálním zkušenostem jako je například nepoužívání ochrany před nechtěným otěhotněním či sexuálně přenosnými chorobami, tyto skutečnosti pak vedou ke graviditě a následnému mateřství.

S předchozími se pojí také neznalost v oblasti sexuální výchovy, která může vyplývat z pochybení rodiny, zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, ale také školy.

Primární skupinou může být i skupina vrstevnická, také ta má na dívky vliv z hlediska rizikového chování, jedná se o závadové party či jiné děti umístěné v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, které také vedou rizikový styl života a se kterými jsou dívky denně ve styku. Tyto skupiny jsou pak vyhledávány také zejména z důvodů selhávání primární rodiny.

Všechny výše zmíněné vlivy se navzájem podmiňují a ovlivňují. Nevhodné vzorce chování osvojené z primární rodiny či vrstevnické skupiny vedou ke vzniku rizikového chování, to pak ovlivňuje rizikové sexuální chování a naopak.

U dívek, jejichž rizikové sexuální chování vede ke graviditě a následnému mateřství dochází ke změnám osvojených nežádoucích hodnot a vzorců chování z primární rodiny či vrstevnických skupin. Do popředí se dostává zodpovědnost vycházející ze starosti o dítě, ze zabezpečení jeho potřeb. Změny v chování se ale v určité míře ukazují také u dívek, u nichž ke

graviditě nedochází. U obou případů zastává v těchto změnách důležitou roli zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, jelikož zde jsou dívky právě k takovým změnám vedeny.

Dívky se vymaňují z vlivu primárních skupin, distancují se od nich ve smyslu subjektivní vize jiné, lepší budoucnosti, pro svoje dítě či sebe samotnou. Přípravují se na spořádaný styl života – studium, samostatné bydlení, nástup do zaměstnání. I zde zastává důležitou roli zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Důležité je ale zmínit, že primární skupiny, ve kterých se dívky pohybují a jejich sklony k rizikovému stylu života je mohou na cestě ovlivnit a jejich snaha o změnu chování a lepší budoucnost může být těmito skutečnostmi znesnadněna či úplně poškozena.

9. Diskuse

Výzkum v této diplomové práci byl zaměřen na zjištění, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítla do socializace a partnerských vztahů dívek umístěných v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. U autorů můžeme najít velké množství literatury pojednávající o rizikovém sexuálním chování, socializaci, partnerských vztazích, ale nikoliv o specifickém propojení těchto témat.

Výzkumem jsem zjistila, že za první sexuální zkušenost pokládají respondentky až pohlavní styk, nikoliv jiné sexuální praktiky jako je například necking, petting či masturbace. Nemyslím si však, že by se u všech mých informantek jednalo opravdu o první sexuální zkušenost, ale spíše o neinformovanost v dané problematice. Zde je nutné podotknout důležitost a apel na vzdělávání v sexuální oblasti, tedy sexuální výchovu. I přesto, že žijeme ve dvacátém prvním století, sexuální výchova vyvolává jakési negativní emoce, a to nejen u žáků, ale i u jejich rodičů a učitelů. Zdá se, že sex a sexuální aktivity jsou i nadále ve společnosti něco, o čem se nemluví, což s sebou nese řadu nežádoucích jevů, jako je například právě předčasné zahájení sexuálního život, mateřství v nízkém věku a mnoho dalších.

Dalším zjištěním bylo, že pouze u čtyř z celkového počtu jedenácti respondentek proběhla první sexuální zkušenost s osobou, se kterou byly v partnerském vztahu a byla dobrovolná. V pěti případech se sice jednalo o dobrovolný akt, nikoliv však v partnerském vztahu. Zde sledávám působení několika faktorů. Zejména nevhodné rodinné prostředí, kdy mladé dívky hledají lásku a pocit bezpečí u jiné osoby než u pečujících osob. Také nevhodné trávení volného času, pocity nudy a s tím spojené rizikové formy chování. Podobně se ve svém výzkumu vyjádřila Vildová: „*Velkým rizikem je citová deprivace dívky z nefunkční rodiny. Ta pak snadno v hledání náhradního zdroje citového uspokojení často předčasně zahajuje pohlavní život s očekáváním naplnění chybějících citových potřeb*“ (2012, s.98).

Při zkoumání toho, zda první sexuální zkušenost splnila očekávání respondentek, se respondentky ve svých výpovědích rozcházely, nelze z nich tedy vyvozovat závěry. Čtyři z mých respondentek neprojeví příliš pocitů z první sexuální zkušenosti, jejich reakce byla neutrální. Další čtyři respondentky měly spíše negativní pocit a pouze jedna pak vyloženě pozitivní. Respondentky, které si prožily znásilnění se z pochopitelných důvodů k tématu nevyjádřily.

V další části výzkumu jsem se zabývala rizikovými sexuálními zkušenostmi. Ze všech mých respondentek pouze jedna měla alespoň částečné povědomí o tom, co je to riziková sexuální zkušenost. Dále vyšlo najevo, že z forem rizikového sexuálního chování nemají

respondentky zkušenosti pouze s předčasným zahájením sexuálního života, ale i s jinými formami rizikového sexuálního chování. Zejména pak s nepoužíváním ochrany před nechtěným početím a pohlavními nemocemi. Deset z jedenácti respondentek v době zahájení sexuálního života nepoužívalo dostatečnou ochranu. K podobnému výsledku došla také Skasková (2012, s. 156), kdy také účastnice jejího výzkumu spojovala slabší míra předvídání důsledků svého sexuálního chování a byly u nich charakteristické výroky popisující jen slabé kognitivní a myšlenkové úvahy nad ochranou nejen před neplánovaným těhotenstvím, ale i sexuálně přenosnými chorobami. Kladným zjištěním je, že v nynějším čase jsou respondentky zodpovědnější a chrání se, což potvrdilo sedm z nich. Zbylé čtyři informantky ochranu nepoužívají, jelikož k tomu momentálně není důvod. U některých mých respondentek se vyskytl také větší počet sexuálních partnerů a zkušenosti s nezávazným pohlavním stykem. Ve výzkumu jsem se zaměřila také na sdílení intimních fotografií či videí na internetu, popřípadě jejich posílání přes mobilní telefon. S touto problematikou má zkušenost šest mých respondentek. Dalšími formami rizikového sexuálního chování řešenými ve výzkumném šetření bylo více sexuálních partnerů najednou, užívání alkoholu či drog za účelem zpříjemnění sexuálních aktivit a využívání sexuálních aktivit pro získání peněz. Žádná z těchto variant se u respondentek nevyskytovala. Zde nemohu opět zmínit nic jiného než důraz na sexuální výchovu. Na nutnost zvýšit u dětí a dospívajících povědomí o dopadech a rizicích nevhodného sexuálního chování.

Z výzkumu vyšlo najevo, že většina mých respondentek má zkušenost také s jinými formami rizikového chování, výjimkou byla pouze informantka 8. Jednalo se zejména o problémy se záškoláctvím, útěky a závislostním chováním, ale vyskytla se také agrese, krádeže či sebepoškozování. Myslím si, že předčasná sexuální zkušenost má vliv na dopouštění se jiného rizikového chování a naopak. Obecně řečeno, dle mého názoru určitá forma rizikového chování podmiňuje vznik jiné formy rizikového chování. Důvody vzniku rizikového chování mých respondentek spatřuji především v nevhodném rodinném prostředí, závadových partách či vztazích a také umístěním dívek v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, jelikož i zde se setkávají s vrstevníky, kteří mají nějaké výchovné problémy a zkušenosti s rizikovým chováním. Také Schofield ve svém výzkumu dochází ke skutečnosti, že *„brzká sexuální zkušenost souvisí s další formou rizikového chování jako je kouření, nadměrná konzumace alkoholu, užívání jiných nelegálních drog, antisociální chování, záškoláctví, útěky z domova“* (Schofield, 2008 in Kalman 2012, s. 95)

Výzkum ukázal, že v rodinách všech respondentek se objevil minimálně jeden z rizikových faktorů jako je například absence jednoho nebo obou rodičů ve výchově, závislostní chování, častá nezaměstnanost, delikventní chování, hádky v rodině, rozvod rodičů, nedostatečné výchovné vedení a další. Rodinné zázemí respondentek bylo tedy nepříznivé. Tato skutečnost mě dovedla k názoru, že má výše zmíněná tvrzení o tom, že rodina měla vliv na předčasné sexuální zkušenosti a jiné formy rizikového chování dívek, jsou pravdivá, jelikož rodina je základním kamenem pro zdravý vývoj a socializaci dítěte, a nefunguje-li tak, jak má, mohou se u dítěte v těchto oblastech vyskytnout problémy. Podobný výsledek se objevil také v práci Bílé (2020, s. 48), která zjistila silnou provázanost rodiny a rodinného prostředí se vznikem rizikového chování u dětí a mladistvých, kdy se dle ní ve většině případů rizikového chování dopouští mládež především z patologických rodin, z rodin nefunkčních a neúplných, kde rodiče o své děti neprojevují přílišný zájem a sami mají problémy jak s návykovými látkami, tak samotnou trestnou činností. V takových rodinách často dochází k úplnému odcizení dětí v důsledku nezájmu ze strany rodičů, ty poté inklinují k vrstevnickým skupinám, kde se v touze někam patřit dopouští rizikového chování, jako jsou například krádeže, požívání alkoholu, drogová závislost či vandalismus.

Ve výzkumu jsem se také zaměřila na to, jak vliv rodiny vnímají respondentky samotné. Většina z nich si je vědoma, že se v rodině nějaký z negativních faktorů vyskytoval, zajímavé ale je, že si respondentky tyto zkušenosti vzaly jako něco, co by nechtěly zažít nebo opakovat, například informantka 9 řekla: *„A tak jasně, že sem si vzala z toho, že nechci takovýho chlapa, kterej se nepostará ani o svý děcka, to nejde, to by nešlo...Jo, ano, nechtěla bych takovýho chlapa.“*, podobně se vyjádřila také informantka 7: *„Už ted', že mám malou, že já sem neměla rodiče a jak sem byla blbá a ted' su někdo jiný, tak já nechcu, aby ted' tak vyrůstala malá, víte. A co já sem nedostala tu lásku, tak já chcu, aby to malá měla, víte. Aby malá měla tatu a mě. Protože už vím, jaký to je“*. Zde bych ráda dodala, že některé faktory respondentky nevnímají jako takové, které by na ně měly vliv, ale dle mého názoru vliv mají. Například předčasná sexuální zkušenost, kdy některé z matek mých respondentek měly první dítě před osmnáctým rokem života, z toho jedna v patnácti letech a jedna ve čtrnácti letech, tudíž vyskytly se u nich také předčasné sexuální zkušenosti. U některých z mých respondentek se objevila zkušenost s nějakou z forem závislostního chování, kdy i v jejich rodinách měl někdo z rodičů zkušenosti či přímo problémy se závislostním chováním. Dále se u většiny z mých respondentek objevily problémy se záškoláctvím, kdy také ne všichni rodiče dbali na vzdělávání. Informantka, která byla znásilněna členem rodiny – bratrem, jak sama uvedla, byla touto negativní zkušeností

ovlivněna. Některé vlivy rodiny jsou tedy pro respondentky skryté a nevnímají je jako negativní, i když tomu tak je.

Během výzkumu jsem se také zaměřila na to, jaký vliv měla předčasná sexuální zkušenost na sexualitu a partnerské vztahy, z rozhovorů vyplynulo, že tento vliv se objevil a byl vnímán u šesti mých respondentek. Projevil se především jako nevyhledávání vztahů, vyhýbání se sexuálním aktivitám a strach z navazování nových vztahů a provozování sexuálních aktivit. Druhá polovina respondentek neměla pocit, že by je předčasná sexuální zkušenost nějakým způsobem ovlivnila v budoucích partnerských vztazích a sexualitě.

Z rozhovorů s respondentkami dále vyplynulo, že devět z nich má v nynější době stálého partnera. Sedm z nich vnímá tento vztah jako spokojený, další dvě jako nespokojený. Přičemž nespokojenost vyplývá zejména z nezodpovědnosti partnera. Zajímavým zjištěním je, že i přesto, že se u některých z partnerů respondentek vyskytuje nějaká z forem rizikového chování či znaky narušeného partnerského vztahu jako je například násilí, respondentky vnímají vztah jako spokojený. Myslím si, že i zde jde hlavně o fakt, že většina respondentek se pohybovala nebo pohybuje v prostředí, kde jsou takové formy chování normou a nevnímají tak možné následky tohoto chování. K podobnému závěru dospěla ve svém výzkumu také Skasková (2012, s. 160), která říká, že *„zvláště dívky, které byly umístěny do institucionální péče, bývají silně orientované na vlastní partnerství a utvoření vlastní rodiny. Důsledkem této touhy a jistě také insuficientní zkušeností s mezilidskými vztahy je skutečnost, že bývají častěji ochotny vstupovat do partnerských vztahů, jež jejich okolí vyhodnocuje jako rizikové, o to více pak mají potřebu vymezit se vůči dospělým autoritám a usilují o potvrzení tohoto vztahu. Ať již v partnerovi hledají chybějící otcovskou figuru, oporu či materiální zázemí, ukazuje se, že mnohdy jsou nezletilé matky v postojích vyzrálejší, než označení otcové jejich dětí“*.

Výzkumem jsem také zjišťovala, jaký vliv měla rodina na výběr partnera. Pouze dvě z mých respondentek byly názoru, že je rodina nějakým způsobem ovlivnila. Jedna z nich vnímá toto ovlivnění pozitivně, druhá negativně. Informantka 11 uvedla: *„Víte co, možná jo, když vidím, jak tatka s mamkou se maj rádi, tak chci taky tak, nechci nějaký hádky a tak“*. Informantka 4 řekla: *„...ona jako mi – se o mě dobře starala, toto jo, ale víte co? Ona jenom jednu věc pokazila, ona chtěla, abych byla s (jméno přítele), ale on byl normální v tu dobu, takže věděla, že je slušnej, a tak řekla, že je hezkej, ať s ním chodím a tak“*. Zbylé respondentky vliv rodiny na výběr partnera nevnímají.

V další části výzkumu jsem se zabývala mateřstvím a jeho vlivem, jelikož u devíti z mých respondentek vedly předčasné sexuální zkušenosti k otěhotnění, jedna z nich ale podstoupila interrupci. Mateřství je jedna ze stěžejních rolí žen a pochopitelně na sebe váže i jisté změny. U mých respondentek se jednalo především o větší zodpovědnost vůči sobě i vůči dítěti. Například informantka 9 se vyjádřila následovně: „*Co si budem říkat, kdybych nepo – kdybych neměla dítě, tak bych byla někde tam, že jo, někde mezi partou a dělala bych věci, který bych nikdy v životě nechtěla dělat. Takže mě to změnilo moc. Ale k dobrému*“. K podobnému závěru dospěla také Skasková (2012, s. 154), nezletilé dívky, které se zúčastnily jejího výzkumu prožívaly mateřství s převahou pozitivního hodnocení a s vizí zodpovědného naplnění role matky. Autorka je názoru, že právě proto, že se cesty k mateřství u některých nezletilých matek ubíraly překonáním velmi obtížných překážek, mateřství pro ně může znamenat zlepšení kvality života i sebepojetí.

V poslední části výzkumu jsem se zaměřila na vizi budoucnosti respondentek, většina bere svoji budoucnost zodpovědně, vyskytly se u nich vize vzdělání, pracovního uplatnění, samostatného bydlení, ale také přání zůstat se svým současným partnerem, zejména pak u informantek, jejichž předčasné sexuální zkušenosti vedly k mateřství. I přesto, že se v rodinách mých respondentek objevovaly rizikové faktory, které by na jejich budoucnost mohly mít negativní vliv, vzaly si z těchto zkušeností spíše ponaučení a přání dělat určité věci jinak, než tomu bylo v primární rodině, což pokládám za velmi pozitivní zjištění. Myslím si, že zde hraje důležitou roli osobnost respondentek, ale také role zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, jelikož jsou zde respondenty k zodpovědnému a spořádanému chování zajisté vedeny, stejně jako jsou jim ukázány cesty, jak tohoto chování dosáhnout.

Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítla do socializace a partnerských vztahů dívek umístěných v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

V teoretické části jsem definovala pojem socializace, její dělení, činitele, podrobně popsala socializaci v období dětství a dospívání a narušenou socializaci. Dále byla teoretická část zaměřena na sexualitu a partnerské vztahy, zejména pak na vývoj sexuality v období dětství a dospívání, popis partnerských vztahů, faktorů pro výběr partnera a narušené partnerské vztahy. Teoretická část obsahovala také problematiku rizikového chování od obecného pojetí ke specifickým formám jako jsou rizikové sexuální chování a nevhodné projevy sexuality, závislostní chování, delikvence a kriminalita, útěky a toulky, záškoláctví a agrese. V poslední části byla popsána zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy – diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

Výzkumnou část diplomové práce jsem zpracovala za pomoci analýzy polo-strukturovaných rozhovorů. Cílem této části bylo zjistit, jak se brzká riziková sexuální zkušenost promítla do socializace a partnerských vztahů. Na základě otevřeného kódování jsem vypracovala sedm kategorií: první pohlavní styk jako dobrovolná zkušenost, předčasné sexuální zkušenosti = začátek rizikového sexuálního chování, rizikové chování jako životní styl, nepříznivé rodinné zázemí a jeho negativní vliv jako ponaučení, spokojenost v partnerských vztazích, mateřství – cesta k zodpovědnosti a vize spořádané budoucnosti. Tyto kategorie jsem dále analyzovala axiálním a selektivním kódování.

Výsledky mého výzkumu by mohly být přínosem pro studenty, absolventy vysokých pedagogických škol i pro stávající pracovníky a odborníky v této oblasti, aby pomohli předejít nejen problémům spojeným s předčasným zahájením sexuálního života, ale i jiným formám rizikového sexuálního chování. Dále by výsledky výzkumu mohly sloužit jako základ pro realizaci dalších výzkumů, například pohled na danou problematiku u chlapců.

Jsem si vědoma toho, že určitými omezeními a limity tohoto výzkumu mohou být počet dotazovaných respondentek, stejně jako subjektivita jejich výpovědí, která může vyplývat z vědomí dívek, že rozhovory jsou nahrávané, z intimního charakteru probíraných témat, z osobnosti tazatelky či z podvědomé touhy odpovědět tak, jak si tazatelka přeje a podobně. Dalším limitem může být fakt, že byl výzkum prováděn pouze s dívkami umístěnými v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy, a to z toho důvodu, aby nevznikl problém s povinností

oznámit přípravu nebo páchaní trestného činu nebo skutečnost, že trestný čin byl spáchán, výsledky výzkumu se tedy vztahují pouze na tento okruh dívek, nelze je zobecňovat. Jsem si jistá, že kdyby byl výzkum prováděn v širší společnosti, výsledky by ukázaly i jiný pohled na danou problematiku. Přesto se domnívám, že cíle mé diplomové práce se podařilo naplnit.

Seznam použité literatury

BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0599-1.

BINAROVÁ, Ivana. *Partnerství, sexualita a rodina*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0138-X.

BÍLÁ, Miroslava. *Vliv rodiny a rodinného prostředí na chování dítěte* [online]. Opava, 2020, [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://is.slu.cz/th/h3ejt/Bila_Miroslava_3.rocnik_bakalarska_prace.pdf

CSÉMY, Ladislav, KALMAN, Michal a Jana VAŠÍČKOVÁ, ed. *Zdraví a životní styl dětí a školáků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3409-4.

ČAPEK, Robert, Sylvie NAVAROVÁ a Zdenka ŽENATOVÁ. *Žák v krizové situaci*. Praha: Raabe, 2017. Dobrá škola. Třídní učitel II. ISBN 978-80-7496-294-3.

ČAPOVEC, Jiří. *Toxický vztah: Jak ho poznat a jak z něj ven?* In: *Cesta relaxace* [online]. 2023, 25. 9. 2023 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://cestareluxace.cz/toxicky-vztah/>

ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999. ISBN 80-902614-1-8.

DAŘÍLEK, Pavel. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Studijní opora. ISBN 978-80-244-3758-3.

DOLEJŠ, Martin. *Agresivita u českých adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. Monografie. ISBN 978-80-244-5022-3.

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. Monografie. ISBN 978-80-244-2642-6.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiwicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

GABA, Sherry. *What Is a Toxic Relationship?: Six signs you may be in one*. In: *Psychology Today* [online]. Neuvedeno, 2021, 12. 2021 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/addiction-and-recovery/202103/what-is-toxic-relationship>

- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka. *Sociální pedagogika, sociální patologie*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2014. ISBN 978-80-87839-34-8.
- HAMPLOVÁ, Lidmila. *Veřejné zdravotnictví a výchova ke zdraví: pro střední zdravotnické školy*. Praha: Grada Publishing, 2020. Sestra. ISBN 978-80-247-5562-5.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střední školy*. Vyd. 3. Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-876-2.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2016, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3704-1.
- JURKEMIKOVÁ, Radana. *Zdravý sexuální život*. Čestlice: Rebo, 2006. Knihovna zdraví. ISBN 80-7234-537-0.
- KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.
- KALMAN, Michal. *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků: na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010 v rámci mezinárodního projektu "Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study (HBSC)"*: HBSC, Česká republika, 2010. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2985-4.
- KASALOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Monografie. ISBN 978-80-244-4492-5.
- KIKALOVÁ, Kateřina a Miroslav KOPECKÝ. *Úvod do studia prevence závislostí dětí a dospívajících*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Studijní opora. ISBN 978-80-244-3928-0.
- KOCOURKOVÁ, Vladimíra a Anna ŠAFRÁNKOVÁ. *Úvod k primární prevenci rizikového chování*. Olomouc: Agentura Gevak, 2014. ISBN 978-80-86768-85-4.

- KOŤA, Jaroslav, TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a VACÍNOVÁ Marie. *Sociální psychologie: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2013. ISBN 978-80-7452-029-7.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
- KUKLA, Lubomír. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.
- MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Vyd. 2., upr. a dopl. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-93-8.
- MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5309-6.
- MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, Branislava, POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.
- MAŘÁDEK, Vladimír. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Opava: P. Vavrla, 2000.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Jarmila KLÉGROVÁ. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0000-0.
- MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.
- MIOVSKÝ, Michal. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. Monografie. ISBN 978-80-87258-89-7.

- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4550-7.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1357-4.
- NOVOTNÁ, Eliška. *Základy sociologie*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2396-9.
- Oznámení trestného činu [online]. *Policie České republiky*, 2023, [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/oznameni-trestneho-cinu.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3>
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. A rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. A rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RUČKOVÁ, Gabriela. *Závislosti a formy resocializácie*. V Českých Budějovicích: Vysoká škola technická a ekonomická, 2018. ISBN 978-80-7468-134-9.
- SKASKOVÁ, Pavla. *Mateřství nezletilých dívek* [online]. Praha, 2012, [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/41632/140020422.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- SMITH, Eliot a Diane MACKIE. *Social Psychology*. Hove: Psychology Press, 2000. ISBN 0-86377-587-X.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3.
- SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. I. díl, Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. Liberec: Technická univerzita, 2001. ISBN 80-7083-494-3.
- STANKOWSKI, Adam. *Nástin problematiky etopedie a sociální patologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-360-9.
- STAŠOVÁ, Leona, SLANINOVÁ, Gabriela a JUNOVÁ, Iva. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-567-7.

- STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. SCAN. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2019. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5511-3.
- ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Praha: Grada, 2003. Pro rodiče. ISBN 80-247-0291-6.
- ŠKOVIERA, Albín. *Resocializační pedagogika – kontexty a trendy*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2018. ISBN 978-80-7560-139-1.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- VAVRYSOVÁ, Lucie. *Rizikové aktivity, depresivita a vybrané osobnostní rysy u českých adolescentů z dětských domovů se školou a z výchovných ústavů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. Monografie. ISBN 978-80-244-5426-9.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VILDOVÁ, Iva. *Sociálně pedagogická práce s nezletilými dívkami se sexuální zkušeností* [online]. Praha, 2012, [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/41845/DPTX_2010_2_0_313955_0_106268.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Vyd. 2. rozš. a přeprac. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.
- WEISS, Petr. *Poruchy sexuální preference*. Praha: Galén, 2017. ISBN 978-80-7492-310-4.
- WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-634-9.
- WILLERTON, Julia. *The Psychology of Relationships*. London: Palgrave Macmillan, 2010. ISBN 978-0-230-24941-7.

Znásilnění [online]. *Policie České republiky*, 2023, [cit. 2023-10-16]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-znasilneni.aspx>

ZOUBKOVÁ, Ivana, Jaroslav NIKL a Vratislava ČERNÍKOVÁ. *Kriminalita mládeže*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2001, 89 s. ISBN 80-7251-070-3.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002, 231 s. ISBN 80-86473-08-2.

Seznam tabulek

Tabulka 1	Údaje o respondentkách	67
-----------	------------------------------	----

Seznam obrázků

Obrázek 1	Činitelé socializace.....	11
Obrázek 2	Paradigmatický model axiálního kódování	91
Obrázek 3	Paradigmatický model selektivního kódování	93

A Příloha č. 1 – okruhy otázek v rozhovoru

1) **Jaké jsou první sexuální zkušenosti informantek?**

- a) Jak bys popsala svoji první sexuální zkušenost?
- b) Byla tato sexuální zkušenost dobrovolná?
- c) Byla tato sexuální zkušenost z lásky?
- d) Naplnila tato zkušenost tvoje očekávání?

2) **Jaké jsou rizikové sexuální zkušenosti informantek?**

- a) Víš, co je to riziková sexuální zkušenost? Jak bys ji popsala?
- b) Při provozování sexuálních aktivit používáš ochranu před početím a pohlavními nemocemi? Zdůvodni prosím svoji odpověď.
- c) Kolik jsi měla sexuálních partnerů?
- d) S těmito partnery jsi byla ve vztahu nebo byli někteří z nich pouze náhodná známost?
- e) Měla jsi někdy více partnerů najednou?
- f) Užila jsi někdy alkohol, popřípadě drogy za účelem „zpríjemnění“ sexuálních aktivit?
- g) Sdílela jsi někdy své intimní fotografie/video na internetu? Popř. posílala mobilním telefonem?
- h) Využívala jsi někdy sexuální aktivity jako prostředek pro získání peněz?

3) **Jak se předčasné sexuální zkušenosti promítly do partnerských vztahů a sexuálního života informantek?**

- a) Cítíš, že se tyto předčasné sexuální zkušenosti promítly do tvých budoucích partnerských vztahů a sexuálního života?
- b) Kolik vztahů jsi doposud měla?
- c) Jak bys tyto vztahy popsala z hlediska spokojenosti?
- d) Jak bys popsala své partnery?
- e) V současné době máš stálého partnera?
- f) Jak bys tento vztah popsala z hlediska spokojenosti?
- g) Jak bys popsala svého partnera?

4) **Jaká jsou specifika rodinného prostředí informantek?**

- a) Popiš mi prosím tvé rodinné prostředí (rodiče, sourozenci, kde aktuálně bydlíte a podobně).
- b) Jaká forma výchovného vedení ve vaší rodině převažovala?

- c) Jaký máš vztah s vychovávajícími osobami?
- d) Jaký máš vztah se sourozenci?
- e) Jak bys popsala vztah tvých rodičů?
- f) Vyskytuje se u vás v rodině nějaká forma rizikového chování?
- g) V kolika letech měla tvoje matka první dítě?
- h) Jaké mají tvoji rodiče vzdělání?
- i) Jaké mají tvoji rodiče zaměstnání?
- j) Vnímáš, že tě rodina nějak negativně ovlivnila v životě?
- k) Vnímáš, že tě rodina nějak negativně ovlivnila ve výběru partnerů?
- l) Máš z rodiny nějakou negativní zkušenost spojenou se sexuálními aktivitami?

5) Jak se předčasné sexuální zkušenosti promítly do socializace informantek?

B Příloha č. 2 – ukázka rozhovoru

T: tazatel

R: respondent

T: Na začátek ještě teda, jestli bys mi (jméno respondentky) popsala, proč jsi vlastně tady a svoje rodinné zázemí.

R: Mě vychovala prateta, my sme byli malí s bráchem a my sme měli jít do domova, protože naše matka měla jít sedět na dva měsíce nebo tak, tak si nás vzala od mojí babičky sestra, ta si nás vzala do péče. Pak mamka došla, tak teta nás už nechtěla dat a matka stejně řekla, že nás nechce, chápete? Tak nás vychovala teta, my sme bydleli na ubytovně na (název ulice), bydleli sme tam, prvně v bytě na (název ulice), tam sme šli pryč, že nás vyhodili, že tam byly štěnice a toto no. Ale teď sem k tetě nechodila, já se s nima nebavím, já chodím na dovolenky k mýmu chlapovi. Pak se mama vrátila z vězení a volala mi a nadávala mi, že mám děcko, že sem kur** a tak, chápete? Tak můj chlap jí vynadal, že proč se teď stará? Kdyby nebylo ho, tak kde bych byla? Protože když to tak vezmete, tak já, jak sem byla u té tety, tak já sem byla furt na útěku než sem začla s mým chlapem, tak já sem byla venku, já sem tam nechtěla být. A jeho matka si mě jenom tak vzali do bytu a kdo by takovou holku si vzal jenom tak do bytu, to ještě měli byt na (název ulice) a pak se to nějak toto, taky, měli stížnosti, tak jim neprodloužili smlouvu a vyhodili je, tak teď sou na pár měsíců na (název ubytovny). Bydleli taky na (název ulice) dřív. Můj chlap fetoval, dřív fetoval, pak semnou začal ale a už vůbec, už je čistej a su ráda, chápete. Já bych s ním nebyla, kdyby fetoval zase, chápete. A já se s nima nebavím s tou tetou, oni bráchovi zakázali, ani se nepřišel podívat zamnou, jak sem byla v nemocnici s mým chlape, on taky fetoval asi, oni mu dávali, protože byl divnej, úplně je poslouchal ne. No a teď mě vidí s kočárkem a on zamnou ani nedošel. Co zamnou, za malou, aji když jeho žena bude mít děcko, tak já se s ňou bavit nebudu, ale puđu za tou malou, víte co myslím, nemusím se s ňou bavit, ale uka, podívám se. Ale brácha ne, až teď teprve nedávno, že sme se potkali na té (název ubytovny), tak si vzal malou do ruky. A taky se spolu zase nebavíme. Moje tchýně není taková, že to, protože ona vždycky pod' na najezte se, tady to. Tak já se s něma vůbec nebavím a víte jakej klid mám? Já nemusím mít nějakou mamu, tatu, můj tata je v Kanadě, taky fetuje toto, protože on došel z výkonu trestu ne, z kriminálu, došel a jeho matka, ona je taková, že jenom kdo jí dá peníze, tak je pro ňu syn víte, a on nedal otec toto, tak ho vyhodila ven, můj otec zase začal fetovat toto a jeho rodina z Kanady mu poslala letenku, tak on šel tam a teď zase když se vrátí, už na letišti, okamžitě de sedět, on, jak kdyby tam je, on je v pátrání. A von, když dojde sem, tak okamžitě de, proto on už vůbec nemůže dojet, a ještě dostane pátku za to, že byl schovanej, chápete? No a on vůbec nemůže dojít. A taky paní dobře se tam měl chvilku, když sem byla eště těhotná, tak posílal mi peníze, chodil tam do práce, z ničeho nic po takové dlouhé, víte co, s mojí mamkou, co se nechal toto, do práce chodil, ta žena si ho vzala do bytu jeho k jeho rodině, úplně něco jinýho, fajn. Ale co? Zase už začal tam fetovat. Já se s ním taky nebavím.

T: Takže v tom rodinném prostředí ty rodiče nefigurovali, to byla ta teta.

R: Jo, víte co, teta a ona mě dala právě že, já vám to řeknu tak. Mě bylo třináct roků a já sem se tam ta – tahala s jedním klukem, mu bylo devatenáct a on byl fe – on byl feťák, na té (název ulice) ubytovně no a teta řekla, že mi – že mi nechce a dala mě ke kurátorce, že mě nahlásí, at' mě dá pryč.

T: Aha.

R: Jo, chápete. A nechodila sem do školy. A ona mě paní aji furt mlátila víte, za boha ona nic nechtěla dělat. A vona furt, já sem ráno vstala do školy, musela sem uklidit, došla sem ze školy aji třeba o pět minut pozdě nebo tak a já sem dostala, já sem přímo na tu hodinu musela dojít, já sem nemohla jak nějaký holky, že vybavovat a chodit ven, chápete.

T: Takže teta byla přísná.

R: Jo, já sem došla a musela sem uvařit, paní vyprat věci aji na rukách bo na ubytovně nebyla pračka, pověsit toto a když sem fakt chtěla jít, jakože někam ven a nemohla sem. Třeba holky ze školy, kolik, v sedmé, v šesté třídě, půjdeme si ven (jméno respondentky), jo? Tak chodily a já sem nemohla. Já sem musela říct tetě, že půjdu k tetě jiné práť věci, ale ty jiný tety takový nebyly, oni vzaly to prádlo a pustily mě ven a dojdí včas, ať ti nenadá nebo nezbije a tak. Tak mě dala do domova a můj brácha tam už zůstal, na té (název ulice), u tety.

T: Ještě teď?

R: Ne, já vám to vysvětlím. Oni spolu tam byli a ta teta pak chtěla všechno po mým bráchovi, aby uklidil, kluk, mu bylo patnáct, šestnáct roků, teď mu bude devatenáct. No a ona po něm furt všechno chtěla. No a ta druhá teta, co ju máme, tak ona to – ona to viděla a byly narozeniny nějaký a já už sem nebyla, já už sem byla ve (název města) v tom domově sem byla, a ona po něm hodila nůž nebo co a ta její sestra to viděla, začla jí nadávat a co si to dovoluje a že to je kluk a ona ho furt bude mlátit a dělat z něho ženu, dala mu klíče, ta teta mýmu bráchovi, ať de tam, ať de k ní.

T: Takže bydlí u ní?

R: Jo, byli u kurátorky sepsat to toto no a on je teď na ubytovně, nezůstal u tety, protože si našel holku, ale chodí k té tetě a tak, jenom s ňou se takhle baví a s tím strejdem, co je v tom Rakousku. A to je od té tety, co nás bila, co mě vychovala, to je její syn, ale ten se s ní taky nebaví, za nás. On mi říkal, ho taky bila, aji s hokejkou ho bila. Měl modráky úplně, už bych to nechtěla. Pak sem byla na útěku u té tety, ne. To sem byla v tom (název města), tam to fungovalo, to bylo fajn, pak sem byla na útěku od té tety, toto, chodila sem s tím (jméno přítele), tady to, pak sem na Vánoce, už sem šla jako k nim a od toho ledna sem pak utekla a už sem byla celou dobu u nich no. Voni měli ten byt na (název ulice), jenom něco jinýho, než tak na ubytovně, víte. No, a tak sem pak otěhotněla a od té doby su tam. A vůbec mi nechybí rodina nebo když je tam vidím, tak vůbec že bych šla, ne, nezám, mě je takhle fajn.

T: A (jméno respondentky), ta mamka byla ve vězení za co a taťka?

R: Taťka drogy a kradl a mamka měla chlapa, jo si našla, s ním má 4 další děcka, jako nevlastní sourozence, on šel sedět, no ale on chtěl balíky, víte a ona vždycky děckám brala, kupovala, kradla, když neměla pro děcka a toto. Víte, kradla a za to se jí to.

T: Takže se jí nasčítaly nějaký menší krádeže?

R: Jo, no, ani menší ne, víte, co kradla? V elektru, a tak a jí to vždycky prošlo (zděšení), ona měla podmínku, pak ju dycky chytli toto, víte, tak se jí to nastrádalo a za to sedí. A ona dostala devět paní, teď ona sedí od března 2019, sedí a teď má mít půlku, ale já nechci, já s nou nemám nic společnýho, mě je tak fajn. I když (jméno přítele) bydlíjou na ubytovně, toto, ale oni se snaží jít aji z tama pryč a oni měli aji byt a toto. A stejně jak odsud výjdu, za osm měsíců, tak mi tady pomůžou s bytem a toto a (jméno přítele) bude zamnou a budeme tak spolu, nechcu ani jeho rodinu ani moje rodinu. Oni jako taky nejsou špatný jo, taky sou jakože hodný moc jo, dycky jeho matka, jak jedu na dovolenku, už mi volá, že co chcu na jídlo (smích) nebo si chceme

vzít malou jakože ven a ona nechce, ona chce malou, protože ona má jenom dva vnuky a jenom jednu holčičku.

T: Takže si jí užívá.

R: Jo. A ona jí dává furt jest, de s ňou na houpačky a tak. A pomáhá mi aji a tak, víte. Nějaká tchýně nechá jenom tak svoji tu, že ať si dělá, ale mě nechá, já si to udělám a běž ven a tak. Tak není špatná. Ale já chcu, aby sme byli jenom spolu. A když tam budeme chodit na návštěvy. Protože to taky nedělá dobrotu všechny společně bydlet, taky sou tam problémy. Hádky taky sou, aji můj chlap se tam s něma někdy hádá. A to nechcu, chcu aby sme byli spolu. A vím, že když sme – když budeme spolu tak on bude taky jinej.

T: (jméno respondentky), zvládla bys mi teda nějak popsat tu svoji první sexuální zkušenost?

R: Tam ten, jak mi bylo třináct, tak ten to na mě zkoušel, ale já sem, já sem byla úplně jakože, já sem nevěděla, chápete, já sem do něho byla moc zamilovaná a teď když ho vidím, úplně fuj, špína úplně, já sem to ale neviděla, já nevím, já sem měla poprvé a já sem byla úplně. A já sem za něho aji dostávala právě od té tety a toto. A se (jméno přítele) poprvé.

T: Takže ten starší, to nic?

R: Ne, já sem nechtěla, já sem se bála. Vůbec.

T: Takže se (jméno přítele) to bylo poprvé?

R: Jo, já sem se (jméno přítele) zůstala a mě už jako táhlo nějak na 15, 14 mi bylo, a to sem nějak otěhotněla v podstatě hned.

T: Takže bys to popsala, byli jste vlastně ve vztahu, bylo to...

R: Jo, to bylo takový ty začátky, to ani nebyl vztah, to byly takový ty spíš úlety a tady tohle, chápete? Já sem ho chtěla toho (jméno přítele), on se pak dozvěděl, že kolik mi je. Chápete, moje teta tam šla pak vyřvávat. No ale zase sme se nějak – on mi nějak psal, tak sme šli ven, a to bylo takový, prvně sme spolu spali, pak to bylo takový to a pak si to nějak uvědomil. Já sem říkala, na co tady potom su? Když on jenom tamto chce, de si semnou večer ven a pak nic. Chápete, mě to nebavilo, tak já pudu zpátky do domova. Tata mi poslal peníze a pak on mi psal, že toto toto a já, že jasný, že zase tady toto jenom a on, že ne. Tak sme spolu, když sem chodila na dovolenky, tak sem chodila k němu. Na Vánoce si mě vzal dom, toto a už to bylo. Pak sem myslela v lednu, že se teta urazila, že už si mě neveme, že sem s něma nebyla na Vánoce a na Silvestra, no a já sem utekla a ona mi volala, že co dělám, že já sem ti tu dovolenku chtěla, já sem se na tebe neurazila, tak to byla hodná. Ale jak ta její dcera došla, tak se změnila moc.

T: A (jméno přítele) je kolik?

R: Dvacet dva.

T: Nenutil tě? Bylo to dobrovolný?

R: Ne, já sem chtěla, aji malou. Tak já nevím, já sem chtěla, ne že bych zjistila pak už, že su těhotná, jako já sem chtěla děcko. Víte, co myslím, jak někdo, že on nechce. Ne jako já sem chtěla, já sem spokojená.

T: A i ten první sex a všechno, to jsi tak chtěla?

R: Jo, normálně.

T: Myslíš, že tě to nějak ovlivnilo do budoucna?

R: Ne, tak když si tak vezmete, tak jenom s ním sem spala. Od té doby jenom s ním chápete? Tak to bylo takový, že sem ho milovala. Jako ale taky nebyly dobrý začátky, my sme spolu spali tady tohle, ale to bylo takový, nebyli sme spolu, chodila sem si ven s holkama, on si chodil s klukama ven, potkali sme se, víte, tady tohle. No a od té doby sme spolu.

T: Takže ten vztah váš, bys popsala jak?

R: Sem spokojená.

T: A teda říkala jsi, že tam byly nějaký ty drogy a teď už v pohodě, že?

R: Jo, protože úplně na začátku, když sme spolu začli, ten první den, on si to předemnou dával, víte, protože tam byli aji jeho kamarádi a tak. Říkám, co to toto? Když semnou chceš být? Tak proto aji sem si dělala, co chcu, že sem si chodila s holkama a eště předtím, protože on byl taky v domově, protože své mamě, protože jeho sourozenci nebyli nikdo, ale on za to, že nechodil do školy a dělal ve škole problémy, nějak musel jít, jeho mamka ho musela dát dobrovolně do osmnácti. On byl (název města), něco takovýho. Tak tam mu toto a on byl úplně chlap něco jinýho a jak šel dom, jako jak ho z tama pustili, tak kamarádi, jeho bratrance ho vzali ven a oni ho to naučili. A jak zůstal semnou, tak od tý doby vůbec už nic, vůbec, jenom tu trávu no, že hulí. Ale já sem řekla, víte co? Že radši ať hulí tu trávu, ale jak de malá dom zase, tak to vůbec nehulí třeba, bo by viděl, víte (smích), takže já bych ho – takže aji nešáhla, vůbec. To zase když du dom jako třeba tak, tak hulí, ale vím, že je doma a když je práce nějaká, jde do práce, vždycky mi vyřídí dovolenku, de mi ke kurátorce, víte, to se mi od něho líbí, a ne aby fetoval, aby byl někde venku do noci. To by sem byla víc tady ještě hotová, když su tady celej týden zavřená a já bych byla úplně hotová z toho, že eště fetuje, co dělá. A tak vím, že hul radši, než aby fetoval, že vím, že než – jak fetoval, že to bylo.

T: Takže teď jsi ráda?

R: Jo, teď su moc ráda. Je zodpovědněj, postará se. Malou moc miluje. Paní nevím z čeho, ale v pátek sem přebalovala malou a měla na zadku modráka, takový velký, modrý měla na zadku, co to je? Jdu to vyfotit (jméno přítele), protože on by mi nadal. Já chodím každý pátek domů, jenom teď sem nešla, protože sem řekla v neděli doježu a ve středu zase poježu, tak tady včera byl a musela sem mu to ukázat, protože by mě pak nadal, že já ju biju nebo něco. On je úplně víte. No a ona takový modrák a tady na ruce, jak kdyby ji někdo škrábl.

T: A tak to možná, miminka se samy někdy škrábnou.

R: Jo, však právě, to jo. A paní řekla, že ona spadla na zadek, ale o tom modráku, že neví. No a on to včera nadával (smích).

T: A už leze?

R: Jo, už leze, tak právě někam na hračku. Ale on je hotový, že když něco. Já jí dám třeba rohlík, jakože ať jí, protože já jí normálně dávám tak rohlík, ona to normálně sní a zuby nemá, jeden zub a normálně je šťastná, úplně moc (smích). A on se ale bojí, aby se neudusila. Dám ju do chodítka jenom se otočím a ona je tam. A víte, k čemu de? Jenom ke smetí. Smetí, smetí, smetí (smích). No a on úplně včera dával pozor, ať se nebouchne a všechno.

T: Takže je hodně opatrněj, bojí se.

R: Jo, je.

T: To je hezký.

R: Jo, na to, že jakej byl a teď úplně změna. Protože jak se vrátil, to taky se úplně změnil, chodí do práce. Já sem byla na útěku celou dobu, jak sem byla těhotná, protože a chodila sem normálně ke kurátorce ne. A ona věděla, že su na útěku, ona mi ještě domluvila doktora, na gyndu, v (název města) na (název ulice), né (název nemocnice), je gynekolog. Normálně mi to ona domluvila moje kurátorka. Sem tam byla nějak v listopadu na kontrole, ale pak sem měla jít na konec v listopadu. A kurátorka mi pak volala: (jméno respondentky), půjdeš koncem listopada sem, aby sis to nachystala pro malou a tak ne. A tam dělala – v té nemocnici moje teta uklízela a vona na mě: kdy máš jít na kontrolu? A já: teď, tady ten týden, že mám jít. A ona: nechod', byli tam policajti, hledali tě. Protože už to asi udělala moje kurátorka, já sem tam měla jít ten den. Ať se nachystám a toto, ona asi nevěděla, že já mám věci všechno, ona se – ona je taková moc hodná. No a vona, že tam vůbec nemám, že mě hledali policajti. A ten den sem tam měla jít, tak sem nešla. No nešla sem na tu kontrolu až to, a pak sem normálně porodila, protože já sem chtěla, aby tam (jméno přítele) semnou byl u porodu, abych sem nerodila tady sama.

T: To se tak dělá, jo? Že před porodem už jste tady?

R: Jo, aji v domovech, aji jiný holky, když sou v domově, a tak je dávajou sem, už jak sou devátý měsíc, aby se nachystaly. Ale já sem měla – ale bála sem se paní ze začátku, že nebudu mít nic pro malou, fakt sem se bála jako na útěku toto tamto. Tchýňa za třicet tisíc mi koupila kočárek, to sem prodala (jméno kamarádky) teď za čtverku, protože sem ho nechtěla už, takovej bílej koženej, protože sem ho nechtěla, chtěla sem už normálně sport, malá už je větší. A normálně sem už to, měla sem všechno, plínky, jídlo aji ten strejda, ten gay, jak mluvím, on mi koupil hygienu, plínky pro malou toto. (jméno přítele) věci, tady to. Oni došli zamnou – pro mě do nemocnice prvně sociální, tady už nedělá a jedna vychovatelka, ona tady – taky tady nedělá, že prý chlastala (šeptem, smích), ale byla moc hodná na mě, moooc ne. A teď toto a oni došli a že tolik věcí mám, že kam to dáme, ještě kočárek mi donesl, no moc (smích). No ale bála sem se taky, že nebudu mít.

T: Takže se postarali hezky.

R: Jo, aji do teď má malá furt něco. Věcí plno, kolik sem už dala jenom tak holkám.

T: Takže (jméno respondentky), tys byla teda u té tety.

R: Jo a ona mě dala do domova do (název města) a z tama sem utíkala, tam to bylo úplně fajn, tam nebylo, že by mi tam nic neto – chápete? Tam to bylo úplně fajn, jenomže sem utekla a potkala sem (jméno přítele), takže s ním. Ale jinak úplně fajn.

T: Takže s tím útekem se asi i pojilo to, že jsi nebyla ve škole, co?

R: Jo, nechodila sem do školy no.

T: Víš, co to je nějaká riziková sexuální zkušenost? Zvládla bys mi říct?

R: Riziko počkejte, to je něco, že když mám chlapa a vyspím se s jiným. A že to je nějaký problém, že by byly hádky ne.

T: No nebo třeba spíš, když střídáš hodně partnery.

R: Jo třeba nějaký, no fuj, ale tady většinou holky jo. Třeba dědečky jim posílaj peníze a tak ne. A takový fotky dávají divný a tak. A nejde o to, ať si dělají, co chtějí, ale já bych tak nemohla, když mám chlapa. Aji, kdybych ho měla v kriminále nebo tak, tak bych počkala, když už mám s ním to děcko ne. A nedávala bych na Facebook takový, víte co, však su matka. Já sem se upravovala a toto, ale teď jak je malá, tak já sem nechodila teď jak teď, ale teď tady, co, je mi to úplně jedno, jako tak se upravím, aji vlasy mám umytou hlavu, teď mám mastnou,

chápete, hlavně aby ona měla. A takový fotky a tady tohle dávat na Facebook, to je trapný, když mám děcko! Víte, co myslím, máte děcko a takhle fuuuu (pohrdání).

T: (jméno respondentky) předpokládám, že ochranu proti početí a pohlavním nemocem jste se (jméno přítele) nepoužívali, když jsi brzy otěhotněla? A teď?

R: Jo, teď už jo (smích).

T: Užila jsi někdy alkohol nebo drogy pro zpříjemnění těch sexuálních aktivit?

R: Ježíš, to ne! To vůbec! Fuj!

T: Vnímáš to, že s tou malou přišla nějaká –

R: Změna!!! Změna, jo, protože jak sem byla, tak jak sem zač – chodila se (jméno přítele), bylo léto, taky sem se, jakože oblíkala tak, že krátký kožený, taky sem se tak oblíkala, že se mi to líbilo a teď by sem si to nemohla oblíct, protože kdyby sem si to oblíkla, tak já by sem se teď v tom cítila taková divná, mě by to vadilo. Já sem si koupila teď kožený elastáky a já sem si to oblíkla a mě to vadilo, že takový, že se v tom necítím, víte.

T: Bereš to tak, že už seš ta mamka a že už se to nehodí?

R: Jo, že se mi to takový už. No aji že nehodí aji, že se v tom necítím. Víte, radši když si dám volný tepláky, tričko, koženku, botasky, jo nebo nějakou bundu toto, to jo. A taky že už, aji krátký tričko už by mi neseslo.

T: A vnímáš aji u sebe nějakou takovou tu větší zodpovědnost?

R: Jo. Víte, co. Když si tak vezmete, tak já na malou teď jako vůbec nemám nárok, protože (jméno přítele) ju má jako zákonný zástupce, on, kdyby došel sem – kdyby došel sem a úplně sme se pohádali nebo nebyli by sme spolu a došel by sem, tak on si ju bere. A tak to má aji (jméno kamarádky). Já sem byla v nemocnici a oni se mě ptali, jestli by sem chtěla, abych ho udala zákonný zástupce, já sem říkala, že jo. Došel rodnej list a (jméno přítele) tam nebyl jako zákonný zástupce, tak sme museli jít na soud, tam byla jakože, kurátorka mě, jakože objednala na soud ne, že tam byla taková paní, jak vy teď tady a já a estli malá – estli s tím souhlasím, aby jako on byl v rodným listě a takový, podepsali sme to a od té doby, přišel rodnej list a už jak kdyby to. Protože moje malá by měla kurátorku, a to já nechci. Chápete, protože ona by byla kurátorka a kurátorka by měla jak kdyby větší pravomoc. A ta kurátorka byla úplně hodná, ta od té malé, protože ona nám volala, že tam máme jít aji můj chlap ne, aji malá a že tam máme jít. A úplně hodná, na (název ulice) dělá v (název města), jak máte ty kurátory tam nebo jak se to jmenuje. A ona na mě: (jméno respondentky) proč bych já měla dělat malé zákonnýho zástupce, když tady otce – otec. No moje kurátorka to nechtěla, aby (jméno přítele).

T: Aha.

R: Protože ona, ta moje kurátorka. Říkám: Ne paní, já ho znám. A vím, že se to stává, ale vím, že by mi to neudělal, nevzal na ubytovnu, protože ví, že tady má malá všechno. On mi to furt mluví toto: (jméno respondentky). Protože kdyby sem já chtěla, on mi může jít – on mi může zrušit ústavku a já můžu jít dom, já nemám jakože, chápete, aji na tu ubytovnu by mě pustila kurátorka, protože já sem teď byla za kurátorkou a ona na mě: (jméno respondentky), já jak od toho domova, jak. Já sem řekla kurátorce, že nechci dom, že tady vydržím, udělám si nějakou školu a pudu domů.

T: To je super, zodpovědný, vůči malé, vůči tobě, budeš mít vzdělání. Najdeš si líp práci.

R: Prozatím, jak bude malá malinká eště, jak budu, tak chcu hlavně, nechcu být někde na azyláku, abych byla zase bez (jméno přítele), aby on byl někde a já. To už nechci, nechci vůbec. Ubytovnu taky nechci, záchod na chodbě, to taky nechci, chci mít svoje. On začne chodit do práce, toto, já vím, že se změnil, já budu zatím s malou doma, vařit, toto dělat, blbosti a úplně až bude malá – jakože až bude malá větší, tak ju dám do školky malou no a já půjdu do práce a budem oba dva. Tak to chcu, chápete. Já nechci mít, jak ostatní to majou, nechci. Já chci být zvlášť. Už za tu dobu, co sem si vytrpěla u tý tety, že sem dostávala a tak, nechcu to, být na někom závislá. Už teď, že mám malou, že já sem neměla rodiče a jak sem byla blbá a teď su někdo jiný, tak já nechcu, aby teď tak vyrůstala malá, víte. A co já sem nedostala tu lásku, tak já chcu aby to malá měla, víte. Aby malá měla tatu a mě. Protože už vím, jaký to je. Třeba (jméno přítele) to tak neměl, on měl mamu, tatu, vychovali ho a do teď sou spolu, už jak dlouho. No, a taky to chcu mít. Já nechcu, aby třeba nechali sme se, aby on byl někde jinde, aby ona se s ním neviděla. Víte, nechci, já chci tak.

T: Takže to asi vnímáš, že třeba to, jak to bylo u vás v rodině tě nějak ovlivnilo?

R: Jo, to mě ovlivnilo, že nechci tak. Mě by trefilo třeba, abych já řekla o malé, že ju nechci, jak naše mama, já nechci, fuj. Aji proto ju – aji (jméno přítele), já se nedivím (jméno přítele), že on řekne: Ne! Nebudeš se s něma bavit. A on: Když mama dojde z kriminálu a bude hezky se s tebou bavit a toto, tak proč bych ti měl zakazovat a když bude hnusná a bude nadávat, tak ne. Já sem řekla sama, mě nezajímá, já se s nima nechcu bavit. A su ráda, že on je takovej, protože víte, když něco, tak on se de hádat za mě (smích).

T: Takže stojí za tebou.

R: Jo, takže on se de hádat. On když slyší o malé něco, tak úplně. On eště, že na malou nadávali. A já mam na to stejný. A ta teta, co mě vychovala, tak ona bydlí do teď na té (název ulice) a ten (jméno přítele) tam bydlel teď taky tam, než se odstěhovali na tu (název ubytovny) a můj strejda, on došel a vzal si malou na ruku a on šel k té tetě. No měl ji na ruce a ona hodila vařečku, co vařila po něm, v tom pokoji, málem na malou. Ale on mi to hned neřekl, protože by byla hádka, on prvně (jméno přítele) a pak mě, ne. A ten strejda už pak k ní nešel, pak byl celou dobu tam u nás, už tam nešel a nadával, proč to háže, však já mám malou v ruce. Chápete, eště tady to měl od – od koprovky. A tchýňa moje tam šla nadávat a klepat ráno, že co si to dovoluje hodit, že kdyby to trefilo malé, tak že co by bylo, to by byla hádka, aji bitka. Nadávala, že co to má znamenat toto. Chápete, vařečku horkou, ještě dova – víte, co by bylo? Nadávala a ona je tak vychc***. Já su tak ráda, že se s něma nebavím paní, úplně su ráda aji, že su tady, že v pátek jdu domů na dovolenku toto, že si dojedu tady tak, úplně fajn. Než tam, že sem byla na útěku toto. Bych to nechtěla tak, už sem nebyla.

T: A s malou už si nebyla na útěku?

R: Ne. Jo. Jednou sem šla, jednou sem šla na útěk jednou, a to bylo víte kdy? V šestinedělce. To sem byla jeden den. Mě si měla vzít od sestřenice babička na dovolenku, ale no. Hulili trávu, a tak a myslela sem, že si mě neveme. (jméno přítele) přišel na návštěvu, on každý sobotu chodil na návštěvu a říkám: Já chcu jít na útěk. A von: Co si normální? No šli sme jako na vycházku, utekla sem, ale ráno sem s autem s jeho kamarádem byla zpátky. Jeden den no, ale už nechcu, ne že – ale nechci, nechcu si dělat problémy. A já su aji ráda, že kurátorka moje, protože ona celou dobu kurátorka moje, že na (název ulice) na tu ubytovnu mě nepustí a tak. Chápete? Až uviděla kurátorka, jak to mají v pokoji oni.

T: Jo, byla se tam podívat?

R: Jo moje kurátorka, a to už je dlouho. A já sem chodila na (název ulice) na ubytovně, než se odstěhovali na (název ubytovny). Viděla toto, že tam maj čistý, tak řekla, že jo. A celou dobu,

jak sem byla dom, tak že ne. A teď na tu (název ubytovny) taky byla na kontrole a chodím tam normálně na dovolenku. A su aspoň ráda, že se nemusím doprošovat někomu, volat nebo toto. Jo, že moje kurátorka, že mě nepustí, tak (jméno přítele) si myslel teď: No tak nepustí tě (jméno respondentky), co teď? Tak chodil na návštěvy. Ale jeho matka moji kurátorku viděla na pochodě na (název ulice), tak ju zavolala no, a tak se to nějak vyřídilo. A aji teď. A su ráda, že k němu chodím, že se nemusím doprošovat, že teto nebo někdo, vemete mě? Tak (jméno přítele) sem zavolá sociální, vypíše papír a du na dovolenku. A on ještě chodí pro mě anebo mě odváží sem zpátky. Protože doprošovat, já sem ze začátku nechodila moc na dovolenky, chodil on zamnou. Bo to nešlo, bo sme si mysleli, že na tu (název ulice) kurátorka, že mě nepustí a pak najednou, že jo. Já, kdyby mě být, tak už dávno su doma, ale já nechci, nechcu být s něma dohromady a tak, mě stačí dovolenka.

T: Za mě je to rozumný.

R: Jo a su aji ráda, víte, co myslím. Teď na té (název ubytovny), taky teď maj.

T: Doma bys určitě nešla do školy.

R: Nepudu, nepudu. Tady vím, že tady se staraj a vím, že aji doma bych měla hlídání tchyně, vím to, ale to už by se mi nechtělo doma, na co škola (smích) a tady vím, že musím. Co už no. Ale ne že by mi to, já sem ráda, že mám malou a tady to. Na praxích, tam je taková hnusná paní a ona pořád, že děti mají děti a tak, já už sem jí za to vynadala. Mě říkejte, co chcete, ale na moji malou ne. To uvidíte, až budete mít děti. To nedáte dopustit, aby někdo jí nadával, to radši mě nadávej, ale mé malé ne, ona za to nemůže. Víte, co myslím. A teď jak mě zlobí, moc, ona je jenom v klidu, když jí dáte jídlo do ruky, tak to je v klidu, ale asi ty zuby, v postýlce nechce spát. Od malička semnou spí, zlobivá je (smích).

T: Ještě rychle jen, vnímáš (jméno respondentky), že by tě rodina nějak ovlivnila ve výběru toho partnera? Toho (jméno přítele)?

R: Ne, to asi ne.

C Příloha č. 3 – ukázka rozhovoru

T: tazatel

R: respondent

T: Tak na začátek bych se tě chtěla zeptat, proč jsi vlastně tady?

R: Tak já sem byla v tom diagnostáku a já sem pořád utíkala, tak za to to mám. Já sem vlastně mohla být doma aji s malou a že, ale já sem byla na útěku, protože sem tam nevydržela, já sem byla dlouho na útěku a pak sem nějak přijela, a no, a tak hlavně tady sem za ty útky, já sem tam v diagnostáku měla být jenom na tři měsíce na zkoušku, ale jak sem utíkala, tak nic, nevyšlo to. Pak sem měla soud, že si o mě žádala moje babička, že domů a oni řekli, že sem utíkala a tak, že mi to nevýjde asi, něco tak, že ne. No a tak, tak sem tady za tohle, za ty útky.

T: Popsala bys mi svoje rodinné zázemí? Kdo tě vychovával a podobně?

R: No od sedmi sem bydlela s babičkou.

T: A předtím s mamkou?

R: Jo.

T: A to je dcera od babičky?

R: Ne, to je od táty.

T: A táta byl nějak nemocnej, že?

R: Jo, babička ho má v opatrovnictví.

T: Takže babička se starala o tebe i o tátu vlastně. A mamka ta teda vlastně proč přestala fungovat? Proč si tě místo mamky vzala babička?

R: To je složitý. Já jsem normálně byla u mámy a s tím tátou, jak onemocněl, on nebyl takovej, on se tak nenarodil, byl úplně normální. Já sem jela s mamkou k bráchovi do (název města) a táta zůstal v (název města) no a on mámu podvedl, dvakrát. Máma to zjistila a nechtěla s ním už být a všichni říkaj, že se zbláznil kvůli mý mámi, ale ona by ho nenechala jen tak, ale on ju podváděl prostě, takže už nevěřila a nebyla s ním. No a pak nějakou dobu fetoval hodně a tak, takže už pak odpadával, byl v blázinci dva měsíce a tohle. No, a tak sem byla pak u mámy, to mi bylo sedm a já sem hodně jezdila k babičce a já sem už pak nechtěla k mámě, vždycky sem brečela, že chci být u babičky. No a pak máma měla přítele, s ním měla ještě dvě děti, ještě mám jednu sestru, co má moje máma s tátou s tady tím.

T: S pravým?

R: Jo. Já sem první, pak je druhý, to je (jméno sestry) a co se narodila, tak si jí vzala babička od mámy, hned od miminka si jí vzala prostě. No a mě si nechala máma a udělala si ještě dvě s jiným manželem, oni sou si vlastní no a on šel pak sedět, protože měl nějaký hodiny a nedělal to. No a moje máma už to nezvládala s třema děckama, jsme byli po azylu v (název města) a tak. No a pak už to prostě nezvládala, takže řekla, že prostě si musí najít byt a takhle, takže je dala do rodiny, protože babička od mámy si je prostě nemohla vzít, protože by to nezvládla tři děti, měla už tu (jméno sestry) a moje babička by si je klidně vzala, ale to nebyla jejich babička, takže oni šli do rodiny spolu oba dva a já sem šla k babičce od táty. A pak sem za mamou tak

brečela, že chci k ní zpátky, protože já sem byla u babičky vždycky jenom chvíli a jak už sem byla dlouho, tak už sem z toho měla to.

T: A s mamkou jste do teď třeba aspoň v nějakým kontaktu?

R: Jo, já sem tam teďka byla o prázdninách. Já sem tam byla aji devět dní na útěku, protože to bylo tak, já sem jela na prázdniny k tchýni. Víte, co se mi stalo? Já sem byla těhotná, tak sem byla normálně pořád na útěku a pak už sem měla jít sem v květnu nějak tak, no ale...nebo ještě dřív, možná asi, já nevím teď, no ale já sem šla těhotná na útěk ještě do Německa, to si pamatuju.

T: Za mamkou?

R: Jo. Tam sem byla, protože sem se šla trošku to, ona to nevěděla, že sem těhotná, já sem jí to nenapsala, já sem jí to chtěla říct do očí prostě. A já sem jí řekla, že jí chci něco říct, jak sem byla už vedle ní, ona mě čekala na vlaku, já sem...ona věděla, že sem na útěku, všechno a, no a já sem jí řekla, že jí chci něco říct a vona: ty seš těhotná, že? Ona normálně to už sama řekla, ona ani, já sem měla tak dlouhou mikinu, aby to nepoznala ne, no, a tak sem jí to řekla a ona ani mi nic neřekla, protože věděla, že se o mě nestarala, že mě nechala.

T: Takže ani nemohla nic říct, že?

R: Přesně. No a pak sem jela zpátky do Česka, když sem byla nějak v osmým, protože sem věděla, že už táhnu na ten devátej měsíc a přímo sem jela už sem a (jméno přítele) ještě mě, on chtěl jít na útěk, a ještě mě tahal, že mám jít na útěk a já sem řekla: seš normální? Ty nejseš rád, že tady chodím na kontroly a tak? Že du porodit a takhle? Nechci, já už toho mám dost. No a na to den byl ve (název zařízení) a ukradl klíče vychovatelovi a normálně, já sem byla tady ve škole, on byl ve (název zařízení) a já tady ve škole, ještě večer mi psal nebo ráno mi psal a já sem byla ve škole a neviděla sem tu zprávu a jeho bratranec tam byl s ním ve (název zařízení) a normálně mi napsal, že ukradl klíče vychovateli, že zavolali na něho policajty a že je ve vazbě někde to, ve (název města) byl. No a on šel nějak v pondělí a malá se v pátek narodila.

T: Takže ani nebyl u toho?

R: Ne. V pondělí normálně ho zavřeli a já v pátek rodila, já sem tak brečela, ale jak se mi narodila, já sem si všechno uvědomila. Tak to je můj život. Já sem si myslela, že to nezvládnou, fakt sem tomu nevěřila. No a s tím (jméno přítele) jsem pořád, čekám na něj, všechny sou ze mě úplně hotový, že takhle mladá holka v dnešní době jako čeká, co on mi dělal v těhotenství, ale já prostě sem si s ním něco prožila, čekám na něj. Já sem za ním jela aji na návštěvu, když malá měla měsíc, takže jako viděl malou a teď mně volá. On je až v (název města), jak jsou (název vesnice), moc daleko, takže sem byla u něj jenom tam. On, jak byl v (název města) ve vazbě, tak sme jezdili skoro pořád, já sem jezdila na dovolenky a on nějak seděl, oni ho zavřeli nějak v červnu, jo, jak malá se narodila, tak takhle sedí. No a jak od července jsem jezdila aji v srpnu jsme jezdili jeho máma a já pořád na návštěvy do toho (název města). A nějak od října už šel do (název města) tam jsme za ním přijeli jenom jednou asi. Už šest měsíců nebo sedm měsíců jsem ho neviděla jako takhle. Takže mi volá aji přes kameru. To je taková aplikace, to se volá, jak dlouho chce, ale víte co? Na minutu pět korun, takže jako jeho máma to má těžký jako s penězma, tak jenom mi volá někdy, včera mi volal zrovna přes kameru a zavolá mi třeba až ve středu.

T: A proč nemají třeba ten skype?

R: To volají jenom za čtrnáct dní, to je lepší tohle. To může volat, jak dlouho chce. Jestli to maj, že sou mladý, nevím. Jemu teďka bylo osmnáct. No, a tak čekám na něj pořád a v srpnu

už má jít nastálo domů. Má datum, kdy může jít dom, má samý pochvaly, ani jeden kázeňák nemá, takže sem ráda.

T: A ty tady (jméno respondentky) musíš dodělat školu a můžeš domů?

R: Základní, já mám teďka poslední rok.

T: A chceš jít nebo ještě uděláš školu tady?

R: Mmmm. Já si, víte, co si moc přeju? Já si přeju, protože já sem se tady ptala, tady se dá udělat aji řidičák, můžu mít tady vyučený list, aji v druháku, já sem se ptala, že v třetáku, že už tady nechci být tak dlouho, že chci, že v druháku můžu dostat výuční list a oni řekli, že jo, že v druháku můžu. A no, takže by to bylo dobrý, ale já víte co, já tady nechci být tak dlouho ani skrz malou, ono je to tady jako dobrý pro děti, ale víte co? Já vám něco řeknu třeba některý holky jsou tady moc šťastný jo, protože nemaj to co, nemaj doma to, co maj tady, ale já doma mám víc, než co mám tady, já tam mám rodinu. Já vždycky mám hygienu pro malou, prostě to vím, že tam mám. A nikdy se nestane, že by malá byla bez jídla, to se nikdy nestane prostě. Mám aji víc na výběr třeba jídlo, já nevím, někdy se stane, občas, že prostě není úplně na výběr, co bych měla, ale prostě to jídlo tam je. Já mám doma prostě aji, že prostě čistota, všechno, kdybych věděla, že mám nějakou rodinu, která to. Ale chtěla sem vám říct, že v (název města), babička, tam ne, tam bych nechtěla jít s malou, třeba je to tam normální všechno, ale protože s tou babičkou teďka je to trošku složitější, ona už nebydlí teďka tam, jak bydlela dřív, ale bydlí v jedna jedna a prostě to maj teď těžký a oni, jako, mluvím teď, co sem říkala, že mám doma, tak to je víte kdo? Moje babička z (název města) od mámy, já sem teď byla na prázdniny aji u ní, normálně na dovolence a ona má normálně rodninnej barák a ona mě moc litovala a ona mi volá a píše a ona si chce o mě aji žádat, nějak v květnu nebo ještě dřív, abych už šla jako na stálo domů, abych tam ten rok už jako byla normálně doma. No a já bych chtěla už teď, ale že kurátorka řekla, že si tady nemám, že chce abych si tady dodělala tu školu. Že mi nevěří, že bych to dělala doma, takže dobrý, to už vydržím. Já sem teď aji přemýšlela, že v (název města) nechci být, protože u babičky, protože tam ne, tam je to těžký s penězma. Tam by třeba malá byla aji někdy bez plínek, já tomu věřím, jako babička by to nedovolila, ale prostě to mají těžký s těma penězma prostě. A v (název města) zas ne, tam zas dobrý, ale babička si chce o mě žádat, al já sem s ní o tom ještě nemluvila, já si říkám, protože mě bude mateřská končit. Babičce je padesát devět let a má moji sestru u sebe v péči, jí je dvanáct a ona bere jenom na ni péči a žádný peníze už nebere a já kdybych byla ještě u ní s malou, tak víte co, na mě by nebrala peníze, to už sem si všechno tady zjistila, na mě by nebrala peníze a já už ani na malou, protože mě mateřská končí příští rok v říjnu a vemte si, že bych u ní byla ještě dva roky, do osmnácti a malé by bylo teprve dva roky, takže malá by nechodila ani do školky, byla by výhoda, že by chodila do školky a já bych chodila do práce, že bych se prostě nešla vyučit, ale že bych šla prostě na ten úřad jo, že bych si hledala nějakou práci no a chodila bych do práce a vydělávala bych peníze pro malou a pro mě, aji jako babičce a tak. A tak bych to chtěla, aji jako že bych si šetřila na řidičák a dávala bych na jídlo babičce prostě a co potřebuje malá a žádný prostě blbosti a pič**** a takový jako NE. Ale já sem přemýšlela o tom, že babička to nezvládne s ní. Jakože by to, šlo by to takhle, že malou by hlídala, než bych prostě jí byly tři roky, protože by nemohla chodit ještě do školky a já bych musela chodit do práce, ale já sem si řekla a ona to ví sama, že by to s malou nezvládala, že už jí je padesát devět a že se na to necejtí, že dva dny, tři dny, týden by to šlo, ale kdyby to bylo každý den, že by to nezvládala, ona je zvyklá si lehnout, odpočinou, prostě už je zvyklá na tohle, protože sestra už je větší a ona taky chodí ještě do školy. Takže sem přemýšlela o tom, že nechci, aby si o mě někdo žádal a prostě zůstat tady. Uvidím, jestli pustí toho (jméno přítele), tak jemu už bude osmnáct. Uvidíme měsíc, sem řekla, že dám mu měsíc a budu tady a von už bude doma, jak se bude starat, jestli se bude snažit, bude chodit do práce, jestli zamnou tady bude jezdit, jestli prostě se bude věnovat hlavně malé a tak,

protože chci, aby nám to všechno vynahradil, když já na něj takhle čekám a von mi řekl, že nám to všechno vynahradí, že si to všechno tam uvědomil a že už by tam nechtěl být zpátky, že ne. Že si uvědomil, že pro něj znamená nejvíc já a malá. Takže sem zvědavá, dám tomu měsíc no a když se bude starat, bude mít byt, prvně musí mít byt, chodit do práce, tak pak si o mě může žádat a o malou a když to vyjde, tak půjdu domů a on bude chodit do práce a já budu s malou a až malá bude chodit do školky, tak budu chodit i já do práce, ona do školky, on taky a chci takovej život, ale když se nezmění, tak zůstanu tady a udělám si tady ten řidičák a tak.

T: Jasně, tady ti s malou pomůžou, všechno bude mít, ty taky. Uděláš si školu. To je rozumný.

R: No a tady mi aji pomůžou s bytem, já tady mám aji našetřeno dvacet tisíc, a ještě si našetřím, protože z tý mateřský mi strhávají třeba. Já beru deset, dva a půl mi strhávají za to, že tady sem a každej měsíc si dávám tisíc korun jako šetřit do spoření, takže tam budu mít tak 30 a pak bych jela zase domů a pak už bych našetřila třeba víc. No jinak malá, já, jak je malá, já sem ani jednou neutekla, ani jednou. Víte proč? Sem utekla, jak sem byla na útěku, to bylo poprvý, co sem byla na útěku v Německu u mámy, protože v (jméno města) u tý babičky to mám těžký, protože já to tak nechci, jako třeba jiná holka by byla za to ráda, i já sem ráda, že si du někdy večer ven, já to mám tak, že malá přes večer spí u tchýně, u tý (jméno přítele) mámy a já spím u babičky, oni bydlej v (název města), stejně a bydlíme asi dvacet minut od sebe no a já prostě to tak nechci, protože víte co, babička to má, že k ní chodí hodně lidí a tak, že já vždycky musím vstát ráno, musím za malou a nemůžu s ní být v klidu doma prostě, musím jít tam, tak sem chvíli tam, protože tam nejsem moc dlouho, protože s něma, s tou tchýní a tím tchánem, sou, prostě s nima nejsem moc za dobře a nerada se na ně dívám, ani oni na mě prostě, takže vždycky du radši ven a du dycky k tý babičce, ale tam sou dycky hodně lidí, prostě to tam má malý, necítím se tam, že si můžu s malou lehnout nebo si s ní v klidu hrát.

T: Takový to soukromí, že?

R: Jo, takže tam sem byla nervózní dycky a jela sem, řekla sem si, mám teď prázdniny, chci si je užít, říkám rok sem byla tady, měla sem toho už moc prostě, i tady je to na mě trochu někdy moc, tak si říkám už chci klid, tak jedu k tý mámě. Já sem jela, byla sem normálně na dovolence u tchýně a my sme to prostě tak jakože nahrály, že sem jela na chaty do (název města) s babičkou, tady s tou z (název města), to sme řekly kurátorce a že budeme nějak druhýho srpna zpátky v (název města), protože ona přišla na kontrolu ještě v červenci a já sem nebyla doma, takže to tak řekla. No ale já sem byla už v tom Německu, sem jela s malou, sme jely vlakem.

T: A mamka teda žije v Německu?

R: Jo, má přítele, ona bydlí ve (název města), tak tam bydlí, tam má, tam bydlí na penzionu, ale tam to má jak byt. A ona tam má jednu místnost a koupelnu, ale jakože má kuchyň, jednu místnost s přítelem, ale její přítel, jenom vyjdete schodama a on tam má byt a tam sem byla já. To bylo jak můj byt, víte, jak sem se tam cítila? Dobře, moc. No a já sem jela ve čtyři hodiny odpoledne z (název města) z hlavního nádraží a ten vlak jel přímo do (název města) a v pět ráno, tam byli aji postele, tak sem malou převlíkala, dala sem ji najíst, šla normálně sem jí převlíkla tu postel, dala sem ji spát, já sem nemohla usnout, já sem ani nespala. No a pak v pět ráno sem vystoupila a máma mě tam čekala s přítelem s autem. Nemaj auto, ale jejich kámoš. No, takže sem tam byla normálně na dovolence a pak sem se měla vrátit toho druhýho, ale já sem tam byla jenom týden, ale já říkám, já tady chci být dýl, že prostě eště nechci, ale bála – víte, jak je to pro mě bylo, já, když sem byla sama, když sem sama, tak sem se nebála na útěku, ale s malou moc, já sem každý den měla nějaký myšlenky, třeba jiný holky vůbec, sou rády, že sou doma a tak. Já sem byla taky ráda, jo, ale mě nebylo dobře, že sem byla na tom útěku s malou a bála sem se o ni, že už ji ztratím a tak.

T: Aby z toho nebyl problém.

R: Jo, ale řekla sem si, tak deset dní tady vydržím, to asi jako nic neudělaj, to mi nedají do zpráv nebo tak, tak sem tam byla deset dní, to sem byla deset dní na útěku no a pak sem jela do (název města) a pak děda má auto, tak mě odvezl sem do (název města) zpátky a všechno je dobrý. Já sem se kurátorce přiznala, že sem byla v Německu. Ona, že se o mě bála, že měla strach, že si spíš myslela, že jako, že se mi něco stalo a tak, že už by mě fakt nahlásila třeba do Německa. Ona si říkala, že jestli nejsem v Německu, že si to myslela. Takže vemte si, kdyby zavolala, kdybych tam byla dýl, ona fakt by zavolala do toho Německa a víte jaký to tam je? Němci by normálně přišli, vzali by mi malou a normálně by jí odvezli a mě by odvezli taky a mezitím by řešili s mojí mámou, jakože by pro nás přijeli někde do hranice jako, přes hranice pro mě a pro malou, ale mezitím bych já byla sama a ona taky. Máma mi to vysvětlovala: (jméno respondentky), musíš jet zpátky a tak. A já sem řekla: jo, já už chci jet. Tak mi máma koupila jízdenku a ještě, že se policajti nekontrolovali ve vlaku, to sem měla úplně štěstí, že sem v klidu dojela. Protože bych nechtěla tak dojet s policajtama, ještě s malou, to ne. A zamnou přišla pak tady kurátorka a já sem jí ukázala fotky, a tak a ona, že vidí, že tam, že sem se tam s malou určitě měla dobře, že to tam je hezký a tak, že sme byly s mámou aji tam na lodi ve (název města), byly sme na hotelu, prostě měly sme tam ten svůj, prostě s malou jako kdyby ten svůj vlastní byt, úplně bomba. Vždycky ráno sem vstala, šla sem se umýt, uklidit, připravila sem jí snídani, prostě úplně sem se cítila, jak žena už. A prostě moc hezký a ona řekla, že je ráda, že sem jí to řekla, ale že o mě měla strach, že sem jí měla normálně zavolat a říct jí to. A já sem jí řekla, že sem se bála, že by pro mě přišli policajti, takže tak. A ona řekla, že si mám udělat, že si mám vyřídit, že tam udělají kontrolu v Německu, že tam už pak můžu jezdit normálně na dovolenku. Ale s tím, že by máma přijela pro mě sem, ale to sem eště řekla, že máma přijela pro mě do (název města), ale přitom sem jela sama.

T: Tak to by bylo fajn, ne?

R: To jo, to já taky, to by bylo fakt lepší, ale máma by přijela, jo, ale já eště sem to teď nevyřídila, já si budu o to žádat, tak v lednu a budou na to mít pět měsíců do prázdnin, já tam chci jet zase na prázdniny.

T: Takže (jméno respondentky) mamka teď funguje? Má zájem? Chodí do práce? Žádný alkohol, fakt jako funguje?

R: Jo, vůbec. Ona předtím, ona měla u sebe jednu ehm. My sme byli, oni byli u té rodiny a já sem byla. Moje máma si pak žádala o ty dva, protože si už, protože si našla byt v Německu u svojí sestry. No ale on pak přišel z vězení, ten maďar, jejich táta a on řekl, že on chce u sebe mít aspoň jedno dítě, tak si vzal toho kluka, toho (jméno bratra) a máma si vzala (jméno sestry) zpátky a o mě si taky chtěla žádat, ale já sem řekla, že už sem zvyklá na babičku, že už nechci. Takže už tak. Takže dobrý, měla u sebe tu (jméno sestry) aspoň, ona chodila do školy, máma měla přítele, udělala si svatbu, máma se o ní dobře starala, dycky aji vařila a tohle prostě. No ale pak máma jela, byly prázdniny, (jméno sestry) měla, tak jely do toho (název města), aji ten její pří – bývalej s tím (jméno bratra), tak se tam viděli a ta (jméno sestry) k němu jela na prázdniny na Slovensko, on tam má barák svůj vlastní, no a von už ji nevrátil. A ona to máma řešila v tom Německu, ona z toho byla úplně hotová, že jí nevrátil, že mu věřila a tak, úplně prostě brečela, všechno, řešila to moc dlouho, ale (jméno sestry) řekla, že tam chce být.

T: Možná, protože tam byl ten brácha.

R: Jo, ten brácha a maj tam trampolínu a bazén tam maj a tak. No a teď ta (jméno sestry), já ji mám aji taky, asi před rokem si udělali potom Facebook, protože už jsou starší, tak už maj taky Facebook oba dva, tak sme si volali přes kameru a říkala, že by chtěla mámu zpátky a tak,

jakože nelituje toho, ona se tam má dobře, ale že chce tu mámu zpátky a ona ví, že se u mámy měla dobře. Ona jí koupila kočku a všechno, co chtěla, máma za ní byla ráda. No a byla z toho zklamaná a pak si našla, pak ten přítel začal brát drogy, začal brát heroin a on umřel, ten co s ní měla svatbu a máma to měla před očima a nikdy si to nedala, ona chlastala, ale nikdy si nevzala drogy a von pak umřel, ona si našla jinýho přítele, dobrýho, prej pracoval, všechno, měl svůj barák a pak si řekli, že si zkusej dát ten heroin a oni normálně chvíli brali drogy, fakt to brali a pak máma, ona už to moc brala a ona z toho byla hotová, i z té (jméno sestry) a teď tohle, kdyby jí měla u sebe tu (jméno sestry), tak to neudělá, ona řekla, že aji tohle v tom hodně udělalo. Ale sem ráda, že...ona jela do (název města), protože heroin, na tom se jen tak ne-, ona byla dvakrát v Německu v léčebně, aby se z toho vyléčila, ale prostě jí to nedalo, ona měla takový křeče a vona věděla, že může kdykoliv utýct a dát si to, protože když si to dala, tak jí je hned líp. No, takže vona jela do (název města), ke svojí mámě, k babičce a tam se vyčistila a byla v jednom pokoji zavřená asi týden a normálně to všechno z ní a už dobrý a už nebere nic, už je čistá. Takže už je rok čistá. Eště jak sem byla těhotná, jo tak to už byla čistá vlastně. Jenom jak sem nebyla těhotná. Ona už tam bydlí pět let, tak asi rok a půl tam byla s (jméno sestry), pak rok a půl to asi brala a teď už asi dva roky a půl už je čistá, takže sem ráda.

T: A myslíš, že třeba tohle, že máma něco brala, že si s ní nemohla být, že měli špatný vztah s taťkou, že tě to nějak ovlivnilo? Že bys to ty tak nechtěla?

R: Přesně paní, víte, já bych nikdy, ani kdybych měla aji ty tři děti a prostě bych, jako já nemůžu říkat nikdy jo, nebo to, ale nikdy bych nedovolila, aby se dítě moje cítilo tak, jako já bez mámy. Prostě, že ona si rači vybrala aji chlapa, prostě to bylo tak, že ona prostě jednou, to sem zapomněla, jednou sem za ní chtěla jít zpátky a žádala sem si o soud a ona nepřijela, a to mě moc zklamalo. Prostě radši ten chlap, než její děti prostě a jako teď třeba nám píše a tak, ale přiznala sem, přiznala se mi v Německu, jak sem tam teď byla, že už je zvyklá na ten svůj klid. Že se moc těšila jako tady to, že je ráda moc, ona všechno, nechala mě dlouho spát, vzala si malou, šla s ní tam na krávy, dycky vařila, všechno, ale pak sme takhle seděly a ona říká: (jméno respondentky), to jako dá fakt zabrat, že už dlouho je sama a že už je zvyklá na tohle, že jako, že jí to vůbec nevádí, že je ráda jo, ale že už je zvyklá, ale ona, nevím, chodí normálně do práce do restaurace a její přítel dělá přímo v tom penzionu je takovej majitel a on dělá práci, tak s ním dělá práci. No ale nikdy prostě, ani jeden den, bych nedovolila, abych dala malou do dětskýho domova, ani nikdy nedovolím, aby, víte co, někdy se může stát, můžu prostě dělat všechno pro to, aby nebyla taková jako já, ale víte co, stát se to může prostě, ale dycky při ní budu stát, vždycky. Věříte tomu? Aji kdyby měla být tady a měla by utýct a nechtěla by tady být, protože bych jí chápala, protože já vím sama, že některý děti tady jsou prostě i já taková jsem, jo. Já sem taková nebyla nikdy, ale aji ty kamarádi hodně mě naučili, takový bitky, hulit, fetovat, kouřit, chlastat a tak, ale vždycky bych si ji radši vzala domů zpátky a nikdy, proto já jí moc miluju, to je můj život, nikdy bych bez ní nebyla ani jeden den. Jako třeba takhle někdy jo, když jedu do (název města), tak dycky v pátek si du ven přes večer a dycky v sobotu to celý prospím a jdu za ní až k večeru, ale vždycky za ní ten den musím jít, jinak sem hotová (smích). Takže nevím, jak to mohla připustit naše máma. Třeba (jméno přítele) můžu ho milovat, jak chci, ale nikdy nebude v srdci víc než ta malá. To je moc láska, už jenom, já sem eště byla těhotná tady, sem říkala, že jí dám tchýni, fakt tak sem to domlouvala a jak se mi narodila a dívala sem se tak na ní, říkám: Né, to je moje stvoření, tohleto se vytvořilo ve mně, to je moje, to nemůžu dát (smích). No a na začátku tady, asi jí bylo týden a měsíc sem tady byla, tak já sem tady byla aji přes prázdniny, protože sem tady byla šeštinedělku no a tady nikdo nebyl, jenom jedna holka, protože tady byla dlouho, protože ona to má komplikovaný doma nebo něco no a ona mi hodně ta holka pomáhala s malou, ona moc brečela, no a já sem z toho byla normálně vystresovaná, já sem nevěděla co, protože sem byla prvně maminka a mladá a já sem normálně vždycky seděla a brečela sem aji vychovatelovi a myslela sem si, že to nezvládnu a zase sem jí chtěla dát tchýni

a zase sem si řekla ne, to vydržím a tak. A ta holka, ta kamarádka, (jméno kamarádky), ona je teďka na dovolence, ona tady není, tak mi moc ona pomohla a moc sem jí za to poděkovala. Ona mi říkala: To zvládneš a tak, že taky to tak měla a tohle.

T: Takže tě hodně na tom začátku podpořila tady.

R: Ehm (souhlasně). A taky je to teď moje nejlepší kámoška a v prosinci už půjde pryč, domů, takže sem z toho úplně. Ale sem ráda, že mi tak pomohla no, a teď už, jak už jí bylo nějak dva měsíce, jak sem jela domů, tak už to pro mě bylo úplně nic, prostě sem věděla všechno. Ani moje babička už tak nevěděla, co s malou jak já (smích).

T: (jméno respondentky) a mamka nebo tat'ka měli nějakou školu?

R: Ne, máma byla – otěhotněla v šestnácti a porodila mě nějak v sedmnácti.

T: Takže to těhotenství bylo taky tak dřív.

R: Jo. Moje babička ta táty máma si jí vzala k sobě, ne do péče, ale jako na starost nebo něco takovýho. Že jí nebylo osmnáct. A babička, ta od mámy, ta byla zavřená skrz mojí mámy a její sestry, oni nechodily do školy, přitom babička se o ně moc starala, ale ona byla na ně sama, ona neměla přítele a jejich – mojí mámy táta, ten děda, já mu ani neumím říct děda, já ho ani neznám, no a on se o ně ani vůbec nestaral, ani nedával babičce peníze, nic, ale babička ta se tak starala, chodila do práce, všechno, ale oni jí moc zlobily, oni na ni byly tři. Ale máma nikdy nebyla v dětském domově a jenom byl v dětském domově její sestra, ta jedna a ten mámy brácha taky nikdy nebyl v dětském domově, ale ten byl hodnej ten kluk, ten mámin brácha, jenom ty dvě. No tak za ně byla ve vazbě, že.

T: Takže proto nemohla ta mamka být doma.

R: Jo. No, takže máma byla, jakože by taky šla do dětskýho domova, kdyby moje babička, takže moje babička si jí vzala na sebe.

T: Jo a –

R: A táta ten nic, on bere důchod, on na jedno ucho neslyší. Už od mala. A víte, co? Já se bojím, moje malá normálně má s tím, to je asi rodový, normálně moji malou už píchali do stejného ucha třikrát, a přitom jí dávám čepice, všechno a normálně jenom stačí vítr. Ona na to moc trpí a už jí píchali třikrát a mně někdo říkal, co když bude po tvým tátovi hluchá. A já vždycky dělám tfuj tfuj tfuj, že ne, že to nechci. To snad ne.

T: Jak bys popsala svou první sexuální zkušenost?

R: Já sem měla už dřív sex. Já sem o to přišla moc brzo, ale já sem byla malá a prostě blbá.

T: A to bylo teda v kolika letech (jméno respondentky)?

R: Ve dvanácti.

T: Takže to nebyl (jméno přítele), to byl někdo předtím? A to si s ním chodila s tím klukem?

R: No, my sme si jenom tak. My sme se měli rádi, všechno, ale on měl aji holku a nechal jí, hezkou, tak on byl starší, tak pro mě. Já sem byla už taková ve dvanácti vospělá prostě, že už sem chodila ven a takhle. Ale chodila sem do školy, ani sem nehulila a nic takovýho, ale že sem byla prostě s tím rozumem trošku taková to. No a já sem ho měla ráda, on byl prostě starší, ale on mi jako neříkal na sílu, jestli to chci. Ale prostě sme tak asi tři měsíce, on bydlel v (název města), já sem už bydlela v tý (název města) s babičkou a my sme tam jezdili a my sme dycky

byli rádi, že sme se viděli, a tak a psali sme si a po těch třech měsících jsem byla u něj doma a tam se to stalo.

T: Takže tě nenutil, bylo to z tvé strany z lásky?

R: Ne, jo.

T: A jaké byly tvoje pocity potom?

R: Byla sem špatná, hodně, já sem ho už ani nemohla vidět, já sem se bála nebo jako né bála, ale bylo něco úplně ve mně. A nějakou nenávisť sem k němu chytla, že už ho nechci ani vidět. Pak sem jela do (název města) zpátky a ukončila sem to s ním. Pak už jsme si ani nepsalí, pak sem ho blokla, já už sem měla Facebook, tak sem ho blokla a už nic a od té doby ani slovo na sebe, nic.

T: Myslíš, že tě tahle zkušenost nějak ovlivnila do dalších vztahů?

R: No, už sem nechtěla, říkala sem si, že už bych to neudělala. Protože sem věděla, jak sem se cítila, tak už ne a pak až po dlouhý době sem v (název města) si našla zas kluka, a to sme byli parta, to sme chodili už moc dlouho ven, takže s tím klukem sem se znala tak šest měsíců, ale to jsme spolu úletovali, úletovali a pak sme se do sebe zamilovali. A pak zase byla nějaká ten styk, ale to už sem, jeho sem milovala ještě víc, když už sem s ním to, takže to, ale pak sem měla zase, pak si pro mě přišla moje máma, když mi bylo dvanáct, ne tak to počkat, asi třináct, to mi nemohlo být třináct. Tyjo tak to sem asi pak byla s tím klukem v jedenácti s tím prvním, no takže to se stalo v jedenácti vlastně a pak když mi bylo dvanáct, tak to mi bylo jedenáct, kdy sem se tady s tím klukem seznámila, protože to sme byli parta v (název města), no asi od dvanácti n a když mi bylo dvanáct, tak na prázdniny, tak si pro mě přijela moje máma z Německa s tím jejím přítelem, tady tím novým vlastně pořád a normálně pro mě přijela až do (název města), takže sem z toho byla moc šťastná, že přijela, takovou dálku prostě až z Německa do (název města). No a já sem s ním byla a pak jak sem jela do Německa, tak sem to s ním ukončila, protože on mě podvedl, tak sem řekla, že už ne. A nebyla sem s ním. A zrovna v tu dobu, jak sem to s ním ukončila, tak mi psal normálně (jméno přítele), že se mu líbím, že sem hezká, já sem dala fotku a s tím (jméno přítele) sem se jenom tak viděla někdy, ale vůbec sme se neznali, tak sme si začli psát a von řekl, že až přijedu z Německa, jestli půjdu s ním ven ne, jakože na cígo, protože sem kouřila a já říkám, že jo. A přímo sem přijela, my jsme byli nějak, jak sem byla v tom Německu, tak sem si s ním psala toto a pak sem přijela z toho Německa a šla sem, byla sem už ráno v (název města), protože to sme jeli večer s mojí mámou a s tím jejím přítelem, sme jeli večer v jedenáct hodin a v šest ráno sme byli v (název města), tam pro mě přijel děda autem a máma s tím přítelem jeli zas v jedenáct večer do Německa a já sem jela autem ráno, takže sem byla odpoledne doma a ten den sem šla hnedka ven. Sem šla domů, pak sestřenice (jméno sestřenice) šla semnou ven za tím (jméno přítele), aji její kluk, protože sme šli hodně ven, protože přišli zamnou. A ten (jméno přítele) si prej řekl ten den, on mi to řekl, že ten den si řekl, že budu jeho, že se mi to slušelo, a tak prostě a já sem si s ním povídala a tak, ale já sem ho nechtěla, já sem byl jenom kámoš, já sem si říkala, co mluvíš, běž pryč a tak (smích). A přitom on byl (jméno přítele) taky hezkej, moc, mě se moc líbil a (jméno přítele) byl taky slušnej. Víte, co vám řeknu? On ani nekouřil, ani nefetoval, on jenom, on asi od osmi let jenom hulil trávu, víte proč? Jo ono je to špatný, ale víte co? On udělal, on nikdy neutíkal, on byl v (název města) v past'áku a von dělal ten box. No a von dělal tohle a jenom hulil. Víte proč? Protože on měl v pěti letech nádor, někde tady v krku a jemu to pomáhalo. Protože někdy ta tráva léčí na zdraví a on to hulil a jemu bylo z toho dobře. On nekouřil, nefetoval, on radši ani tu cigaretu, on prostě hulil, to bylo prostě jeho to, ale aspoň, že jenom to a na něm to nikdy není vidět, že je zhulenej, on se to, on je v tom tak závislej, že se umí tak dobře v tom chovat, že to ani na něm nepoznáte, mluví s váma, jak kdyby ani nebyl

zhulenej, takže to má tak. No a von byl takovej, jak sme se spolu poznali ,takže on mě chtěl, víte co, takže sem s ním chodila ven, to bylo v létě, už na prázdniny, v červenci sem byla, a já sem byla úplně normální no a já sem s ním chodila ven, tady to, no a pak sem šla k němu, protože přišlo a mě doma nikdo neotvíral, oni spali, tak sem mu napsala, von pro mě přišel, úplně takovou dálku k jednomu obchodu, tak pro mě přišel a šli sme k němu a tam sem se s ním normálně to vyspala, ale to bylo tak rychlý a šli sme hned spát, já sem měla ještě ten den úplně mokrá věci ráno, jeho babička nás spolu viděla, já sem se tak styděla. A vlastně ona nevěděla, že mi bylo třináct, ona si myslela, že mi je šestnáct, my sme kecali. A ona, že sem hezká a tak, a kolik ti je? A já říkám: Šestnáct, přitom mi bylo třináct, nějak tak mi bylo (smích) no a pak se do mě zamiloval, já sem ho měla ráda, ale nezamilovala sem se do něj a pak on měl narozeniny, zase bylo už září a víte co, to mi bylo ještě dvanáct, já mám v prosinci narozeniny, takže to mi bylo dvanáct. Takže víte co, no tady to a my sme spolu byli přes prázdniny, tady to a já sem přes prázdniny mu řekla, že, já sem – on měl narozeniny, já sem mu šla aji koupit takovou košili, dala sem mu dárek, šli sme spolu jen my dva ven. Šli sme se tak projít a já říkám: Já ti musím něco říct. A on: No? A já říkám: Já tě mám ráda, všechno, ale že nevěřím na dálku, jako na dálku vztah, že tomu nevěřím. A on mi na to neopověděl a on byl v těch (název města), on nikdy neutíkal a von neodpověděl a já sem – já sem ani neřekla, ty mi neodpovíš, já sem byla prostě ticho, tak sme spolu normálně začli už bavit a nebavili sme se o tom vůbec a už ten den byl nějak divnej. On se měl vrátit a on se nevrátil. Tohle slovo udělalo všechno, co sem to řekla, tak to nám všechno zničilo, protože on začal být na útěku, už se tam prostě nevrátil, vždycky zamnou utíkal a tady to. Byl na útěku, nefetoval, ne, jenom dycky chlastal a byl semnou a pak já sem nějak ke konci v říjnu, byl říjen, to mi bylo ještě dvanáct, tak sem jela zase k mámě na dva měsíce. Dva měsíce sem nechodila do školy, ale to mě moc, to se nějak omluvilo u té učitelky, že je mi, že mi poslala, že sem byla moc nemocná, něco tak sme to úplně vyřídili a ona mi po – ona mi dala papíry domů. Takže to bylo dobrý, to se nestalo nic se školou, já sem chodila normálně do školy, jenom ty dva měsíce no a pak byly, pak sem měla narozeniny no a já sem byla v tom Německu a (jméno přítele), on řekl, že já sem v Německu, tak že on nebude v (název města), tak šel zpátky do tych (název města) a normálně tam byl, až do Vá – než byly Vánoce, než měly být prázdniny na Vánoce. Tak já sem přijela nějak pátýho prosince a osmýho sem měla narozeniny a von tam ještě nebyl a já sem byla zpátky do tý (název města) a ještě v tom Německu sme se měli v bloku, že sme si prostě už nepsali s tím (jméno přítele). A on psal mojí sestřenici, protože já sem jí napsala, ať mu napíše ne, že proč mě má v bloku a on řekl, že není teď stejně moc na telefonu, že ať to neřeším, ale že ať si nemyslím, že na mě zapomněl, že mě má jako pořád v srdci, něco tak. Já sem si to přečetla a já říkám, že ať už mu na to neodpovídá, že ať mu napíše, že ať – ať to tam vydrží a tak. No, tak ona tady tohle, bylo to poslední. Takže sme si už ani nepsali a von pak přijel, já sem měla v prosinci osmýho narozeniny, a to mi bylo třináct, a to už sem chodila normálně do školy, všechno, babička mi koupila Versace, já sem měla úplně hezkou oslavu, moje máma mi koupila úplně, prostě mi koupila nový boty, bundu, všechno, ten den mi to úplně slušelo (smích). A pak přijel ten (jméno přítele), protože měly být ty Vánoce ne, ty prázdniny, to sme měli i my ty prázdniny. A on se zas, a my sme, úplně sme prostě si ani nepsali, jak sem byla v (název města), já sem ani nevěděla, že on má přijít a my – já sem šla s jednou holkou a – ne já sem věděla, že má přijít a já sem se upravila, šla sem se vykoupat, všechno, namalovat a šla sem ven, já sem věděla, kde je a šla sem tam naschvál, na hradby, v (název města). A on úplně nevěděl, že já přijdu a von tam takhle seděl, přijel z dovolenky, tak šel hnedka ven ne. A to bylo nějak asi dvacátýho prosince a já sem šla tam ven a von mě viděl, tak byl úplně hotovej, úplně tak se na mě díval prostě moc. A už prostě mě nepustil domů, už zamnou chodil ten den a úplně se mi cpal a tak. My jsme šli všichni pít, jako chlastat a on si mě pak normálně vzal a šli sme zase k němu domů a už sme spolu zůstali, on zas zůstal na útěku, já sem chodila normálně do školy a pak sem – on byl do mě tak zamilovanej, já taky už do něho moc, a on byl tak do mě zamilovanej, že on

na všechno žártil, a to už bylo konec, takže to už. A já sem ho jednou podvedla a normálně po – normálně jako na mě šáhl, normálně mě tak zbil, že sem měla takovýho monokla, já sem neviděla na oko, moje babička šla k nim, normálně jakože to řešila, zbila ho tam, co si to dovoluje a tak, no hrozný. A to sme spolu aji pak – a jak sem, tak já sem, jak mě zbil, tak jako sem ho mohla nechat, ale já sem ho nenechala, protože sem do něj byla zamilovaná. On mi řekl, já sem tomu uvěřila, on mi řekl: Víš, proč na tebe šahám? Protože já ti nedám konec, já ti to ani nechci oplatit, jako v tomhle sem ho chápala, že mě nechtěl prostě podvést, on to nechtěl, on řekl: Já tě nechci podvést, já mám tebe a to. A já říkám: Ale tos nemusel takhle řešit, že mě zmlátíš. No a prostě ne, prostě to tak bylo, a že už to nikdy neudělá, a to je pryč a brečel a tak, takže sem mu na to zas skočila, takže sem s ním byla a pak oni ho moc hledali v (název města) policajti. Tak víte, co? My sme spolu jezdi – tak já sem taky utekla, nechodila sem do školy, už se to řešilo, můj kurátor, protože babička mě měla v péči, už byly problémy. Jednou sem byla normálně tak, já sem fetovala, já sem začla nějak s tím (jméno přítele) nějakou dobu fetovat, my smě spolu cestovali normálně do Hradce Králové, do Rychnova sme normálně byli aji, v Pardubicích, v Plzni.

T: Abyste byli v pohybu? Aby vás nechtyli?

R: Jo. Protože v (název města) ho jenom hledali, moc, prostě už ho moc hledali v (název města), každý den k němu chodili domů, aji už k nám aji už na mě se ptali a tak. No a jednou do – a pak sme zpátky přijeli do (název města) a já sem šla normálně za mým kurátorem ráno, já sem byla na dojezdech eště, úplně hnusně už sem, protože moje babička zamnou přišla a brečela, že co to dělám a tak, ona jako mi – se o mě dobře starala, toto jo, ale víte co? Ona jenom jednu věc pokazila, ona chtěla, abych byla s (jméno přítele), ale (jméno přítele) byl normální v tu dobu, takže věděla, že je slušnej a tak a řekla, že je hezkej, ať s ním chodím a tak. A von byl hodnej aji k mý rodině, a tak prostě. No ale nejvíc tady se to prostě udělalo, jak zůstal na útěku, takže tak jak sme cestovali, tak sme bláznili, prostě sme furt fetovali tady to, pak sem šla za tím kurátorem ráno, tak sem se tam rozbřečela, že za to nemůže moje babička, protože sem se bála, že ji za to zavřou. Jo ona zamnou přišla ten den, já sem byla doma a zamnou přišla, úplně rozbřečená, já se bojím, co když půjdu sedět. Ten den mi bylo tak hnusně, že na druhý den sem – já sem šla eště večer s (jméno přítele) a já: Já du do školy ráno ne. Úplně já sem ani nespala, až ráno sem šla do školy a nešla sem do tý školy, šla sem za tím kurátorem, normálně sem tam zazvonila a tady to a oni byli v práci, já sem tam takhle šla a všechno sem jim tam vysvětlila, že co dělám a tak. Oni ze mě byli hotoví, oni řekli, že jako klobouk dolů, že sem takhle přišla, že se bojím o moji babičku a to, že sem jim to vysvětlila a tak. No, a tak dobrý, takže moji babičku žádný problémy a řekli, že mi navrhuju do (název města) a pak sem šla od září. Přes ty prázdniny s (jméno přítele) sem byla taky na útě – ne to přes prázdniny, to už bylo nějak květen, pak je co, červen, květen a červen sem byla taky v Německu jednu dobu na útěku, ale moje máma zavolala mýmu kurátorovi normálně sama a řekla, že tam sem.

T: Takže tě udala?

R: Ne, prostě jenom měla strach a víte co řekl? On nám normálně dovolil, on řekl: Já ji tam nechám na prázdniny, že oni už začínaly prázdniny, já sem měla jít do dětskýho domova, prvně do (název města), já sem měla tam pak jít. Ale že ono se to zrušilo, protože já sem ten den pro mě přišla babička, já sem byla u (jméno přítele), to bylo nějak v květnu, asi jo a já sem byla u (jméno přítele). Já říkám: Já jdu za (jméno přítele), ráno pro mě přijď, protože já sem tam měla už ten den, jako že sem tam měla jet prostě v ten datum, v ten termín, kdy sem tam měla jet. No, a tak sem řekla, ať pro mě ráno přijde no a ona pro mě fakt ráno přišla, to sem byla u toho (jméno přítele) jako poslední den, on to věděl, že tam půjdu a on, jakože mě de doprovodit, tak přišla babička ne tady to, já úplně sem, ne ani nebrečela, ale (jméno přítele) byl úplně fakt a on na mě šeptem: Nechoď a tak. A já, že co teď, já musím jít. On řekl: Já tě jdu

doprovodit, tak jakože sme šli k autu, že už jedem. Víte, co on udělal? Utíkej! Tak mi chytl ruku a my sme utíkali pryč a moje babička s (jméno sestřenice) moji normálně mě honily (smích), ale já sem jim utekla a ona normálně moje babička hned zavolala policajty a nahlásila mě. No, takže sem byla už taky na útěku, protože sem měla tam jít a nepřišla sem, takže sem byla na útěku, byla sem hledaná, (jméno přítele) taky. A pak sme už tu dobu cestovali do Plzně a tak, prostě konec, jenom sme fetovali, a tak moc, takže taky něco mám s těma drogama, ale už nikdy. Od té doby, co sem otěhotněla, sem neměla ani jednu drogy. Jenom víte co? To řeknu pravdu. To sem, (jméno přítele) jak byl semnou v těhotenství, tak on moc hulil, tak sem s ním jenom někdy hulila, ale nic víc. A takže jenom tady to no, ale pak už od sedmého měsíce sem vůbec nehulila, asi tak do pátého, jak sem byla v (název města), tak to už všechno skončilo, že sem vůbec do sebe nic nevzala. Protože sem byla v tý nemocnici a už sem si tam všechno uvědomila, že mám strach o tu malou a tak. No a tam už sem, tak sem byla v Německu, tak sme spolu byli přes prázdniny a pak sem prostě byla už tam v tom dětském domově a (jméno přítele) byl zase na útěku a já těhotná taky.

T: A on je teď v tom vězení i kvůli tomu, že jste spolu spali?

R: Víte co? Za tohle vůbec ne. To se řešilo vlastně, on mi nedávno říkal, že měl normálně, že chtěl sežrat moje odpovědi a on byl ze mě hotovej, protože já sem tam řekla, že věděl, že mi je třináct a tak, protože oni v (název města) zamnou byli třikrát a já už sem nevěděla, že co mám říkat. Protože já sem jednou lhala poprvé. A já už prostě sem řekla, že už toho mám dost, že mě vyslychaj a tak. Oni řekli, že když nebudu odpovídat, že to bude ještě horší, že mám odpovídat, takže sem se toho lekla a odpovídala sem a lhala sem. A po druhý zamnou přišli a já říkám, já už na to seru, aji na toho (jméno přítele), já to prostě řeknu a normálně sem to řekla, pravdu. A (jméno přítele) mi říkal, že mu to řekli a měl z toho něco mít, ale že něco, že mu to spadlo, že jeho kurátor udělal něco tak, že ať to spadne prostě, že nic. A jak sem byla ještě vlastně, to bylo přímo ty prázdniny jak sem měla už do (název města), ale to bylo asi v srpnu, sem byla v Německu na dovolence, já normálně a (jméno přítele) normálně byl ve (název zařízení) a protože oni nás pak jednou v červnu, nás chytl spolu, takže oni ho chytl a já myslela, že půjde sedět a on nešel a já sem o něm nevěděla nic a byl ve (název zařízení) normálně a já na druhý den sem si domluvila s babičkou, že sem brečela aji já a že mi dá na cestu a že pojedu do Německa za mámou, tak sem hned jela, protože sem to nedávala už, (jméno přítele) a tady to. Já říkám, já musím odjet, já to nedávám z (jméno přítele) a tak. Tak moje babička mi dala peníze a ona: Tohle je naposled. A ona že, že jí jednou za tohle všechno poděkuju, že co pro mě dělala a tak. No tak sem tam jela a pak on měl dovolenku, normálně ho pustili a on tam vydržel do dovolenky, měl dovolenku a von zamnou jel do Německa v srpnu. A víte co? Já sem to řekla mojí mámě ne, normálně a my sme nebyli ani jeden na útěku, a tak máma řekla, já sem, protože on už vyjel ráno, on my poslal fotku, neměl u sebe ani telefon, on si od někoho půjčil, vyfotil mi to a on řekl v tolik a tolik tam budu a já: Jaj, on asi fakt jel. On si normálně koupil jízdenku za devatenáctset a normálně fakt jel. A tak přijel, já sem šla – já sem šla ven, tam byl jeden v Německu, tam byl jeden šéf, on normálně umí česky a já říkám, že du za tím kámošem a byl ve městě a máma, tak běž a ať tě jde doprovodit hlavně a já, že jo, a přitom sem šla za (jméno přítele), čekat na nádraží, já takhle stojím a on fakt vyšel z toho vlaku, já sem z toho byla hotová, tak sem si vzala telefon a už sem to napsala mámě, že je semnou tady (jméno přítele). Ona přišla a její přítel, on byl u kamaráda, ona já du zavolat, ona přišla ne, s (jméno přítele) si jako pozdravila, se seznámili a ona, že jde zavolat svému přítelovi, že tady přijel (jméno přítele) ne, aby se nehádali a tak. Aby mi nevynadal, že sem to neřekla, že co to dělám. Tak šla na stranu, on mi normálně takhle chytl a von: A utíkej. A já říkám: Proč? Však ona šla zavolat a on: Já nechci jít k vám, já nejdu k tvójí mámě. A tak ne. On: Já sem si přijel jenom pro tebe, my jedeme zpátky do Česka. On nechtěl být v Německu, a přitom v Německu úplně bomba, že sme si to mohli užít. Normálně mi vypl telefon, mě volala máma, já sem jí to zvedla

ne a já říkám: Tak co? A ona řekla: Kam ste šli (jméno respondentky)? A my sme šli někam tam, on mě prostě vzal a já sem chtěla řvát, on mi tak zacpal pusku a normálně sem nemohla mluvit a takhle mě úplně tahal, já sem se úplně kroutila, ale on měl takovou sílu, že mě držel a já sem to ještě zvedla a ona řekla: Ted' přijede (jméno matčina přítel). Ten její přítel s tím kámošem autem a pojedem dom. A on mi vzal telefon takhle z ruky, že sem nemohla už ani domluvit, já sem tak brečela, moc ten den, já šem říkala: Co to děláš? Já sem ráda, žes přijel, že sme si to domluvili. No tak nás hledal mámy přítel, máma mi psala, všechno, volala, on mi vypl telefon, tak sme šli úplně někam do lesa, já sem celou dobu jenom brečela, ale pak už sem toho měla dost, tak už sem přestala a normálně sem se s ním bavila. Říkám: Bože dost. Ale já sem mu to nedávala najevo, jinak on by mě zmlátil, takže sem s ním radši byla v pohodě. Jo a von nás hledal ten její přítel a von tam byl na kole a my smě byli na nádrží a on mě tak chy – já sem tak vstala a on řval: (jméno respondentky), ten přítel mámy, ten (jméno přítele matky), on rychle vstal ten (jméno přítele) a zacpal mi pusku a schovali sme se a já úplně sem se tam kroutila a chtěla sem řvát a prostě to nešlo. Měl větší sílu než já prostě. Já sem u toho moc takhle brečela a von normálně to. No tak. Víte co? Ráno sem byla moc šťastná, ráno sme šli do města, jakože jedeme do Česka, my sme neměli ani peníze, nic, že budeme na záchodě, my sme tady to dělali často, že sme na záchodě a že pak vystoupíme. No tak takhle sme to měli naplánovaný a, co sem to chtěla. No takhle sme to měli naplánovaný a ráno nás přímo našel, normálně nás našel, že nás takhle přímo viděl a já úplně šťastná, ulevená, ale on byl moc nervózní mámin přítel, že máma brečela, že si to pamatoval, tak vyhodil kolo ten mámy přítel, takhle mě strkl, a tak úplně na mě řval, že co si to dovoluju, že on přijede a že tohle budu dělat, že tohle ne a takhle, že máma se úplně bojí. Tak sem ho chápala, jenom takhle sem sklonila hlavu a nemohla sem nic říct, že sem brečela a takhle, že (jméno přítele) mě nechtěl pustit, protože by zmlátil (jméno přítele). A (jméno přítele) strkl, co si to dovoluješ, aji jemu ne. Tak sme šli domů. A víte, co? Pak normálně ten přítel, normálně dělával, normálně mu dal najíst, řekl, že – že, co to řekl, něco, že ať se de vykoupat, dal mu věci, no a pak tam bylo tady to, tak sme šli domů a on nám věřil. A (jméno přítele) řekl, že si de, doma bylo jídlo a máma běž mu udělat jídlo, ještě tak, že máme jít spát, máme se jít vykoupat, ještě máma řekla, že v pátek, něco tak, že pudeme někam na párty, že nám koupí jízdenky a že pak pojedeme v klidu. No a (jméno přítele) normálně, víte, co, máma šla spát, protože ona řekla, že máme jít spát, to bylo nějak ráno, ona byla nějak unavená, že jí bylo z toho dne úplně divně, že večer nespala. Já sem se jí tak omlouvala, já sem úplně brečela, a já sem jí to stejně neřekla, ale nevysvětlila. Ona něco cejtla ze mě prostě, a tak sem šla do koupelny ne, sem se šla vykoupat. A (jméno přítele) pořád jenom takhle seděl ne, tak byl vystresovanej a říkám: Co ti je? Však máma s tebou je v pohodě. Však pudeme na párty a tak. Ty nejseš rád, že jsme v Německu a to? Však ani nebyl na útěku, ani já už. A von normálně, a ten přítel von tam zamkl normálně na dveře, protože se bál, že utečeme, tak sem ho chápala a máma šla spát. My sme byli sami v pokoji s (jméno přítele) a ten přítel šel ke kámošovi. A on brečel, dvě hodiny v kuse, on věděl, že na mě nemůže šáhnout, že mě nemůže zmlátit, tak víte co? Dvě hodiny brečel v kuse a von: Přisahám na maminku. Promiň. Prosím pod' mě doprovodit. On přísahal na maminku, že mě pustí. A já říkám: A jak chceš jet? Však nemáme na jízdenku. Mě to je jedno, já bych jela, ale nemáme na jízdenku. Máma neměla tolik peněz, jídlo bylo a tak, ale neměla tu jízdenku prostě. Měli to trošku těžký ne, protože ona měla dostat peníze nějak příští týden, zrovna měla dostat peníze z práce a že nám jí koupí ne, takže eště neměla a měli sme tam vydržet. A já sem nechtěla jet. A já říkám: Víš, co (jméno přítele)? Jestli chceš jet domů, tak já tě nebudu nutit, protože já ještě domů nejdu, protože já nejdu, já nebudu na záchodě, a to takhle pojedu. A máma mě takhle nepustí. Tak já říkám: jestli chceš, tak já tě pudu doprovodit. Protože já sem vě – já sem věděla, že kdybych šla sama, že mě nepustí. Vyber si, buďto s mámy přítelem nebo s mámou, vyber si s kým tě pudu vyprovodit. A von sama prosím a já už sem neměla, mě tak bolela hlava, že už sem nevěděla, co mám dělat. No a víte, co? On normálně skočil z okna, ono bylo zamknuto. Já

říkám: Tak jo teda. Protože máma spala. Já říkám: ono je zamknuto, co teď? A řekl, že skočí z okna, že mě chytí. Víte, jak to bylo daleko? To bylo tak, to je jak první a druhý, tady by, takhle, tak tam až jak je to zábradlí, tak tak kdyby to bylo okno, no, něco, jak je tam, o trošku miň, tady tak veprostřed a že tam ještě byla tráva. On normálně skočil a von takhle si klekl a takhle tam prosil a řval: (jméno respondentky) skoč! Já tě chytím. A tak. Máma vstala, slyšela to, úplně řvala: Co to děláte? Je normální? On chce po tobě, aby sis něco zlomila? Aby si skočila z okna? Tak je normální? Zavolala svému přítelovi a on přijel, venku ho chytil (jméno přítele), normálně ho tam zfackoval, (jméno přítele) se nechal jo, ještě utíkal, tak ho chytil a normálně ho tam mlátil. Šli jsme domů, tam jsme si to vyříkali tady to, to už jsme zase byli v pohodě, šli jsme ven a (jméno přítele) řekl: Já už to, že už ne, že už je unavenej, že neví, co to dělá, ale že normálně pojedeme až příští týden. On kecal, on řekl, že se deme projít, že se pudeme projít, tak sme – já sem to věděla, ale já sem radši už nemluvila, protože sem na to neměla. Tak sme se šli projít s (jméno přítele) sami, šli sme se najíst, on měl jenom deset euro, tak sme se šli najíst a – tak sme se šli najíst, tady to a já sem mu řekla: Deme se podívat, v kolik ti to jede. A von mi řekl: Ale ty jedeš semnou. Takže sem už nemluvila a byla sem radši ticho, aby mi nic neudělal, eště sem víte, co? Musela ukradnou v restauraci, kde dělá máma teďka, ještě, že tam pořád pracuje, že sem jí to nezkazila, sem tam ukradla telefon, já sem chtěla od něj půjčit peníze, on tam nebyl, já sem tam řvala, tak sem zkusila kasu, ta byla zavřená. No a telefon měl to, na stole, všechno sem vytáhla kartu, dala pryč, tak sem to, ten telefon. A tam je skoro – v Německu je skoro všude wifi ne, jako na nádraží, takže sme měli telefon, jeli sme do – jeli sme teda do toho (název města), byli jsme tam přes celej večer, prodali sme – chtěli sme prodat telefon za kokain a kokain prodat, aby sme měli peníze. Nebo telefon prodat za peníze, ale telefon nikdo nechtěl, jenom za kokain. A někdo nám řekl, že je to speed a my sme tomu věřili, protože, to byl kokain, nějaký feťák, protože sme mu to chtěli dát, jen skrz to, aby nám dal deset euro jenom, tak to vzal a dal nám jenom deset euro, přitom to byl kokain a kokain je dražší a ten speed je levnější, tak proto to řekl. A my sme to nevěděli, protože my sme to nechtěli brát, my jsme chtěli jízdenku. Tak sme tam normálně šli na nádraží, sme byli unavení a nic sme nevyřešili, měli sme jenom deset euro. A víte, co? (jméno přítele) to normálně utratil jenom za limonádu a za trávu, takže i tak nic, ten telefon sme už neměli, měli sme – neměli sme peníze, nic. Ráno sem šla – on normálně usl na tom nádraží, tam byli policajti, všechno na tom nádraží, tam je celý den otevřený, takže sme se tam nebáli usnout, tam si normálně můžete sednout a spát. Takže sme si sedli a on usl a já sem normálně mu chtěla utýct, já sem věděla, jaký vlak jede k mámě. Já sem šla normálně se schovat na záchod, on normálně tak ťukal na dveře, on normálně z ničeho nic přišel a úplně tam řval: Ty mr****. A normálně to otevřel, takovou sílu, normálně ho raplo, protože on se lekl, kde sem a on věděl, že sem v tom vlaku a von to normálně stíhl. To bylo neštěstí.

T: Takže někdy jsi dělala některý věci jen kvůli němu, aby nebyl naštvanej a tak?

R: Jo. Tak sem normálně otevřela, tak sem byla ticho. On mě normálně chytil a ráno sme si zjistili jízdenku, takovej papír, jak se dostanem přes (název města), on to nějak vysvětloval trošku umí anglicky, tak nám dali jenom papír a jel z (název města) ráno asi v devět hodin do (název města) čtyři hodiny vlak a z (název města) přímo do (název města). Normálně sme šli do toho vlaku, normálně nás nikdo nechtyl, já sem spala čtyři hodiny takhle na záchodě, jeli sme už a (jméno přítele) to pořád hlídal, on ani nespal a pak mi řekl: Už sme tady. A já: Co? Tak rychle? Já sem spala. Tak sme tam něco ukradli a normálně sme šli krást, protože sme měli hlad na tom nádraží, protože nám to jelo nějak za hodinu a nás tam chytili policajti a oni věděli, že sme Češi, že nemáme jízdenku, nic. Tak sme jeli tam na stanici, oni nám tam dali překladač, tady to, všechno se tam vyříkalo, věděli, že sme z (název města) a tak, že (jméno přítele) je ve (název zařízení), ale že nebyl na útěku, ale že to. No a z toho (jméno přítele) taky dostal nějaký papír, že měl, oni nás našli s kokainem právě, ti policajti a on to měl v papírech a normálně mu

to taky spadlo. Víte co? Oni mu – oni mu na to nabídli, že dostane dva roky zákaz do Německa anebo, že za to dostane nějaký roky navíc, ale spadlo mu to, že něco se tam vyřešilo, takže měl fakt štěstí. No a pak sme byli pět dní normálně na takovým jak hotelu úplně, bomba, to nebyl – to nebyl děcák, to bylo ty, co je nechala rodina, úplně slušný děti a tak. My sme tam měli sami pokoj, dole byla kuchyň, úplně nádherná, dycky nás tam vzali jíst, tam v tom pokoji sme měli sprchu, postel, skříň, dali nám hygienu, věci. My sme byli sami nahoře v tom pokoji a dole byly ty děti nebo tam měly spíš ty pokoje. No a dobrý prostě, my sme si řekli, kdyby to šlo, tak tady zůstanem ještě dýl, tam už se nám líbilo moc, my sme mohli chodit ven. Mohli sme tam aji do desíti ven, všechno, měli sme tam jídlo prostě, úplně prostě to. No a pak sme jeli na hranice, pak nás odvezli ti Němci odtamtud na hranice, pro mě si přijel babička s dědou autem a pro něj (název zařízení).

T: Pak si šla do diagnost'áku?

R: Jo, pak bylo srpen, pak už sem šla do diagnost'áku, pak sem byla těhotná, pak sem byla na útěku, (jméno přítele) taky a pak už sem šla sem a pak (jméno přítele) zavřeli a takhle to mám celý no. Takže už o mě víte úplně všechno (smích).

T: Ano. Ještě se zeptám, jestli jsi někdy slyšela nebo jestli víš, co je to riziková sexuální zkušenost?

R: Riziková? Ne neslyšela.

T: Je to právě třeba předčasné zahájení sexuálního života nebo nepoužívání ochrany.

R: No, to jsme nepoužívali. A přímo, jak sme ještě přijeli z toho Německa, tak on už pak utekl z (název zařízení), já sem byla normálně na dovolence, prostě kurátorka byla tak hodná, že mě nechala doma ještě a já sem vlastně byla doma, takže oni věděli, že já se vrátím, jenom nevěděli, já sem měla problém skrz to, že sme tam kradli spolu vlastně. Takže mě normálně nechala, (jméno přítele) ne, (jméno přítele) si pro něj přijeli, aji když měl dovolenku, protože on měl dovolenku jenom v (název města), v Česku a ne někde tam. A oni to věděli, takže tak. No a von pak utekl a pak do toho mu umřel brácha, pár dní, oni šli normálně chlastat a já sem ještě ten den psala (jméno přítele), kam de a on mi kecal, on mě nechtěl asi v tu dobu vidět nějak, byl ke mně úplně hnusnej prostě. A já sem nechápala proč.

T: A to už jsi byla (jméno respondentky) těhotná?

R: Ne, nebyla. No a pak oni šli chlastat a oni šel jeho brácha toho (jméno přítele) a (jméno přítele) mu říkal, nechod' s náma, jeho kamarádi (jméno přítele) vem ho a tak. A von nebyl ještě vozralej a voni jeli – voni byli někde v (název města) úplně tam, za (název města), jak je jenom silnice a tam ho přejelo auto, toho malýho brášku, (jméno bratra přítele), on byl aji na (název ulice). No a von byl taky na prázdniny, tam ho přejelo auto a (jméno přítele) měl z toho moc výčítky prostě. Protože on tam byl a ho to auto přejelo, on už ani nepromluvil (jméno bratra přítele), tak pro něj přijel vrtulník, dvanáct dní byl ve spánku v (název města). (jméno přítele) každý den za ním jezdil, každý den, každý den, ani jeden den nevynechal a jednou jenom jel, žádněj brácha nejel, ani jeho táta, nemohli malýho vidět takhle, jenom (jméno přítele) jedinej, byl z toho hotovej, on z toho měl sny, a tak a do toho (jméno přítele) šel zpátky sedět, tam seděl poprvé, to už toho měl moc. A já sem v (název města), zamnou přišla vychovatelka, že mi chce udělat test a von už umřel ten (jméno bratra přítele), protože oni ho zkusili probudit a von už umřel ne, ztratil bráchu, tady to. No oni mi udělali test a já sem otěhotněla.

T: (jméno respondentky) a teď používáte nějakou ochranu proti otěhotnění?

R: Ne, tak na co, von je – von sedí, tak k čemu teď.

T: Sexuální partneři byli teda celkem tři, bylo jich i víc najednou?

R: Jak jako?

T: No, jestli jsi třeba udržovala dva vztahy zároveň?

R: Ne, to ne (zděšení).

T: (jméno respondentky), mluvila jsi o zkušenosti s drogami, užívala jsi je někdy i u těch sexuálních aktivit, aby sis je tím zpříjemnila?

R: Tak někdy jo, ale ne pro ten sex, spíš něco bylo a pak byl ten sex.

T: A posílala jsi někdy přes internet svoje intimní fotky nebo videa?

R: Jo, tak příteli jsem někdy poslala. Nevím, co myslíte, že se do toho počítá jako. Někdy pošlu někomu, s kým si píšu, ale ne jako nahá, to ne, spíš jako se upravím, namaluju a tady to.

T: (jméno respondentky) a ten vztah s (jméno přítele) bys popsala jako spokojený?

R: Jo, miluju ho, čekám na něho, jako zažili sme si, ale máme tu malou.